

Årsrapport 2017 for kriminalomsorgen

BERIKTIGET

INNHOLDSFORTEGNELSE

DEL 1 LEDERS BERETNING.....	2
DEL 2 INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL.....	4
DEL 3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER.....	7
DEL 4 KONTROLL OG STYRING I VIRKSOMHETEN.....	24
DEL 5 ØVRIGE OMRÅDER	26
DEL 6 VURDERING AV FREMTIDSUTSIKTER.....	32
DEL 7 ÅRSREGNSKAP	34
PRINSIPNOTE TIL ÅRSREGNSKAPET 2017.....	36

DEL 1 LEDERS BERETNING

I 2017 har kriminalomsorgen levert gode resultater på de fleste og viktigste områder. Forebyggingen av ny kriminalitet er styrket, og kriminalomsorgen har bidratt til å oppnå målet om en mer effektiv straffesakskjede. Det er særlig grunn til å fremheve at soningskøen i realiteten er avvirket – ved årsskiftet var det 155 dommer på fengselsstraff i kø, og det var 348 bøter i kø. Kriminalomsorgen har også gjennom hele 2017 klart å imøtekomme behovet for varetektsplasser innen fastsatte frister.

Året 2017 har vært preget av den mest omfattende oppbyggingen av ny kapasitet i nyere tid. Foruten at det har pågått et arbeid med prosjektering av 310 nye fengselsplasser i Agder, er det også etablert ny kapasitet ved henholdsvis Ullersmo fengsel og Indre Østfold fengsel avdeling Eidsberg, til erstatning for utdatert bygningsmasse ved Oslo fengsel avdeling A. Samtidig har ND blitt bygget ut i hele landet, og det har pågått et arbeid med å etablere ny kapasitet på elektronisk kontroll, slik at totalt 500 plasser skulle kunne tas i bruk fra 1.1.2018.

Et annet forhold som har satt sitt preg på 2017, er en markant endring i behovet for straffegjennomføringskapasitet. I 2017 ble det for første gang fremlagt prognoser for forventet behov for straffegjennomføringskapasitet som indikerer et lavere kapasitetsbehov i tiden fremover. I løpet av året ble det også registrert en klar nedgang i behovet for varetektsplasser, samtidig som kriminalomsorgen har mottatt færre dommer fra politiet enn i 2016. Dette har medført en lavere kapasitetsutnyttelse av fengselsplasser i det meste av 2017, sammenlignet med tidligere år.

Utviklingen har synliggjort et avvik mellom eksisterende kapasitet og den type kapasitet som det er behov for. En stadig større andel av dommer på fengselsstraff skal gjennomføres i

samfunnet med elektronisk kontroll, noe som bidrar til at flere fengselsplasser med lavere sikkerhetsnivå blir overflødige.

Samlet sett innevarsler nedgangen i behov for straffegjennomføringskapasitet og ubalansen i type kapasitet at det er nødvendig å ta en grundig strukturell gjennomgang, og det kan være aktuelt å avvikle fengselsplasser. Samtidig er det behov for nybygg og en generell opprusting av bygningsmassen, både for å kunne lukke vedlikeholdsetterslepet og for å kunne få en tidsmessig bygningsmasse med muligheter for aktivitetstilbud til alle innsatte og egnede lokaler for blant andre skole og helsetjeneste.

Jeg er for øvrig fornøyd med at det i 2017 var en oppgang på 4 % i antallet iverksatte dommer på samfunnsstraff, som er et godt bidrag til å nå ambisjonen om en økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet. Bruddprosenten var med 9,5 % den laveste siden samfunnsstraffen ble introdusert i 2002.

Kriminalomsorgen har klart å holde budsjettammen i et år med omfattende effektiviseringskrav. Jeg vil i denne forbindelse særlig påpeke de utfordringer det har medført at etatens utgifter til Statens pensjonskasse ikke har blitt dekket fullt ut, selv om ordningen ikke skulle medføre kutt.

En av kriminalomsorgens utfordringer er at våre IT-systemer er gamle og utdaterte. Det er derfor svært positivt at KDI i 2017 startet opp arbeidet med et nytt etatssystem.

KDI har i 2017 initiert en økt grad av brukermedvirkning, og det er i løpet av året etablert flere kontaktpunkter og samarbeidsarenaer med ulike bruker- og likepersonsorganisasjoner, både ved organisering av konferanser og deltakelse i arbeidsgrupper. Brukermedvirkning var også et hovedtema på direktoratets internseminar i desember, med flere brukerorganisasjoner representert i panelet.

Oppfølgingen av *Strategi for kvinner i varetekt og straffegjennomføring 2017-2020* ble satt i gang i løpet av 2017. I denne forbindelse vil jeg fremheve det arbeidet som er gjort for å unngå samsoning mellom menn og kvinner. I løpet av året er en avdeling ved Kongsvinger fengsel omgjort til kvinneavdeling, og det er også satt i gang et arbeid med å omgjøre Arendal fengsel avdeling Evje til kvinnefengsel, med 20 plasser med lavt sikkerhetsnivå og 10 nye plasser med høyt sikkerhetsnivå.

Kriminalomsorgen har også tatt et viktig skritt i retning av en økt grad av sømløshet, ved at ansvaret for oppfølging av domfelte som gjennomfører straff i medhold av § 12, nå er overført fra fengslene til friomsorgskontorene.

Arbeidet med å gjøre straffereaksjonen Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) permanent og landsdekkende, må nå anses å være fullført. Per 31.12.2017 var det 151 aktive ND-dommer på landsbasis. Kriminalomsorgen har også fulgt opp tiltak i opptrappingsplanen for rusfeltet, og herunder etablert tre nye rusmestringstiltak etter stifinnermodellen innen fastsatt frist.

Også i 2017 har kriminalomsorgen registrert et relativt lavt antall uønskede hendelser, men det tilkom dessverre en sjelden og svært alvorlig hendelse – drapet som en innsatt forøvet mot en medinnsatt i Ringerike fengsel.

I 2017 har KDI sett en fortsatt økning i antall som er domfelt for seksuallovbrudd. Dette vil kreve økt oppmerksomhet i 2018.

Den eksterne granskingen av varslene i region vest ble ferdigstilt sommeren 2017, og anbefalingene i rapporten danner grunnlaget for oppfølgingen.

Difi har i 2017 gjennomført en evaluering av gjeldende organisasjonsmodell for kriminalomsorgen, som er grunnlaget for det utredningsoppdraget som KDI nå har fått fra Justisdepartementet. Jeg ser fram til å levere et forslag til ny organisasjonsmodell som kan ruste kriminalomsorgen for fremtidens utfordringer.

Forebygging og oppfølging av seksuell trakassering er en samfunnsutfordring som har fått mye oppmerksomhet den senere tiden. SAMU (sentralt arbeidsmiljøutvalg for kriminalomsorgen) har satt temaet på sin dagsorden, og kriminalomsorgen har utarbeidet nye varslingsrutiner.

Jeg ønsker å berømme tjenestemannsorganisasjonene og vernetjenesten for et konstruktivt og godt samarbeid; blant annet i dialogen om en handlingsplan for å motvirke vold og trusler mot ansatte i fengslene. Arbeidet i henhold til handlingsplanen er iverksatt, med sikte på enda bedre forebygging av og oppfølging etter uønskede hendelser.

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS har i 2017 tatt opp et rekordhøyt antall aspiranter. I januar startet 175 aspiranter opp studiet, og i oktober startet et ekstra kull på 75 aspiranter. I desember ble det tatt opp 205 aspiranter. Dette er en viktig investering i bemanning, som utgjør den viktigste ressursen for kriminalomsorgen.

Lillestrøm den 19.04.2018

Marianne Vollan
direktør

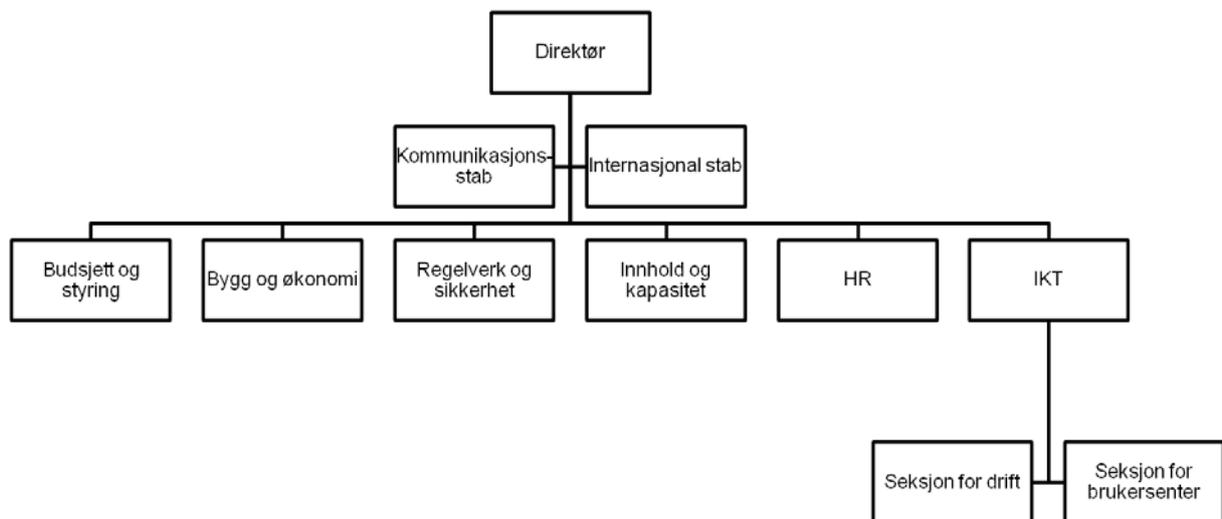
DEL 2 INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) ble opprettet i juni 2013. Direktoratet er faglig og administrativt overordnet organ i kriminalomsorgen, og styrer etaten gjennom fem regioner. Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) styres også av KDI.

KDI er lokalisert til Lillestrøm og Horten, og er organisert i 6 avdelinger og to staber, med til sammen 103 årsverk. Ledelsen i direktoratet består av:

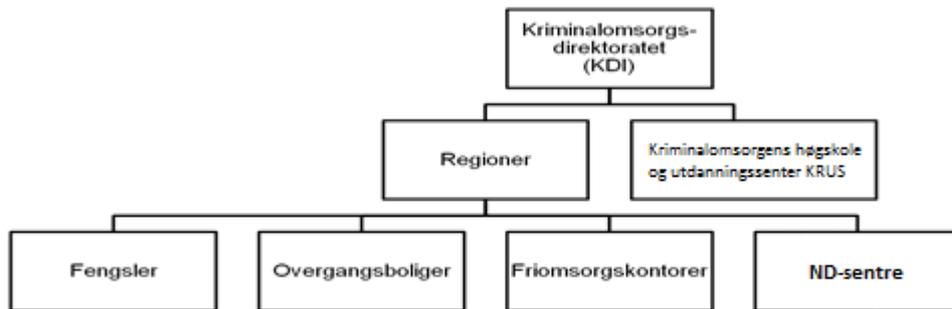
- Direktør: Marianne Vollan
- Assisterende direktør og leder for Avdeling for budsjett og styring samt Kommunikasjonsstaben: Jan-Erik Sandlie

- Avdelingsdirektør, Avdeling for bygg og økonomi: Rune Trahaug
- Avdelingsdirektør, HR-avdelingen: Susanne Nor
- Avdelingsdirektør, IKT-avdelingen: Tone Traa
- Avdelingsdirektør, Avdeling for innhold og kapasitet: Heidi Bottolfs
(Torill Holsvik Høyem vikarierer i stillingen fra 1.10.2017 til 1.4.2018)
- Avdelingsdirektør, Avdeling for regelverk og sikkerhet: Tom A. Enger
- Avdelingsdirektør, Internasjonal stab: Kim Ekhaugen

Figur 1: KDIs organisasjonskart

Organisasjonskart for kriminalomsorgen

Oppdatert per 12.02.18

Figur 2: Kriminalomsorgens organisasjonskart

Regionene og Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter KRUS ledes av følgende ansatte:

Jorid Midtlyng, regiondirektør for Kriminalomsorgen region nord
 Per Sigurd Våge, regiondirektør for Kriminalomsorgen region vest
 Gudmund Idsø, regiondirektør for Kriminalomsorgen region sørvest
 Jon Sverre Bråthen, regiondirektør for Kriminalomsorgen region øst
 Rita Kilvær, regiondirektør for Kriminalomsorgen region sør
 Hans-Jørgen Brucker, direktør for Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter KRUS

Tabell 1: Utvalgte nøkkeltall fra årsregnskapet 2015-2017:

	2015	2016	2017
Antall årsverk i kriminalomsorgen	4 670	4 704	4 623
Samlet tildeling post 01-70	4 312 725 000	4 623 590 000	5 162 169 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	99,30 %	99,40 %	99,4 %
Driftsutgifter	4 098 994 009	4 402 786 229	4 952 424 984
Lønnsandel av driftsutgifter	67,00 %	64,3 %	66,7 %
Lønnsutgifter per årsverk	602 508	603 711	683 502

DEL 3 ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Ressursrammer og ressursbruk i 2017

I det følgende presenterer vi informasjon om kriminalomsorgens ressursramme og ressursbruk i 2017 og kommenterer noen nøkkeltall fra årsregnskapet som ble presentert i del 2.

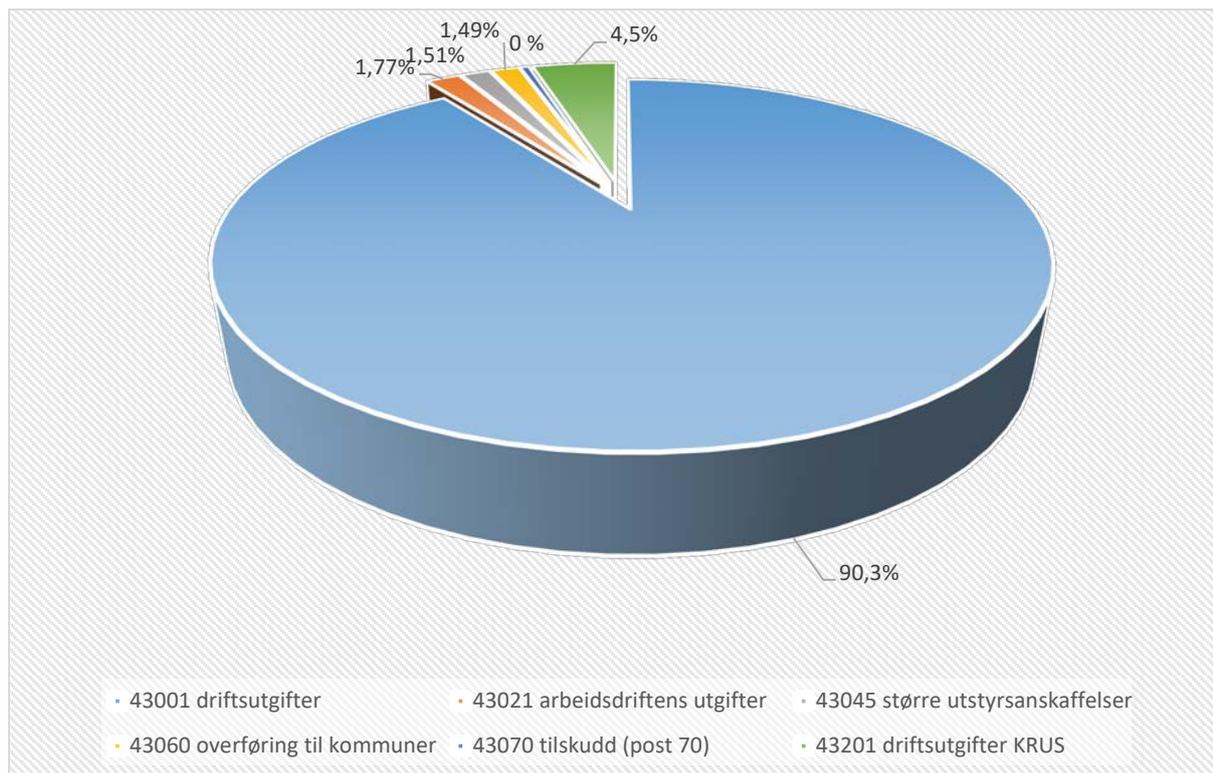
Tildeling på programkategori 06.30 Kriminalomsorg

Kriminalomsorgens samlede tildeling (post 01-70) utgjorde 5 162 169 000 kr i 2017. Mottatte og avgitte belastningsfullmakter påvirket også kriminalomsorgens totale disponible ramme i 2017.

Tabell 2: Fordeling på kapittel og postnivå for kriminalomsorgen:

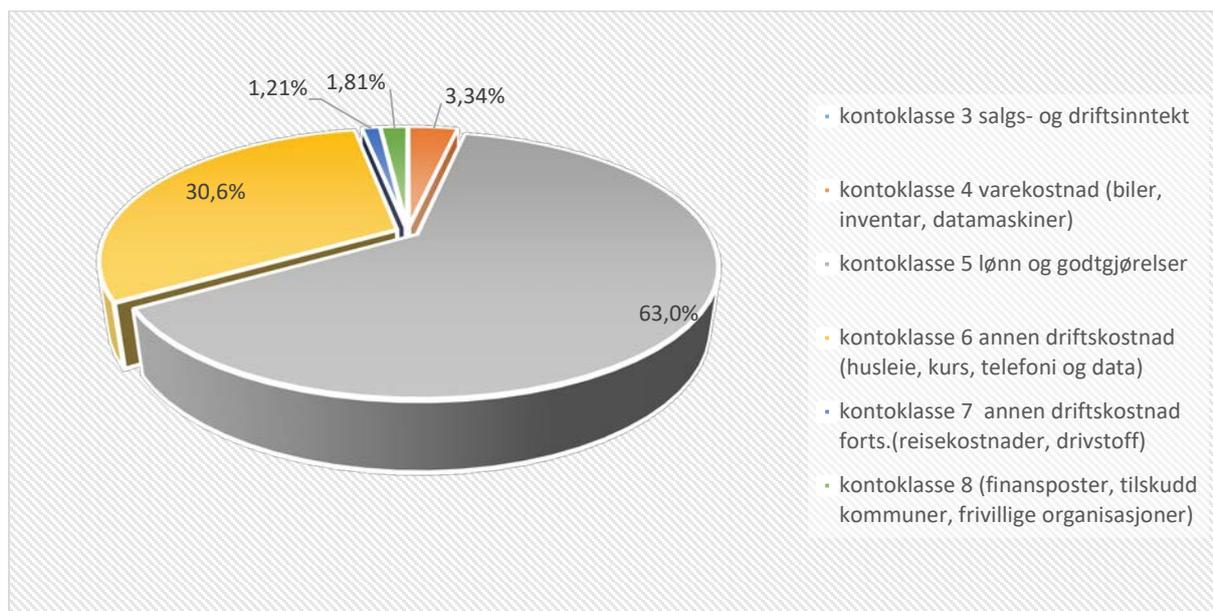
Samlet tildeling på kapittel og post	Beløp	Andel i prosent
43001 driftsutgifter	4 661 459 000	90,30 %
43021 arbeidsdriftens utgifter	91 351 000	1,77 %
43045 større utstyrsanskaffelser	78 119 000	1,51 %
43060 overføring til kommuner	76 804 000	1,49 %
43070 tilskudd	23 201 000	0,45 %
43201 driftsutgifter KRUS	231 235 000	4,48 %
sum	5 162 169 000	100,00 %

Figur 3 viser samlet tildeling etter post i 2017 på programkategori 06.30 kriminalomsorg. 90,3 % av den totale bevilgningen til kriminalomsorgen går til post 01 ordinære driftsutgifter, 4,5 % tildeles Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS), arbeidsdriftens budsjetttramme utgjør 1,8 %, post 60 overføringer til kommuner (forvaringsdømte) utgjør 1,5 % mens post 70 tilskudd frivillige organisasjoner utgjør 0,5 % og post 45 større utstyrsanskaffelser utgjør 1,5 %. Det vises for øvrig til Ledelseskomentaren i del 7 Årsregnskapet for nærmere forklaring av vesentlige forhold ved kriminalomsorgens regnskap.

Figur 3: Samlet tildeling pr. post

Figur 4 viser fordelingen mellom driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet. Lønn og sosiale utgifter utgjorde 63,0 % av driftsutgiftene i 2017, mens andre utbetalinger til drift (husleie, utgifter til drift og vedlikehold av lokaler, energi, konsulentbruk mm) utgjorde 30,6%. 1,2 % ble brukt til reiser, drivstoff med mer mens 3,3% ble utbetalt til investeringer (maskiner og transportmidler, beredskapsanskaffelser mm). 1,81% gikk til tilskudd frivillige organisasjoner og tilskudd til kommuner (post 60 og 70).

Figur 4: Driftsutgifter etter kontoklasse

MÅLSETTINGEN OM Å STYRKE FOREBYGGINGEN AV KRIMINALITET

Tilstandsindikator: tilbakefall

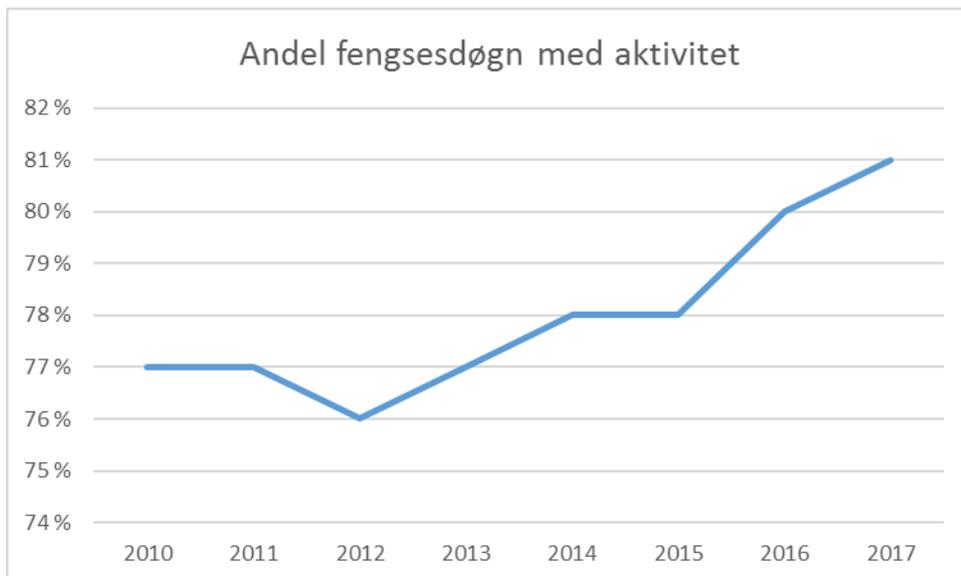
I tildelingsbrevet for 2017 er KDI pålagt å videreutvikle statistikk og gode indikatorer på tilbakefall for å fremskaffe styringsinformasjon om kriminalomsorgens og øvrig forvaltnings samlede innsats mot tilbakefall til kriminalitet etter endt straffegjennomføring. KDI har på bakgrunn av dette gitt KRUS i oppdrag å utarbeide en tilbakefallsstudie, dels basert på registeruttrekk og dels basert på intervjuer. Prosjektet har blitt forsinket, blant annet på grunn av at det har vist seg nødvendig å søke SSB og Datatilsynet om konsesjoner for behandling av personopplysninger. Det forventes at prosjektet avsluttes mot slutten av 2018. KDI og KRUS er også involvert i et EU-prosjekt om tilbakefall og psykisk helse. Også dette prosjektet er forsinket, blant annet på grunn av restriksjoner rundt informasjonsbehandling.

Kriminalomsorgen har derfor ikke tilgjengelig ny og oppdatert informasjon og statistikk om tilbakefall etter endt straffegjennomføring. Samtidig finner KDI grunn til å påpeke at virkemidlene som kriminalomsorgen har til rådighet for å forebygge kriminalitet er etablert på grunnlag av omfattende forskning, både nasjonalt og internasjonalt, og at det er all grunn til å forutsette en effekt av disse tiltakene. KDI er således av den oppfatning at en positiv utvikling i aktivitetsnivået på de områder der Justisdepartementet har fastsatt styringsparameter, i seg selv vil indikere en styrking av forebyggingen av ny kriminalitet.

Andel fengselsdøgn med aktivitet

Et tilbud om aktivisering under straffegjennomføring er et viktig tiltak for å forebygge tilbakefall til ny kriminalitet, i og med at aktivitetstilbudene (arbeid, skole og program) i stor grad retter seg mot sentrale kriminogene faktorer. Aktivisering er også viktig for å unngå uønskede hendelser under varetekt og straffegjennomføring, herunder vold og trusler mot ansatte og medinnsatte.

Andelen fengselsdøgn med aktivitet i 2017 var på 81 %, mot et resultatkrav på 85 %. Kriminalomsorgen har dermed klart å påvirke resultatet i positiv retning fra 2016, da resultatet var på 80 %. Utviklingen illustreres i grafen på neste side:

Figur 5: Andel fengselsdøgn med aktivitet

Oppfølging av arbeidsdriftsstrategien

Oppfølging av Strategi for utvikling av kriminalomsorgens arbeidsdrift (2015-2018) har vært et satsingsområde i 2017, og har etter KDIs vurdering medvirket til økt aktivisering av innsatte.

KDI har arrangert en samling for alle landets ledere for arbeidsdrift og annen aktivitet, og arrangert en aktivitetskonferanse sammen med KRUS for å inspirere til og dele gode ideer til nye aktiviseringstiltak. Alle fengsler har i 2017 revidert lokale planer for å øke aktiviseringen. Planene har blitt fulgt opp av KDI i samlinger i alle regioner hvor alle fengsler har presentert status på utvikling av sin lokale plan. En tett dialog mellom KDI, regionene og enhetene er av stor betydning for å sikre at de lokale rammebetingelser utnyttes best mulig. En bredt sammensatt koordineringsgruppe for oppfølging av arbeidsdriftsstrategien har bistått KDI i arbeidet.

Fengslene har lagt ned et betydelig arbeid for å øke samordningen av og ressursutnyttelsen av de ulike etaters samlede innsats. En rekke aktiviteter er iverksatt på dagtid og kveldstid som ikke synliggjøres i resultatoppgjøret på styringsparameteren *Andel fengselsdøgn med aktivitet*, som kun omfatter aktivisering i form av arbeid, opplæring og program. KDI er særlig tilfreds med samarbeidet mellom arbeidsdriften og skolen i fengsel. Det er om lag 250 årsverk lærere totalt i alle landets fengsler som bidrar betydelig til å oppnå arbeidsdriftstrategiens todelte hovedmål om økt aktivisering og økt kvalifisering. Det er generelt et meget godt samarbeid mellom arbeidsdrift og skole om yrkesfaglig videregående opplæring og kortere kompetansegivende kurs. En rekke fengsler er godkjent som lærebedrift i ett eller flere yrkesfag. Det er også et utstrakt samarbeid mellom skole og arbeidsdrift om praksisattester.

KDI har laget en midtveisrapport for Prosjektet Delt arbeidsdag 2016-2018. Noen fengsler har valgt delt arbeidsdag, men flere en modell for tilpasset arbeidsdag hvor noen innsatte jobber hel dag og andre halv dag i arbeidsdrift og skole, i tillegg til sosiale og fysiske aktiviteter og tilbakeføringsarbeid. Den samlede aktiviteten har økt i prosjektfengslene.

KDI har i 2017 sett særlig på behovet for profesjonalisering og markedsføring av arbeidsdriftens produkter. KDI har initiert en omfattende opplæring i profilering, produktutvikling og salg av arbeidsdriftens produkter i regi av KRUS i 2018. KDI vil tilsette en nasjonal koordinator som vil få ansvar for en profileringsnettside, produktutvikling og salg av arbeidsdriftens produkter, noe som vil bidra til å styrke dette feltet i siste del av strategiperioden.

Antall innsatte som har gjennomført BRIK-kartlegging

Kriminalomsorgen oppnådde i 2017 et resultat på 1545 fullførte kartlegginger, mot et resultatkrav på 1500. Dette er en markant økning fra resultatet i 2016, på 1155 kartlegginger. 2016 var det første året at BRIK var i bruk ved samtlige enheter.

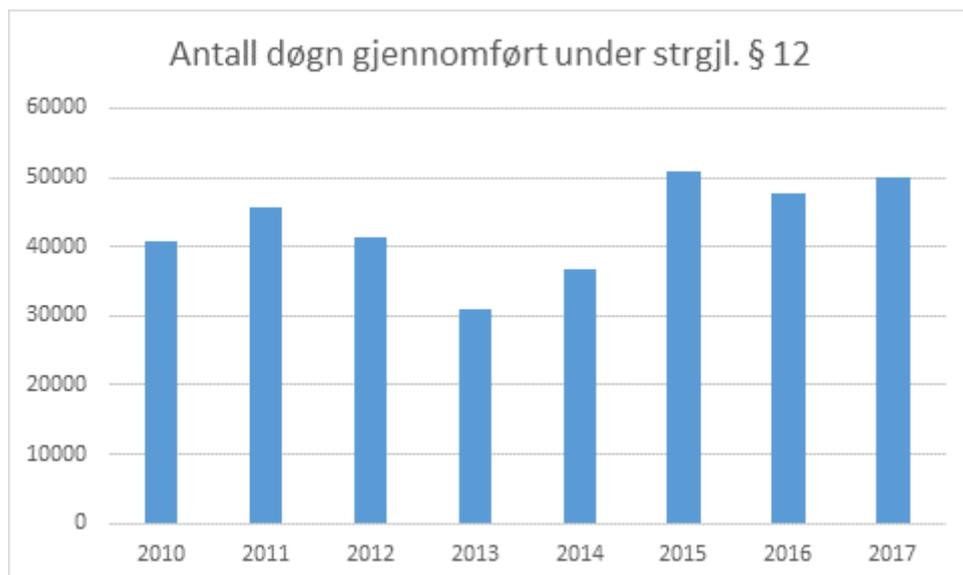
KDI har fått tilbakemeldinger både fra ansatte, domfelte/brukere og forvaltningssamarbeidspartnere om at det økte antallet kartlegginger danner grunnlag for et mer målrettet og strukturert tilbakeføringsarbeid. Dette innebærer både en effektivisering av arbeidet, og et bedre resultat for domfelte.

I 2017 er det gjort forbedringer i den tekniske løsningen som gjør at tilbakeføringsarbeidet kan gjennomføres i en mer strukturert form. I 2018 igangsettes et revisjonsarbeid med sikte på å forbedre innholdet og strukturen i kartleggingsskjemaet, samtykkeerklærings skjemaet og veilederen.

Antall døgn straffegjennomføring etter straffegjennomføringsloven § 12

I 2017 er det blitt gjennomført 50 018 fengselsdøgn i institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12. Dette er 98,1 % av måltallet på 51 000. Totalt startet 650 personer et § 12-opphold i løpet av året, hvorav 370 på delgjennomføring og 280 på helgjennomføring. Dette er et vesentlig bidrag til å styrke forebyggingen av ny kriminalitet, særlig kriminalitet som er utløst av ruspåvirkning eller rusavhengighet, men tiltaket omfatter også andre grupper domfelte som av forskjellige årsaker har nytte av et institusjonsopphold for å bedre mulighetene for en kriminalitetsfri tilværelse etter gjennomført straff.

Utviklingen på området illustreres av grafen på neste side:

Figur 6: Antall døgn gjennomført i medhold av strgjfl § 12 i perioden 2010-2017

I 2017 ble det igangsatt et arbeid med å overføre ansvaret for oppfølging av domfelte på § 12 til friomsorgskontorene. Dette ble gjennomført med virkning fra 1.1.2018. KDI vurderer dette å være et skritt i retning av økt grad av sømløshet, en mer effektiv utnyttelse av ressurser og en bedre kvalitet på oppfølgingsarbeidet.

Andel domfelte på delgjennomføring EK til enhver tid

Delgjennomføring med elektronisk kontroll gir både sikkerhetsmessig og kvalitetsmessig en meget god utslusing fra fengsel og tilbake til samfunnet. For 2017 har departementet fastsatt et målkrav om en andel delgjennomføringer på 25 %.

Andel delgjennomføringer i 2017 var på 21 %¹, med et gjennomsnitt på 71 personer til enhver tid. Antall soningsdøgn har økt fra 23 360 til 25 586. Antall innsatte som har blitt overført til delgjennomføring var det samme i 2017 som året før, men den gjennomsnittlige gjennomføringstiden har økt fra 61 til 68 dager.

Det er en høy grad av bevissthet rundt saksbehandlingsrutinene i fengslene for å sørge for at flere domfelte søker om delgjennomføring og at prosessen videre er rask og smidig. Dette arbeidet har gitt gode resultater i form av lenger gjennomføringstid på delgjennomføring, noe som er svært viktig tiltak for å øke bruken av delgjennomføring totalt sett.

KDI vil følge utvikling tett også i 2018, og et viktig tema i styringsdialogen med regionene er å sikre at andelen delgjennomføringer fortsetter å øke.

Fra 1. november 2017 ble det iverksatt en prøveordning med mulighet for betinget vedtak om delgjennomføring. Dette innebærer at domfelte kan søke om delgjennomføring og få søknaden behandlet og eventuelt innvilget før vedkommende møter i fengsel. Dette antas å føre til flere og lengre delgjennomførings saker, i tillegg til at det gir større forutsigbarhet for

¹ Beregnet ut fra 90 % av total kapasitet. Andelen utgjør 19 % beregnet ut fra 100 % av total kapasitet.

domfelte, motivasjon til å gjennomføre straffen uten brudd, samt en mer effektiv saksbehandling for kriminalomsorgen.

KDI vil følge utviklingen og erfaringene i tett dialog med regionene, og vil vurdere om ordningen på sikt bør bli landsdekkende.

O1 Utvide bruken av EK

KDI har utarbeidet en implementeringsplan for kapasitetsutvidelsen i 2017 og 2018, som ble oversendt Justisdepartementet medio desember 2017. Denne viser den endelige fordelingen av ny kapasitet, med 45 plasser fra 1.5.2017, og de øvrige 113 plassene med oppstart fra 1.1.2018.

KDI har hatt dialog med regionene om fordeling og bruken av midlene til utvidelsen. Regionene velger ulike løsninger for å sikre en nødvendig bemanning for EK-virksomheten i tråd med de forutsetninger og behov som ligger til grunn. De aller fleste stillingene blir benyttet på friomsorgskontorene, som har ansvaret for gjennomføring og drift av EK. Enkelte steder er enkeltstillinger plassert i fengsler, med et særskilt ansvar for planlegging og overføring til delgjennomføring. KDI mener dette kan være et hensiktsmessig tiltak for å sikre bedre måloppnåelse på antall overføringer til delgjennomføring, og videre at det vil bidra til en sømløs virksomhet, og vil følge erfaringene med en slik organisering videre. Uavhengig av den enkelte løsning skal midlene brukes på en hensiktsmessig måte for en helhetlig drift av EK-virksomheten, og legge til rette for en best mulig kapasitetsutnyttelse.

Alle fagsystemene i kriminalomsorgen er etter 1.1.2018 oppdatert med ny kapasitet, og den enkelte region og enhet er rustet for å utnytte tilgjengelig kapasitet. Det avgjørende for kapasitetsutnyttelsen fremover i 2018 vil være tilgangen på mottatte dommer i målgruppen for helgjennomføring, samt domfelte i målgruppen for overføring til delgjennomføring.

KDI vil ha en tett dialog med regionene om kapasitetsutnyttelsen fremover, og sikre at det legges til rette for en best mulig måloppnåelse totalt sett.

O2 Følge opp tiltak i Opptrappingsplanen for rusfeltet

KRUS har fått midler av Helsedirektoratet i 2017 til opplæring og veiledning av fengsler i tiltak som kan redusere risikoen for overdoser ved løslatelse fra fengsel. Kunnskapsbaserte tiltak er utviklet av helsetjenesten for kriminalomsorgen, og en læringsnettverksmodell skal bidra til implementering av tiltakene lokalt. De 4 tiltakene som skal redusere risikoen for overdosedødsfall er: inkomstsamtale, informasjon om overdoserisiko og livredning, løslatelsessamtale og «time i hånden». Prosjektet driftes av KRUS, og fengslene Arendal, Sem, Stavanger, Halden, Indre Østfold og Nordre Vestfold har deltatt i 2017. Prosjektet videreføres med 6 nye fengsler i 2018.

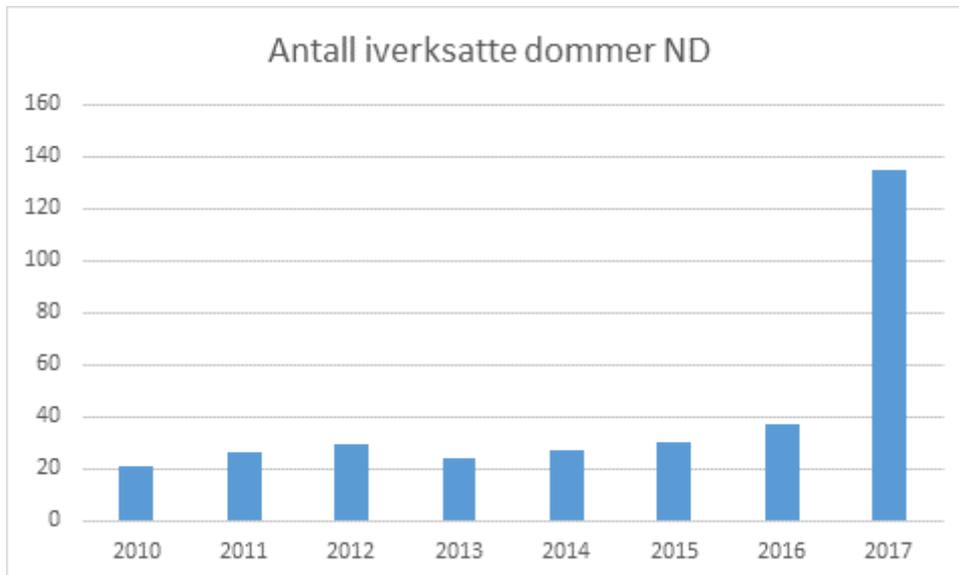
Det vises for øvrig til egne rapporteringspunkter vedrørende Narkotikaprogram med domstolskontroll, etablering av rusmestringsenheter og bruken av straffegjennomføring i institusjon.

Narkotikaprogram med domstolskontroll

I 2017 ble det iverksatt 131 nye ND-dommer på landsbasis, og alle landets friomsorgskontor har nå aktive ND-dommer som gjennomføres.

	1.tertial	2.tertial	3.tertial
Iverksatte dommer i perioden	29	38	64
Aktive saker i perioden	71	104	152

I prøveperioden fra 2006 til 2016 ble det iverksatt 163 ND-dommer i Bergen og 120 dommer i Oslo. I 2016 ble det på landsbasis iverksatt 32 nye ND-dommer. Økningen i antall iverksatte dommer i 2017 gir en klar indikasjon på at ND nå er etablert som en varig og landsdekkende straffereaksjon, som gir et betydelig bidrag til å styrke forebyggingen av ny kriminalitet hos en gruppe med høy risiko for tilbakefall. Utviklingen illustreres av grafen nedenfor:

Figur 7: Iverksatte dommer på ND i perioden 2010-2017

Det arbeides kontinuerlig med å øke antall ND-dommer, særlig gjennom informasjonsarbeid. I løpet av 2017 ble alle statsadvokatembeter og tingretter nådd med informasjon. Friomsorgskontorene har fått kontaktpersoner i alle aktuelle helseforetak, og spesialisthelsetjenesten har en rolle i nesten alle ND-sakene. KDI er svært fornøyd med utviklingen ND har hatt i 2017.

O3 Etablere 3 nye stifinnerenheter

I samarbeid mellom kriminalomsorgen og spesialisthelsetjenesten (TSB) er det etablert 3 nye rusmestringstiltak inspirert av stifinnermodellen i 2017 ved Trondheim fengsel, Bjørgvin fengsel og Indre Østfold fengsel. Det kriminalomsorgsfaglige innholdet består blant annet av tilbakeføringsarbeid, fysisk aktivitet og miljøterapi. I Trondheim fengsel gis rusbehandling av St. Olavs hospital, Klinikk for rus og avhengighet og i Bjørgvin fengsel av Helse Bergen, Avdeling for rusmedisin. Ved Indre Østfold fengsel avdeling Eidsberg er målgruppen unge

voksne i aldergruppen 18-25 år, og et styrket behandlingstilbud gis både av Sykehuset Østfold, Sosialmedisinsk poliklinikk og av Tyrili-stiftelsen.

Fra før av er det etablert 13 rusmestringsenheter i fengsel, som er et samarbeid mellom kriminalomsorgen og spesialisthelsetjenesten om rusbehandling og rehabilitering av innsatte, med til sammen 120 plasser. Det var 560 søkere og 320 innsatte som fikk tilbud om opphold i en rusmestringsenhet i 2017.

De to etablerte stifinneravdelingene i Oslo og Bredtveit fengsel med til sammen 25 plasser, er et samarbeid mellom kriminalomsorgen og Tyrili-stiftelsen. I 2017 hadde stifinneravdelingene 85 søkere, og 72 innsatte fikk dette tilbudet.

O4 Gjennomføring av strategien Bolig for velferd

Opphold i egnet bolig etter løslatelse, er grunnleggende for å klare å leve et liv uten kriminalitet. Et av tiltakene i den nasjonale boligstrategien er utarbeidelsen av en digital boligveileder, som ble ferdigstilt i 2016. Målgruppen er primært kommuneansatte, men den er også et nyttig verktøy for alle andre etater som jobber med boligsosialt arbeid. I 2017 har det vært en målsetting for KDI å gjøre denne kunnskapsbanken tilgjengelig for alle ansatte i kriminalomsorgen. Videre har KDI bidratt i arbeidet med en evaluering av rapporten om felles styringsinformasjon.

O5 Utvikle kartleggingsverktøy og ny statistikk i tilbakeføringsarbeidet

KDI har igangsatt et arbeid med å utrede muligheten for å videreutvikle kartleggingsverktøyet BRIK til å måle hvorvidt domfeltes motivasjon, relevante levekårsproblemer og andre forhold har blitt endret under straffegjennomføringen. KDI avventer også resultatene av tilbakefallsstudien som gjøres ved KRUS, som omhandler sosioøkonomisk situasjon blant løslatte. Det forutsettes at denne studien vil gi viktig styringsinformasjon på dette området.

O6 Tiltak for å følge opp innsatte med psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer

Kriminalomsorgens oppfølging av den tverrdepartementale rapporten «Oppfølging av innsatte med psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer» har i 2017 lagt særlig vekt på tiltak for de mest sårbare innsatte, som ofte sliter med nettopp disse utfordringene. Mer aktivisering og sysselsetting ved bedre struktur i fengselshverdagen er innført som tiltak som vil kunne lette fengselsoppholdet, og samtidig gi bedre grunnlag for livet etter løslatelse. Det er satset på opplæring av betjenter i overdoseforebyggende rutiner, og KRUS er gitt i oppdrag å prioritere opplæring vedrørende psykiske lidelser. Ulike andre tiltak støtter opp om det viktige målet å forebygge «glippsoner» ved løslatelse; blant annet er det igangsatt et arbeid med å innføre underretningsplikt til samarbeidspartene om tidspunkt for løslatelse.

O7 Bidra til å styrke den samordnede innsatsen for tilbakeføring

KDI har fått i oppdrag å lede direktoratsutvalget for tilbakeføring. Det første møtet i utvalget ble avholdt 30.1.2018. I 2017 har kriminalomsorgen arbeidet med flere av oppfølgingspunktene i strategien; herunder videreutvikling av BRIK og en økt bruk av dette verktøyet, innføring av varslingsplikt om tidspunkt for endt straffegjennomføring, og en styrking av samarbeidet i arbeidsdriften.

R1 Styrking av tilbudet til gruppen alvorlig psykisk syke ved Ila fengsel og forvaringsanstalt

KDI viser til vedlagte rapport. En effekt av ekstrabevilgningen er et bedre samarbeid med psykiatrisk spesialisthelsetjeneste, som både letter overføringen av domfelte til psykiatrisk sykehus, der innsatte gis et opphold av lenger varighet enn det som er vanlig ved utredninger, og sikrer tilgang på veiledning av de ansatte i ressursteamet. I tillegg bygges det opp en betydelig kompetanse ved Ila, som videreformidles til resten av etaten. Den viktigste effekten er imidlertid en begrensning av skader som følger av isolasjonen, og en bedre livskvalitet for de domfelte som dette tilbudet gjelder.

R2 Statistikk på antall innsatte med praksisattest

Totalt er det utstedt 1269 praksisattester i 2017. Dette er resultatet av et utstrakt samarbeid mellom skole og arbeidsdrift om praksisattester, som innebærer at innsatte får en skriftlig bekreftelse på kompetansemål og arbeidserfaring ved overgangen fra fengsel til samfunn.

R3 Statistikk over bruk av isolasjon/utelukkelse fra fellesskap

Det vises til vedlagte rapport. Etter KDIs vurdering benyttes isolasjon kun unntaksvis, slik loven gir anvisning om. Den gjennomsnittlige utelukkelsen varer i 3 døgn, og antall langvarige utelukkelse (utover 42 dager) er forholdsvis lavt – under 10 tilfeller i løpet av 2017.

KDI vil også i 2018 rette særlig oppmerksomhet mot bruken av utelukkelse i kriminalomsorgen, og har gitt føringer i disponeringsbrevet om at regionene må påse at nødvendige rutiner på dette området er på plass.

R4 Statistikk over tilfeller av vold og trusler mellom innsatte

Vi viser til vedlagte statistikk. Etter KDIs vurdering indikerer antallet hendelser som er rapportert inn i 2017 en naturlig svingning innenfor normalområdet.

Oppfølging av tiltaksplan for samiske innsatte og domfelte

Kriminalomsorgen har i samarbeid med Sametinget utarbeidet en tiltaksplan som skal sikre god og likeverdig straffegjennomføring for samiske innsatte og domfelte. Koordineringen og

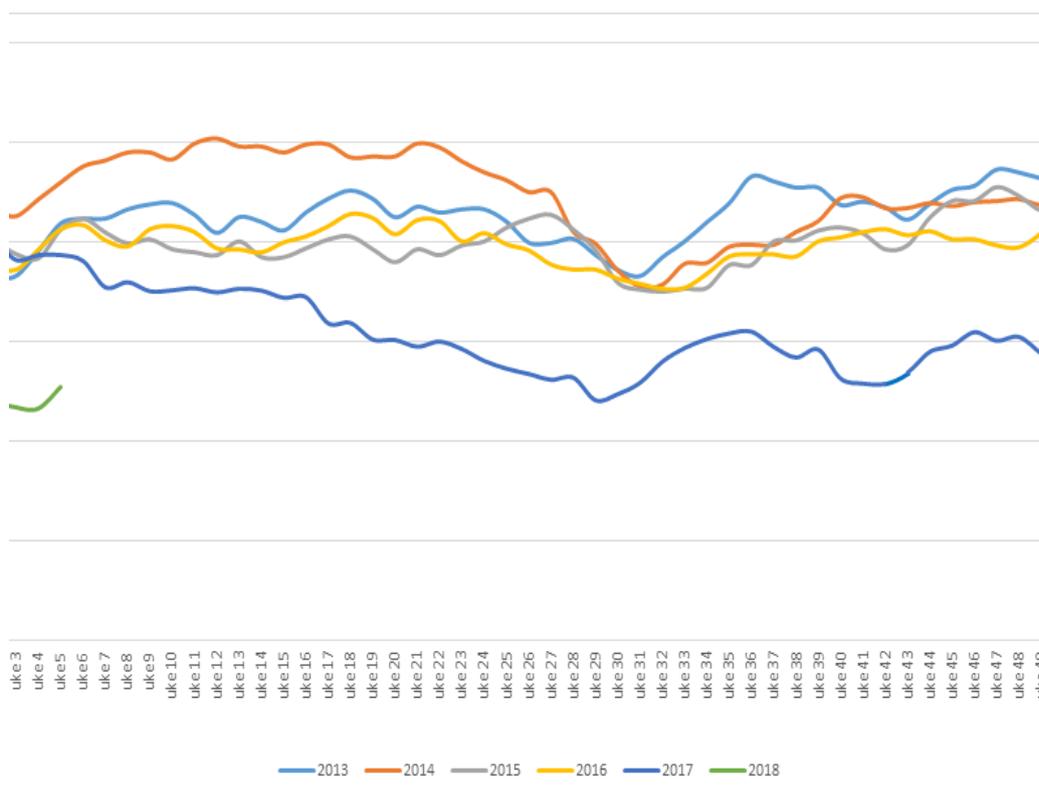
ansvar for gjennomføring av tiltakene i planen er lagt til Kriminalomsorgen region nord. Det vises til vedlagte rapport om tiltak som er gjennomført i 2017.

EN MER EFFEKTIV STRAFFESAKSKJEDE

T2 Soningskø

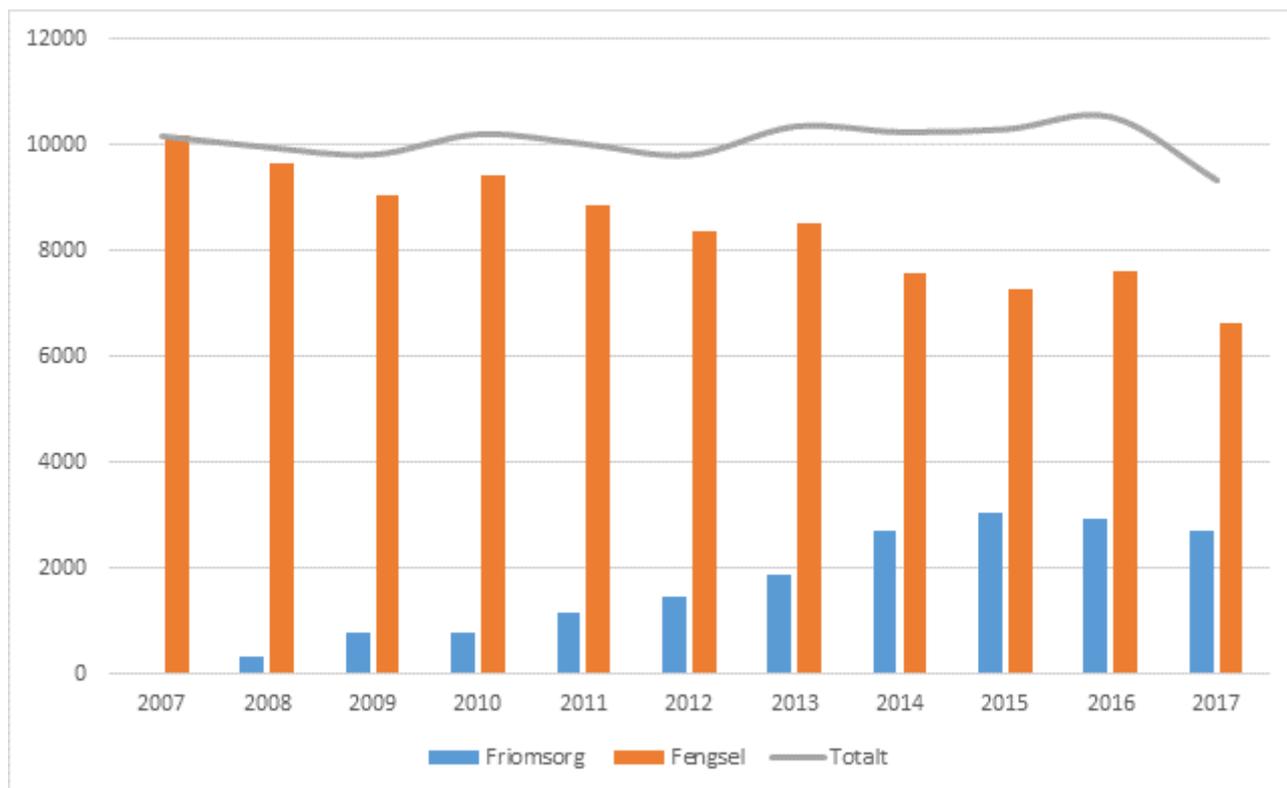
Soningskøen per 31.12.2017 var på 155 dommer. En vesentlig andel av disse dommene stod i kø som følge av at domfelte har fått behandlet søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

I 2017 var kapasitetsutnyttelsen i fengslene totalt på 90,2 %. Årsakene til at kapasitetsutnyttelsen har vært lavere enn tidligere år, ligger dels i et lavere antall varetektsinnsatninger, og dels i et lavere antall mottatte dommer på ubetinget fengselsstraff. Figurene under illustrerer denne utviklingen:

Figur 8: Gjennomsnittlig antall innsatte i varetekt

Figur 8 viser gjennomsnittlig antall innsatte i varetekt i perioden 2013 - 2017. Det fremgår her at antall varetektsinnsatte har vært vesentlig lavere i 2017 enn i de foregående årene, og at denne utviklingen later til å fortsette inn i 2018.

Figur 9 viser utviklingen i antall ubetingede fengselsdommer som er registrert mottatt i de siste årene; både det totale antall og fordelt på fengsel og frimsorgskontor (EK).

KDI registrerer et økende antall domfelte som ikke har respondert på innkalling til soning. I mange tilfeller gjelder disse sakene utenlandske statsborgere som på tidspunktet for innkalling til soning ikke lenger har opphold i Norge. KDI og POD har etablert en arbeidsgruppe som skal vurdere hvordan problematikken rundt disse sakene og de domfelte som er etterlyst, skal løses.

T3 Antall soningsoverføringer

Tabell 3: Antall soningsoverføringer

2007	27 overføringer
2008	12 overføringer
2009	30 overføringer
2010	41 overføringer
2011	52 overføringer
2012	48 overføringer
2013	46 overføringer
2014	38 overføringer
2015	63 overføringer
2016	65 overføringer
2017	53 overføringer

I 2017 ble det effektivt 53 vedtak om soningsoverføring. Som det fremgår av tabellen foran er dette en nedgang fra tidligere år, men dette bør etter KDIs vurdering ikke gi grunn til bekymring.

Kriminalomsorgen prioriterer fortsatt håndteringen av disse sakene, både internt og eksternt, samt samarbeidet med andre instanser som også bidrar inn i prosessen. Samarbeidet med myndighetene i andre land oppleves også for det meste godt og effektivt.

Blant årsakene til at vedtak om soningsoverføring ikke er effektivt, kan nevnes flere tilfeller der planlagt uttransport måtte avlyses grunnet uforutsette hendelser. Slike utfordringer er søkt bedret ved at KDI har innført nye rutiner for iverksettelse. Soningsforholdene i Romania har også hatt innvirkning, da de dårlige forholdene og nødvendige vurderinger knyttet opp mot EMK har medført at vi har stilt saker i bero inntil avklaring vedrørende videre fremgangsmåte i saker med Romania foreligger. Det har også vært uenighet om frister i forbindelse med overføring til Polen. Her er det nå oppnådd enighet, og det er grunn til å tro at dette vil bidra positivt til antallet soningsoverføring i 2018.

Generelt må fremdeles mange saker avsluttes grunnet at det er mindre enn 6 måneder gjenstående soningstid før saken er klar for at anmodning sendes utlandet, og mange saker må også avsluttes underveis i saksbehandlingen da tidspunktet for løslatelse er nært forestående.

O9 Etablere 9 nye plasser

I statsbudsjettet 2016 er det bevilget midler til å øke kapasiteten ved Indre Østfold fengsel, Eidsberg avdeling og Ullersmo fengsel med 181 plasser. Utbyggingen har netto gitt ni nye fengselsplasser med høyt sikkerhetsnivå. Til sammen har prosjektene kostet om lag 0,8 mrd. kroner.

Planleggingen av det nye fengslene startet i 2014. Etter at utvidelsen ble vedtatt av Stortinget i statsbudsjettet for 2016, ble de nye plassene offisielt åpnet i juni 2017, om lag 1 ½ år etter at bevilgning ble gitt. Samtidig som nye plasser ble tatt i bruk, ble Oslo fengsel, avd. A stengt. I

tillegg til å være to store byggeprosjekter, har dette også vært en krevende omstillingsprosess som Region øst og berørte fengsler, i samarbeid med de ansattes organisasjoner, etter KDIs syn har ivaretatt på en god måte.

Avdeling Eidsberg var inntil våren 2016 et fengsel med 17 plasser, oppført i 1864. I nye Eidsberg er kapasiteten økt fra 17 til 102 innsatte. Seks av disse plassene er i det gamle fengselsbygget som er blitt renoveret, mens de resterende 96 plassene er i et nytt forlegningsbygg med 96 plasser over to etasjer med aktiviseringsarealer for alle innsatte i første etasje (Modell 2015). Videre er det bygget nye og hensiktsmessige lokaler til kriminalomsorgens forvaltningssamarbeidspartnere. En ny besøksavdeling hvor innsatte kan motta besøk fra pårørende er etablert i det gamle fengselsbygget som er bygget om og oppgradert. Det gamle verkstedbygget rommer nå et fritidsbygg for fysisk aktivitet. Videre er det bygget et nytt utelager og portbygg med lokaler for fengselets administrasjon og ny hovedvakt, og det er etablert ny perimetersikring rundt hele fengselet.

Ved Ullersmo er det i tillegg til nytt forlegningsbygg (Modell 2015) med 96 nye plasser og lokaler til aktivisering, oppført et nytt besøks- og mottaksbygg, ny hovedvakt samt at portvakt er bygget om inne i et fengsel med høyt sikkerhetsnivå i full drift. Nye og oppgraderte lokaler til fengselets administrasjon er etablert i eksisterende bygg som ble tatt i bruk i desember 2017.

I begge prosjektene har det for KDI vært avgjørende at bygningsmassen skal legge til rette for å kunne gi et aktiviseringstilbud til alle innsatte. De nye plassene ved Eidsberg og Ullersmo har derfor lokaler hvor alle innsatte kan få et aktiviseringstilbud i form av skole, programvirksomhet og arbeidsdrift, og hvor det er lagt vekt på at tilbudet til de innsatte skal være kvalifiserende for en fremtid uten kriminalitet etter gjennomført straff.

O10 Forsvarlig drift og fullt belegg i Norgerhaven

I 2017 har driften av Norgerhaven fengsel forløpt bra, uten betydelige utfordringer eller alvorlige hendelser. Samarbeidet med nederlandske myndigheter har fungert godt.

Gjennomsnittlig belegg i Norgerhaven har vært på 91,8 %. Sammenlignet med i 2016 har det vært en nedgang som i hovedsak skyldes færre varetektsfengslinger, oversendelser av færre dommer for innkalling, samt at soningskøen er tilnærmet avviklet. Det er overført 276 innsatte. 169 (61,2%) av disse er overført etter egen søknad.

Det er gjennomført 26 charterflyvninger, rutefly er benyttet 7 ganger. Samtlige transporter ble gjennomført uten uønskede hendelser. Samarbeidet mellom de forskjellige aktørene under transporten har fungert meget godt.

I mai 2017 var det et naturlig dødsfall i Norgerhaven. Rutinene og samarbeidet mellom nasjonene fungerte svært godt i denne saken.

Den norske staben i Norgerhaven fengsel har blitt styrket med to ansatte, en ytterligere tilbakeføringskoordinator/sosialkonsulent og en faglærer; i hovedsak for å ivareta tilbakeføringsarbeidet og styrke opplæringen. Det er iverksatt program for rusavhengige innsatte.

I 2017 har Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter, i samarbeid med et internasjonalt forskningsteam, gjennomført en klimaundersøkelse i Norgerhaven fengsel. Undersøkelsen viser meget gode resultater for drift i Norgerhaven fengsel.

O12 Prosjekt Fengsel i Agder

I 2013 ble det utarbeidet en konseptvalgutredning (KVU) for fengselkapasiteten i Buskerud, Vestfold, Telemark og Agder-fylkene. Etter gjennomført kvalitetssikring (KS1), ble det i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2016 gitt bevilgning til prosjektering av nytt fengsel i Agder. Etter ekstern kvalitetssikring av styringsunderlag og kostnadsoverslag (KS2), ble oppstart og kostnadsramme for Agder fengsel med henholdsvis 200 plasser i Froland og 100 plasser i Mandal vedtatt av Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.

Agder fengsel skal etableres med utgangspunkt i standard byggemetode for nye fengselsbygg (Modell 2015). Administrasjon av fengselet er lagt til avdelingen i Mandal. Begge avdelingene vil bestå av komplette nybygg, med varierte utomhusarealer. I tillegg til Modell 2015 som bl.a. inneholder boavdelinger og aktivitetsarealer for de innsatte, og som det skal bygges én av i Mandal og to i Froland, skal det etableres portbygg med bl.a. ekspedisjon, mottaksavdeling og besøksavdeling/-leilighet, hovedvaktbygg med særavdelinger og helseavdeling, samt aktivitetsbygg med blant annet gymsal, bibliotek og butikk.

Det er også en målsetting at Agder fengsel skal bidra til økt bruk av digitalisering i kriminalomsorgen. Digitaliseringsprosjektet har som hovedmålsetting å «*Utarbeide konkrete forslag til digitalisering som er fremtidsrettet, og som bidrar til å effektivisere arbeidsprosesser og gjøremål både for den ansatte, innsatte, samarbeidspartnere og omverdenen. Det skal søkes etter løsninger som bidrar til å styrke kommunikasjonen og ikke fjerner verdien av direkte menneskelig kontakt mellom ansatte og innsatte. Alle foreslåtte løsninger skal leveres som en sentral tjeneste fra sentralt datasenter med mindre det er særskilte grunner til annet. Det skal legges til rette for at valgte løsninger skal kunne benyttes i hele kriminalomsorgen.*»

For å ivareta behovet for fengselsbetjenter til nye Agder fengsel, er opptaket ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS økt med til sammen ca. 100 ekstra aspiranter i oktober 2017 og januar 2018.

Nye Agder fengsel forventes tatt i bruk medio 2020. I Revidert nasjonalbudsjett 2017 er det opplyst at Justis- og beredskapsdepartementet, i tråd med anbefalinger i KS1, vil legge ned om lag 120 fengselsplasser i Agder i forbindelse med etableringen av nytt fengsel i Agder.

O13 Elektronisk samhandling i straffesakskjeden (ESAS)

Kriminalomsorgsdirektoratet, sammen med Politidirektoratet og Domstoladministrasjonen, har fått i oppdrag fra Justis og beredskapsdepartementet å utvikle en moderne elektronisk samhandlingsplattform. Formålet med prosjektet er å etablere en løsning som i første omgang skal sørge for sikker og effektiv utveksling av dokumenter og meldinger mellom de involverte aktørene i straffesakskjeden. Prosjektet skal ferdigstilles i 2018 og vil da ha ferdig en samhandlingsplattform som gir gode kvalitative og økonomiske gevinster på sikt

O15 Vedlikehold

På oppdrag fra departementet, ble det i 2017 utarbeidet en plan for vedlikehold de neste to år. Planen bygget i stor grad på *Plan for lukking av vedlikeholdsetterslepet i kriminalomsorgen 2015 – 2019*, som ble utarbeidet i samarbeid med Statsbygg og oversendt departementet høsten 2014. Bevilgning til ekstraordinært vedlikehold i 2017 ble i henhold til planen disponert etter følgende kriterier:

1. Hindre svikt i sentrale bygningsdeler/-komponenter der slik svikt ville ha stor konsekvens,
2. Utbedre mangler vedrørende brannsikkerhet,
3. Sikre stabil forsyning til eiendommene (vann, varme, EL).

I statsbudsjettet for 2017 ble det i tillegg til bevilgning til årlig ordinært bevilgningsnivå til verdibevarende vedlikehold under Statsbygg, bevilget 50 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold. I 2017 ble bevilgningen på 50 mill. kroner benyttet til:

- Ila fengsel: Skisseprosjekt og forprosjekt rehabilitering rørledningsnett
- Ullersmo fengsel: Rehabilitering av adm. bygg 2A og forlegningsbygg E
- Bergen fengsel: Rehabilitering boenheter.
- Trondheim fengsel: Tekniske anlegg, drenering, branntiltak

Fengslene har et svært alvorlig og omfattende vedlikeholdsetterslep, som i en porteføljeanalyse utført av Multiconsult på oppdrag fra Statsbygg i 2016 er anslått til om lag 3,8 milliarder kroner. Statsbygg har opplyst at estimert oppgraderingsbehov ble redusert med om lag 250 mill. kroner mellom 2013 og 2016 (målt i 2016-kroner).

Prioritering av ekstraordinært vedlikehold har ifølge Statsbygg bidratt til reduksjon av risiko på tvers av porteføljen. Likevel er det for kriminalomsorgen spesielt alvorlig at mye av bygningsmassen med det mest alvorlige og akutte vedlikeholdsetterslepet fortsatt er ved større fengsler hvor risiko for og konsekvensen av et eventuelt stengningsvedtak vil være størst, dvs. Oslo fengsel, Ullersmo fengsel, Trondheim fengsel og Ila fengsel og forvaringsanstalt. Vedlikeholdsetterslepet er også svært omfattende ved Bjørgvin fengsel og Åna fengsel. Bevilgning til ekstraordinært vedlikehold av fengslene under Statsbygg er avviklet i statsbudsjettet for 2018.

O16 Soningsplasser for kvinner

I tildelingsbrevet for 2017 fikk KDI i oppdrag å skulle starte dialogen med det aktuelle næringssselskapet for planleggingen av 10 nye lukkede soningsplasser for kvinner ved Arendal fengsel, avdeling Evje.

I samarbeid med Evje Fengsel Eiendom AS som eier av eiendommen, ble det i 2017 ferdigstilt planer for omgjøring og utvidelse. Tiltaket som vil gi 10 nye plasser med høyt sikkerhetsnivå og 20 plasser med lavere sikkerhetsnivå for kvinner, skal ivareta behovet for varetektsplasser og bidra til å nå kriminalomsorgens ambisjon om at kvinner ikke skal sone sammen med menn.

Byggearbeider forventes å starte i februar 2018, med bygningsmessig ferdigstillelse i desember 2018. Kriminalomsorgen vil deretter ha behov for noe tid til montering av utstyr og inventar og prøvedrift før plassene tas i bruk. Nye kvinneplasser ved Evje forventes på denne bakgrunn å kunne tas i bruk i første kvartal 2019. Det er bevilget knapt 3,9 mill. kroner under

kriminalomsorgen til utvidelse av Evje i 2018, noe som er vesentlig mindre enn det vil koste kriminalomsorgen å etablere og drifte de nye plassene.

O17 KVU Vestlandet

KDI fikk i brev av 20.6.2017 i oppdrag om, på vegne av departementet, å gjennomføre en konseptvalgutredning (KVU) for Vestlandet. Formålet med utredningen er å sikre at regjeringen får et godt beslutningsgrunnlag for hvilket konsept som bør velges for fremtidig straffegjennomføringskapasitet i området. KDI er i ferd med å innhente ekstern bistand til gjennomføring av oppdraget, som i henhold til foreliggende fremdriftsplan planlegges ferdigstilt i første kvartal 2019.

Videre pågår i regi av Justis- og beredskapsdepartementet et arbeid med en KVU for Oslo fengsel, hvor kriminalomsorgen er representert i arbeidsgruppen og styringsgruppen for prosjektet.

Kriminalomsorgens transporttjeneste (KTT)

Det vises til vedlagte rapport. Fra 1. september 2017 ble prosjektområdet utvidet da KTT denne måneden startet med å utføre oppdrag for Oslo politidistrikt.

Samlet vurdering av resultater, måloppnåelse og ressursbruk i 2017

I 2017 har kriminalomsorgen tatt nye steg i retning av å styrke forebyggingen av tilbakefall til ny kriminalitet. Kriminalomsorgen leverer gode resultater på de fleste styringsparametere som skal understøtte denne målsettingen, og det har i tillegg blitt gjennomført et omfattende utviklingsarbeid på områder som rusbehandling, samarbeid med skole og andre forvaltningssamarbeidspartnere, alternative straffereaksjoner og tilbud til innsattegrupper med særlige behov for tilrettelegging.

Når det gjelder kriminalomsorgens bidrag til å nå målsettingen om en mer effektiv straffesakskjede, er nedbyggingen av soningskøen den viktigste effekten av innsatsen. Kriminalomsorgen har også klart å etablere ND som ny landsdekkende straffereaksjon og ny kapasitet både på EK og i fengsel innen fastsatte frister, og har levert et godt resultat når det gjelder antall soningsoverføringer.

Kriminalomsorgen har totalt sett løst samfunnsoppdraget på en tilfredsstillende måte, samtidig som det er oppnådd budsjettbalanse i et år med store innsparingskrav.

DEL 4 KONTROLL OG STYRING I VIRKSOMHETEN

O18 Risikovurdering

Det vises til vedlagte risikovurdering.

O19 Forbedret statistikk over vold og trusler

Vi viser til vedlagte rapport om vold og trusler mellom innsatte, samt avsnittet nedenfor om utviklingen når det gjelder vold og trusler mot ansatte i fengslene. Rapporten vedrørende vold og trusler mellom innsatte er basert på data som registreres manuelt i et eget skjema ved det enkelte fengsel, og som rapporteres tertialvis via regionkontorene til KDI. KDI har i 2017 foretatt en grundig kvalitetssikring av rapportene, og gått i dialog med regionkontorene dersom det for eksempel har vært grunn til å anta at det har forekommet en underrapportering. Dette arbeidet har bidratt til å øke bevisstheten rundt viktigheten av god datakvalitet på dette området, både på regionalt og lokalt nivå.

Rapporteringen vedrørende vold og trusler mot ansatte i kriminalomsorgen er basert på data fra Kriminalomsorgens internkontrollssystem (KIKS). KDI har foretatt en systematisk oppfølging av alle meldinger om avvik i dette systemet som omfatter vold og trusler, med sikte på å bedre datakvaliteten. Dette arbeidet har over tid medført en merkbart bedre datakvalitet. Flere av tiltakene i kriminalomsorgens tiltaksplan mot vold og trusler mot ansatte går ut på å bedre funksjonaliteten i internkontrollsystemet, slik at det legges bedre til rette både for en korrekt registrering, og for uttrekk av data.

Anbefalinger fra Sivilombudsmannen

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet mot tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse har i løpet av 2017 gjennomført besøk ved Ungdomsenhet øst, Ila fengsel og forvaringsanstalt, Ullersmo fengsel og Åna fengsel. Dato for besøkene ble ikke varslet på forhånd. På bakgrunn av besøkene har forebyggingsenheten kommet med anbefalinger i besøksrapporter. Kriminalomsorgen har i 2017 mottatt rapporter fra besøkene ved Ungdomsenhet øst og Ila fengsel og forvaringsanstalt.

I rapporten fra Ungdomsenhet øst trekker forebyggingsenheten særlig frem manglende mulighet for lufting og rutiner for innlåsing, herunder at de innsatte ved enheten tilbringer mindre enn åtte timer utenfor cellen per dag. Ungdomsenheten har foretatt rutineendringer etter forebyggingsenhetens besøk, noe som innebærer at de innsatte nå er betydelig mindre innlåst på cellen enn tidligere. KDI har også gjennomført en revisjon av retningslinjer om straffegjennomføring for mindreårige innsatte og domfelte. Formålet med retningslinjene er å gi felles føringer for hvilke forpliktelser som gjelder overfor mindreårige innsatte og domfelte i kriminalomsorgen.

I rapporten fra Ila fengsel og forvaringsanstalt påpeker forebyggingsenheten særlig problematikken knyttet til langtidstulukkelse av personer med psykiske lidelser, samt at enheten bør sikre tilgang til isolasjonskompenserende tiltak. Situasjonen for de sykeste innsatte på Ila har etter kriminalomsorgens vurdering blitt svært mye bedre de siste årene etter

opprettelsen av Ressursteamet. Videre har enheten opprettet en tverrfaglig arbeidsgruppe som skal utarbeide isolasjonskompenserende tiltak for innsatte som er utelukket fra fellesskapet.

Rutiner for kroppsvisitering var et gjennomgående tema i forebyggingsenhetens rapporter i 2017. KDI bemerker at visiteringen ved enhetene foregår i tråd med den opplæring som blir gitt ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS og etter gjeldende regelverk.

KDI er kjent med at Sivilombudsmannen har overprøvd kriminalomsorgen i to enkeltsaker i 2017. Den første saken (ref. 2016/1036) gjaldt nektelse av besøk i fengsel etter markering av narkotikahund. Spørsmålet var om fengselet hadde «grunn til å tro» at klageren ville benytte fremtidige besøk til å smugle narkotika inn i fengselet. Ombudsmannen kom til at kriminalomsorgens nektelse ikke var tilstrekkelig begrunnet, og at mangelen også heftet ved den vurdering som var foretatt. Den andre saken (ref. 2017/1246) gjaldt behandlingstiden for klage. Ombudsmannen kom til at regionens behandlingstid på ni måneder ikke kan aksepteres, og at klagen ikke ble avgjort «uten ugrunnet opphold», jf. forvaltningsloven § 11 a første ledd. Videre påpekte Sivilombudsmannen at det er kritikkverdig at regionen ikke sendte ut foreløpig svar under sakens gang.

Anbefalinger fra Riksrevisjonen

Riksrevisjonens beretning av 5.5. 2017 konkluderer med at kriminalomsorgens årsregnskap for 2016 gav et rettviseende bilde av virksomhetens disponible bevilgninger, inntekter og utgifter, i samsvar med regelverk for statlig økonomisk styring.

KDI hadde et oppstartsmøte med Riksrevisjonen den 28.8.2017 der resultatet av revisjonen for 2016 ble gjennomgått, og der det ble gitt informasjon om planene for revisjon av 2017. Riksrevisjonen har hatt interimrevisjon (periode september-januar) med kontroll av BDM, rutiner lønn, rutiner regnskap, noe utbetalinger, samt at KDI har oversendt tertialrapport til Riksrevisjonen.

Revisjon av kredittkortbruk i 2016 førte til at vi fikk på plass retningslinjer for bruk av kort i kriminalomsorgen. Kontroll av kredittkortbruk samt av transaksjonsstrømmer er planlagt i forbindelse med revisjon for 2017, som starter etter oversendelse av årsrapporten.

DEL 5 ØVRIGE OMRÅDER

Tilskudd til frivillige organisasjoner

Det totale budsjettet for tilskuddsordning for frivillige og ideelle organisasjoner som er aktive på kriminalomsorgens virksomhetsområde for 2017 var på kr 23 201 000. Det meste av bevilgningen, kr 19 630 000, ble fordelt mellom ulike mottakere gjennom Prop. 1 S og påfølgende budsjettbehandling i Stortinget. Det var kr 3 751 000 tilgjengelig til fordeling etter en søknadsprosedyre i regi av KDI, en betydelig reduksjon fra 2016 da kr 10 878 000 ble tildelt etter søknad til KDI.

Det kom inn 43 søknader. Alle ble tildelt et sterkt redusert beløp. Det reduserte beløpet som var igjen til fordeling i 2017 ble tildelt tiltakene som hadde mottatt tilskuddsmidler i 2016.

KDI følger opp at tilskuddsmottakerne rapporterer på aktiviteten knyttet til det tilskuddet de har mottatt, og at bruken er i tråd med tilskuddsordningens formål, jf. pkt. 5.2 i Regelverk for tilskuddsordning for frivillige og ideelle organisasjoner aktive på kriminalomsorgens virksomhetsområde, fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 15. januar 2016.

Internasjonalt arbeid

EØS-samarbeidet

KDI har i 2017 sluttført arbeidet med EØS-finansieringsordningene/Norway Grants tilhørende programperioden 2009-2014. Ordningenes overordnede målsettinger er å bidra til å redusere økonomiske og sosiale forskjeller i Europa, samt å styrke det bilaterale forholdet mellom Norge og mottakerlandene. KDI har vært programpartner i Latvia, Litauen, Polen og Romania og også samarbeidet med Bulgaria, Tsjekkia og Malta. KRUS og 15 andre enheter i kriminalomsorgen har vært prosjektpartnere og deltatt i en rekke prosjektaktiviteter. Prosjektene har bestått av både endring/forbedring av infrastruktur samt kompetansehevende tiltak. De norske prosjektpartnerne har i all hovedsak vært involvert i aktiviteter som har vært rettet mot kompetanseheving og opplæring. Behovet for økt grad av samarbeid rundt soningsoverføringer er tatt opp med alle mottakerland.

KDI har i 2017 også startet arbeidet med planlegging av ny programperiode under EØS-finansieringsordningene/Norway Grants.

Russland

Innenfor det bilaterale kriminalomsorgssamarbeidet med Russland er det gitt prioritet å gjennomføre aktivitetene i henhold til arbeidsprogrammet 2017–2019 mellom KDI og FSIN (russisk føderal straffegjennomføringstjeneste). I 2017 er alle planlagte aktiviteter gjennomført innenfor det primære satsningsfeltet, som er det direkte twinningsamarbeidet mellom fengsler og friomsorgskontorer. Deltakere på norsk side er Ravneberget fengsel, Oslo fengsel, Tromsø fengsel og Trøndelag friomsorgskontor. Krus har i 2017 gjenopptatt kontakten med etterutdanningsinstituttet underlagt FSIN i St. Petersburg.

Ukraina

Utenriksdepartementet ga i november 2017 tilsagn til prosjektet «Norwegian Rule of Law Advisers to Ukraine (NORLAU) – etablering av «Full Scale Probation Office» for perioden

2017–2019. NORLAU ble sammen med andre styrkebrønnprosjekter som var underlagt JD, nedlagt ultimo 2016. KDI fikk i oppdrag fra JD å fortsette prosjektet i Ukraina og har forsøkt å videreutvikle prosjektet og opprettholde relasjonene i påvente av tilsagn fra Utenriksdepartementet. I samråd med UD sendte KDI inn søknad om prosjektstøtte våren 2017. Idet tilsagnet fra Utenriksdepartementet først kom i november, har dette medført nesten ett års forsinkelse i gjennomføringen av prosjektet. Prosjektet startet opp igjen desember 2017.

Internasjonale besøk

Gjennom prosjektarbeidet har KRUS og de involverte enhetene hatt et høyt aktivitetsnivå også i 2017. I tillegg har enhetene tatt imot en rekke internasjonale besøk, både fra samarbeidsland og andre deler av verden. I henhold til rapporter fra alle regioner har det i 2017 vært totalt 69 besøk fra i alt 22 land til 18 enheter.

Rapportering på utviklingsprosjekter

Kriminalomsorgen har i lengre tid arbeidet for å kunne modernisere dagens fagsystemer. KDI har søkt Justisdepartementet om fullmakt til å overskrive bevilgningen for 2018 og 2019 med totalt 70 mill. kroner, i forbindelse med anskaffelse av et nytt standard IKT-system.

Prosjektets totale kostnader er estimert til 90 mill. kroner, og skal dekke omkostninger til investering i nytt IKT-fagsystem, prosjektgjennomføring med implementering og nødvendige tilpasninger. Prosjektet ble påbegynt ultimo 2017, og vil fortsette frem til 2023, men med leveranse av selve løsningen innen utgangen av 2019. Prosjektet har et betydelig gevinstrealiseringskrav, og selv om det skiftes ut et IKT-fagsystem handler dette i hovedsak om organisasjonsutvikling og er ikke definert som et IKT-prosjekt. Gevinstene hentes i stor grad gjennom endring av arbeidsprosesser og effektivisering av manuelle og tungvinte arbeidsmetoder.

Etableringen av et moderne IKT-fagsystem vil åpne for en bedre digital samhandling internt i egen organisasjon, samt med de andre aktørene i straffesakskjeden, og henger nøye sammen med målsetningene i kriminalomsorgens virksomhetsstrategi.

Rapportering på drift og forvaltning

Kriminalomsorgsdirektoratet, gjennom avdeling for IKT, har leveranseansvar for alle sentrale IKT-tjenester til hele organisasjonen. Det har pågått arbeid over tid med å standardisere og sentralisere IKT-infrastruktur og tjenesteleveranser.

I 2017 ble maskinparken i sentrale datasentre skiftet ut, som en planlagt aktivitet med løpende fornying etter endt levetid, og med kapasitet til å levere forventet vekst de neste årene. Det ble ikke registrert alvorlige IKT-sikkerhetsbrudd i sentrale systemer i 2017. Det var imidlertid ett større driftsavbrudd knyttet til maskinwarefeil i sentrale komponenter knyttet til ny maskinware. Det forventes at denne type problemstilling knyttet til innkjøring av ny maskinpark er håndtert, og at det er grunn til å forutsette stabil drift fremover.

Oppfølging av handlingsplan for informasjonssikkerhet

KDI har i 2017 etablert et prosjekt som skal videreutvikle systemet for internkontroll for informasjonssikkerhet i kriminalomsorgen. Prosjektet skal legge til rette for at et revidert system skal iverksettes og driftes i hele organisasjonen i løpet av høsten 2018. Det vil som en del av gjennomføringen bli utarbeidet et opplegg for opplæring og kompetanseutvikling.

Forebyggende sikkerhet IKT-området

Kriminalomsorgsdirektoratet tilstreber å følge de til enhver tid lovpålagte og anbefalte retningslinjer for området IKT-sikkerhet. Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er Norges ekspertorgan for informasjons- og objektsikkerhet, og det nasjonale fagmiljøet for IKT-sikkerhet. NSM er i så måte viktig i arbeidet vi utfører innenfor området, og kriminalomsorgen støtter seg på deres arbeid og anbefalinger. I 2017 har det vært prioritert å ferdigstille et større prosjekt med å oppgradere grunnstrukturen for IKT-infrastruktur og sikkerhet (Ny sikkerhetsmodell). Prosjektet ble i all hovedsak ferdigstilt og gjør organisasjonen klar for neste fase der en skal etablere «ende – ende kontroll», altså sikring av alle lokasjoner med felles sentral forvaltning. Sistnevnte er et ledd i å ytterligere bedre IKT-sikkerheten, effektivisere forvaltning av IKT-infrastruktur, fjerne uønskede skyggesystemer og for å møte dagens og fremtidige sikkerhetsutfordringer best mulig.

Iverksatte og planlagte effektiviseringstiltak

I løpet av 2017 har KDI satt i gang en rekke effektiviseringstiltak. KDI har besluttet å innføre e-handel i kriminalomsorgen. En pilot for kortløsning for innsatte er igangsatt. Det er videre nedsatt en arbeidsgruppe som skal se på de såkalte brukeravhengige driftskostnader (BAD) som kriminalomsorgen betaler til Statsbygg i forbindelse med leie av fengslene.

KDI er i ferd med å utarbeide en samlet plan for ulike tiltak som skal bidra til å redusere kostnader.

Tiltak som vil bli vurdert i denne, omfatter blant annet følgende:

- Anskaffelse av nytt etatssystem
- Oppfølging av bruken av rammeavtaler
- Energieffektivisering
- En vurdering av fullmaktsforhold vedrørende ansettelse av 1078-betjenter og større innkjøp
- Fengselsavdelinger vurderes holdt midlertidig «i dvale» ved lavt belegg
- Utvide bruken av e-læring/desentralisert opplæring, blant annet i forbindelse med innføring av nytt etatssystem

Det vesentligste potensialet for effektivisering ligger i at KDI får utvidet fullmaktene til å endre kapasitetskategori innenfor et kapasitetstall. KDI vil derfor fortsatt fremme dette som et forslag i styringsdialogen med Justisdepartementet.

Etter direktoratets vurdering er det neppe mulig å oppnå en tilstrekkelig innsparing til å kunne dekke de effektiviseringskravene som budsjettet for 2018 innebærer, uten at det foretas større strukturelle grep. KDI er av den klare oppfatning at etaten nå er kommet til et punkt der innsparingstiltakene vil måtte få konsekvenser for omfanget av tilbudet som kan gis til domfelte og innsatte.

Antall lærlinger i kriminalomsorgen

3 lærlinger har vært ansatt i kriminalomsorgen i 2017. I tillegg har 18 innsatte i fengsel hatt læretid under straffegjennomføringen.

Likestilling

Det gjennomføres en rekke tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering, blant annet gjennom rekruttering, lønns- og arbeidsvilkår, samt gjennom å tilby ansatte utviklingsmuligheter.

Målet er å oppnå en kvinneandel i lederstillinger på 40 %. Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter KRUS og KDI har oppnådd dette målet i 2017.

3 av 5 regioner har oppnådd målet om en kvinneandel på minimum 40 % for øvrig uniformert personell i 2017, noe som innebærer en økning fra 2016. Andel rekrutterte kvinnelige aspiranter i 2017 er på 49 %. Det vises for øvrig til vedlagte tilstandsrapport.

Sykefravær

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Alle	8,3 %	8,3 %	8,0 %	8,1 %	8,3 %	7,5 %	7,4 %
Ledelse/administrasjon	7,3 %	7,8 %	7,3 %	7,1 %	7,3 %	5,9 %	6,0 %
Straffegjennomføring	8,8 %	8,7 %	8,5 %	8,6 %	8,5 %	8,1 %	7,9 %
Arbeidsdrift	8,1 %	8,2 %	8,0 %	8,0 %	9,9 %	7,9 %	8,0 %
Visitasjonstjenesten	5,1 %	3,5 %	3,8 %	4,0 %	3,2 %	2,5 %	2,1 %
Transporttjenesten	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,9 %	1,9 %	4,1 %	7,2 %

Tabell 4: sykefravær

Det totale sykefraværet i kriminalomsorgen i 2017 er redusert til 7,4 % mot 7,5 % i 2016. Nedgangen skyldes en reduksjon i korttidsfraværet til 2,7 % mot 2,9 % i 2016.

Langtidsfraværet er på 4,6 % som er samme nivå som i 2016.

Vold og trusler mot ansatte i fengslene

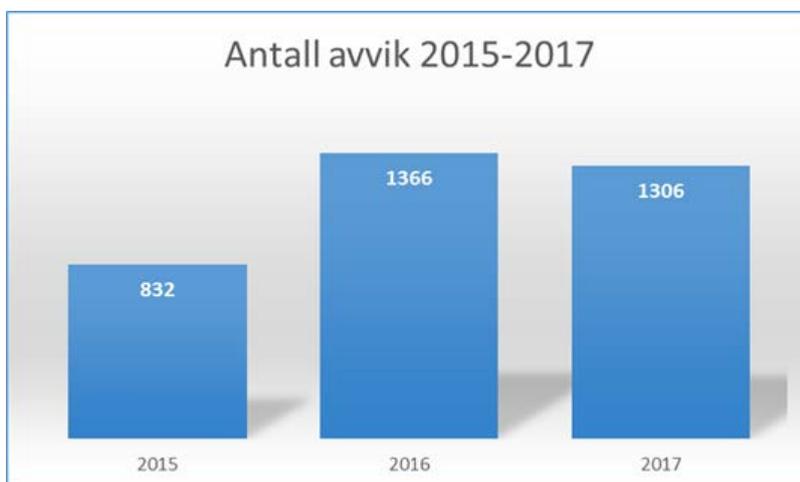
Antall registrerte avvik på avviksområdet for vold og trusler mot ansatte i KIKS var i 2017 1301 avvik, noe som er en liten nedgang i registrerte avvik i forhold til 1366 registrerte avvik 2016.

KDI har i 2017 fulgt avviksregistreringen på dette avviksområdet for å se nærmere på forholdet mellom registrerte avvik og avvik der det beskrives at det er fremsatt trussel eller utøvd vold. Av 1301 registrerte avvik er det i 913 tilfeller beskrevet at det er fremsatt trussel

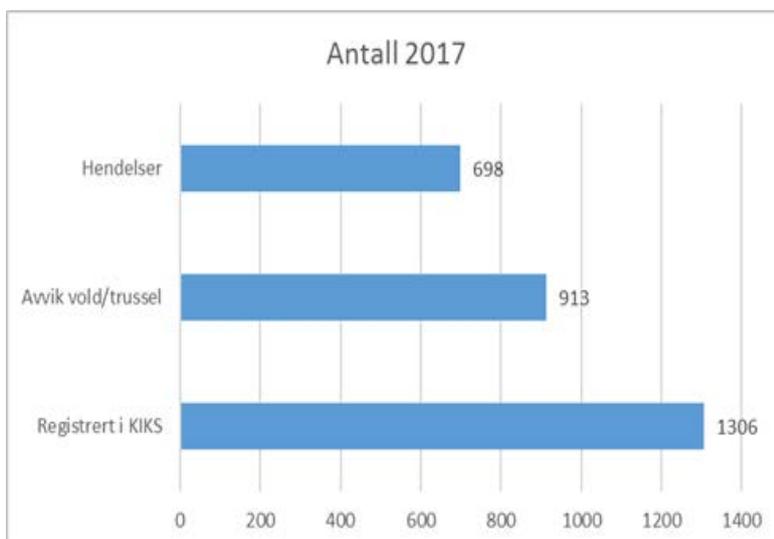
eller utøvd vold. Da det i flere situasjoner er slik at flere ansatte blir utsatt for trussel eller vold samtidig, viser gjennomgangen at det var 698 hendelser.

Fysisk vold oppstår i flere ulike arbeidssituasjoner, men det er et inntrykk at situasjoner som innebærer iverksettelse av restriksjoner, grensesetting og bruk av fysisk makt og tvangsmidler som innebærer størst risiko for fysisk vold mot ansatte. Det er i to tilfeller registrert bruk av stikkvåpen mot ansatte. I flere situasjoner er det en kombinasjon av voldsformer (slag, spark og spytting).

KDI har i 2017 fulgt opp Arbeidstilsynets oppsummeringsrapport fra tilsynet de foretok i 2016, med vold og trusler mot ansatte som tema. Det ble i 2017 arrangert en workshop med et bredt utvalg deltagere, tre arbeidsgrupper har sett på ulike forbedringsområder, og resultatene av arbeidet er bearbeidet av en partssammensatt koordineringsgruppe som har laget en handlingsplan.

Figur 10

Figur 11

Bruken av FOU-midler/forskning på tilbakefall

I 2017 ble det tildelt midler til to prosjekter, begge i regi av KRUS. Status på disse to er som følger:

Tilbakefallsstudie – kriminalomsorgens påvirkning i forhold til sosioøkonomisk situasjon hos domfelte

Dette er en kombinert registerstudie og en intervjustudie om beskyttelsesfaktorer blant løslatte. Prosjektet mottar 800 000 kroner i støtte fra Justisdepartementet i 2017. Per 31.12.2017 var et beløp på ca. 172 000 kroner benyttet. En vesentlig del av midlene er brukt til opplæring, feltintervjuer og noe datauttrekk fra registre. Personvernombudet har anmodet KRUS om å søke Datatilsynet og SSB om konsesjoner for behandling av data som omfattes av personvern. Dette har medført forsinkelser i prosjektet. Det har også bydd på utfordringer at man har inngått avtale med ny leverandør av uttrekk av data. Det forventes at prosjektet avsluttes sent i 2018.

Tilbakefall og psykisk helse – en pilot for å prøve ut «Change Laboratory Model»

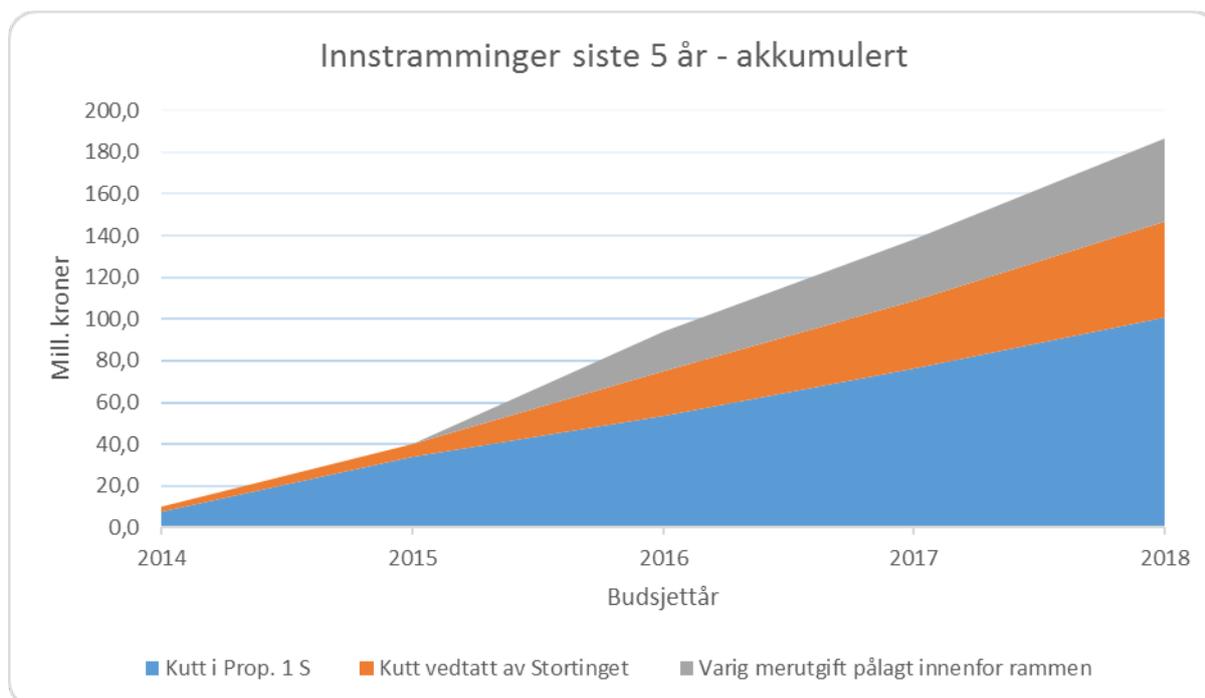
Dette er en del av et større EU prosjekt hvor KDI/KRUS er involvert. Prosjektet mottar 300 000 kroner i støtte fra Justisdepartementet i 2017/18. Per 31.12. 2017 var det bokført ca. 23 000 kroner på prosjektet, mot estimert 150 000 kroner. Noe av avviket skyldes etterslep i bokføringen. Det har vært avholdt flere møter i 2017. Prosjektet er lite og administrativt krevende med mange parter fra forskjellige land. Også her har man støtt på restriksjoner i forhold til tilgang til data.

Oversikt over forskningsfeltet

Vedlagt følger en oversikt over eksisterende forskning på kriminalomsorgens område.

DEL 6 VURDERING AV FREMTIDSUTSIKTER

Den vesentligste utfordringen som kriminalomsorgen står overfor i 2018, er håndteringen av et svært inngrepende effektiviseringskrav på om lag 200 mill. kroner i perioden 2014-2018. Dette omfatter kutt på i underkant av 156 mill. kroner i forbindelse med ABE-reformen, energieffektivisering, innføring av Digipost, og kutt under budsjettbehandlingen i Stortinget. I tillegg kommer varige merutgifter på ca. 54 mill. kroner som ikke er finansiert.

Figur 12: Effektiviseringskrav 2014 - 2018

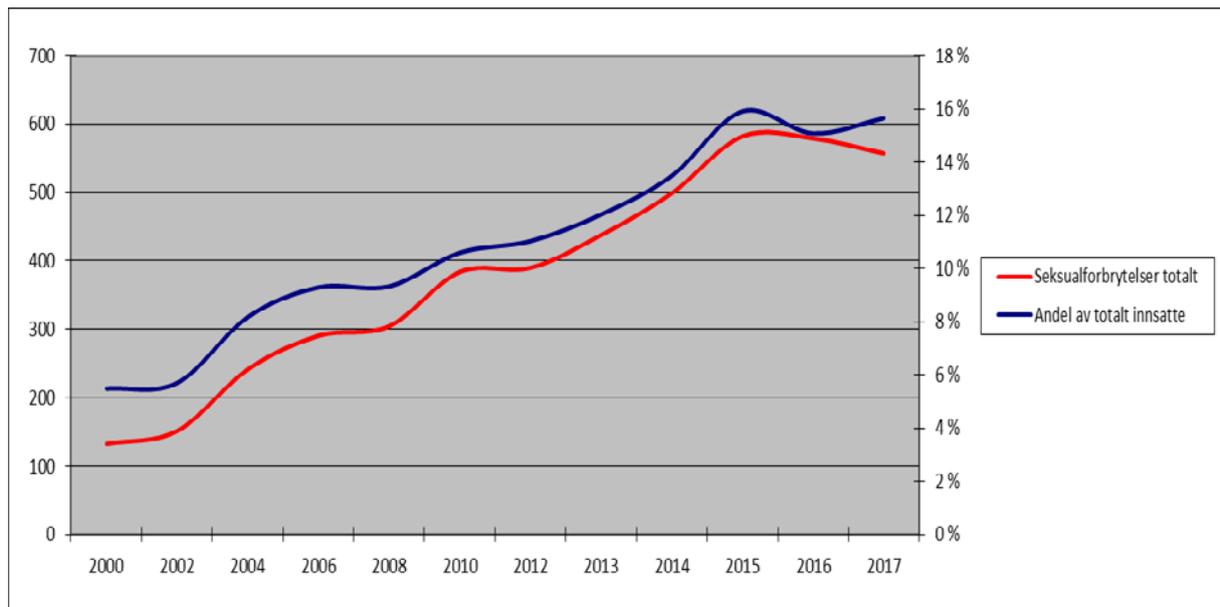
Samtidig som kriminalomsorgen skal håndtere disse kuttene, skal også samfunnsvernet og sikkerheten for ansatte, innsatte og domfelte ivaretas. Omfanget av innsparingene er nå av en slik størrelse at det ikke er mulig å gjennomføre disse kun gjennom effektiviseringstiltak og reduksjon i administrasjon. KDI er av den vurdering at effektiviseringen nå også får konsekvenser for det innholdsmessige tilbudet til innsatte.

Det er grunn til å forvente en stadig økende strukturell ubalanse i den totale straffegjennomføringskapasiteten. Samtidig som kapasiteten på EK er bygget opp, er vi inne i en utvikling der kriminalomsorgen mottar færre dommer på ubetinget fengselsstraff. Dette har resultert i en nedgang i kapasitetsutnyttelsen i fengsler med lavere sikkerhetsnivå, og det er et behov for omstrukturering av straffegjennomføringskapasiteten. Kriminalomsorgen står således overfor en periode med store omstillingsprosesser.

Flere av de tiltak som er besluttet eller iverksatt i løpet av 2017 vil gi kriminalomsorgen bedre forutsetninger for å kunne løse samfunnsoppdraget i årene fremover. Det viktigste tiltaket i så måte er arbeidet med et nytt etatssystem – Sømløs digital straffegjennomføring – som skal erstatte fagsystemer som bygger på utdaterte tekniske løsninger, og som dermed ikke kan møte kravene til det stadig økende omfanget av digitaliseringsprosessen i samfunnet for øvrig.

Foruten utbyggingsprosjekter som er omtalt foran, er det henholdsvis besluttet og igangsatt omfattende vedlikeholdsarbeider ved to store boavdelinger ved Ullersmo fengsel. Målsettingen er at fengselet skal få en tidsriktig bygningsmasse. Dette reduserer fremtidige vedlikeholdskostnader og sikrer en forsvarlig drift, samt at innsatte gis et bedre tilbud.

En vesentlig utfordring i tiden fremover ligger i økningen i antall som er domfelt for seksuallovbrudd. Denne utviklingen illustreres av grafen nedenfor, som viser utviklingen i perioden 2000 – 2017 når det gjelder det totale antallet innsatte i fengsel som er domfelt for seksuallovbrudd, samt hvilken andel denne gruppen utgjør av det totale antall innsatte:

Figur 13: Utviklingen når det gjelder antall domfelt for seksuallovbrudd

KDI har satt i gang arbeidet med en tiltaksplan, som skal sikre en god oppfølging av denne kategorien domfelte, både under opphold i fengsel og under prøveløslatelse. Tiltakene vil både omfatte å sikre at domfelte gis et godt faglig tilbud, bedring av sikkerheten under straffegjennomføring og ivaretagelsen av fornærmede.

DEL 7 ÅRSREGNSKAP

Ledelseskommantar årsregnskapet 2017

Formål

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) ble skilt ut fra Justis- og beredskapsdepartementet (JD) i 2013 og er underlagt Justis- og beredskapsdepartementet (JD). KDI er et ordinært statlig forvaltningsorgan som fører regnskap etter kontantprinsippet, slik det fremgår av prinsippnoten til årsregnskapet. Kriminalomsorgen er det siste leddet i straffesakskjeden. Etaten skal sørge for at domfelte gjennomfører straff og stiller varetektsplasser til disposisjon for politiet. Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som sikrer domfelte tilfredsstillende forhold under straffegjennomføringen. Årsregnskapet utgjør del 7 i årsrapporten fra KDI.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav i JDs instruks for KDI. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av direktoratets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld. Detaljert rapportering på alle poster presenteres i regnskapsrapporten, som er et eget vedlegg til årsrapporten.

Vurdering av vesentlige forhold

Kapittel 430 Kriminalomsorgsdirektoratet, post 01 driftsutgifter:

I 2017 har KDI samlet disponert tildelinger på utgiftssidens post 01 tilsvarende 4 661,5 millioner kroner, og har i tillegg en tillatelse til å belaste kapittel 440 post 01 med inntil 43,9 millioner kroner og kapittel 118 med inntil 2,0 mill. kroner. KDI disponerer bevilgninger på flere kapitler og budsjettposter. Den største budsjettposten er kap. 430, post 01 Driftsutgifter.

Mindreforbruket for kapittel 430, post 01 driftsutgifter ble ca. 27,9 mill. kroner når merinntekter er medregnet. Dette betyr at utnyttelsesgraden på post 01 har vært 99,4 prosent. KDI har søkt om å få overført mindreforbruket til 2018.

Mindreforbruket utgjør 0,6 % av bevilgningen. I realiteten er mindreforbruket imidlertid høyere. Dette skyldes manglende kompensasjon for pensjonspremie på ca. 14 mill. kroner. Det reelle mindreforbruket er på ca. 42 mill. kroner.

Ordningen med pensjonsutgifter ble innført fra 2017 og skulle være budsjettøytral ved omleggingstidspunktet. Beregningsgrunnlaget for budsjettkompensasjon som ble oppgitt på vegne av Kriminalomsorgen var for lavt i forhold til faktisk lønnsgrunnlag da det ikke tok hensyn til timelønnede og variable tillegg som først var på plass i mars og ikke i januar som SPK benyttet som prognose. KDI har bemerket manglende budsjettkompensasjon for ny ordning gjennom året 2017. At grunnlagstallet for kriminalomsorgen ble satt for lavt tydeliggjøres i 2018 da SPK har oppjustert vårt lønnsgrunnlag betydelig.

KDI finner det meget urimelig og overraskende at manglende kompensasjon for pensjonspremie ikke dekkes på egnet måte over statsbudsjettet. Ordningen skulle være budsjettøytral, men er i realiteten en ekstra utgift for kriminalomsorgen. KDI er kjent med at

politiet er i en tilsvarende situasjon, de har mottatt delvis kompensasjon for merutgifter gjennom nysaldert budsjett på ca. 26 mill. kroner. Det er derfor meget viktig at mindreforbruket fra 2017 overføres i sin helhet da pensjonsreformen har hatt en uheldig effekt for kriminalomsorgen.

I 2018 utgjør kutt i forbindelse med ABE-reformen og kutt i forbindelse med budsjettbehandlingen i Stortinget til sammen 43,1 mill. kroner. I tillegg ligger det en rekke reelle kutt i at kriminalomsorgen er pålagt nye oppgaver som må dekkes innenfor budsjetttrammen. I 2018 gjelder dette blant annet krav om å dekke investeringer til brukerutstyr og drift ved Arendal fengsel, avdeling Evje. KDI praktiserer dessuten overføring til neste budsjettår av regionenes mindreforbruk (og merforbruk). Det er viktig at denne praksisen videreføres for å sikre forutsigbarhet i virksomhetsplanleggingen. Mindreforbruket fra 2017 vil benyttes til å dekke noe av den manglende kompensasjonen i 2018 budsjettet.

Kapittel 430, post 45 større utstyrsanskaffelser, kan overføres:

Samlet disponibel tildeling var 78,1 millioner kroner og posten har et mindreforbruk på 2,2 millioner kroner. Mindreforbruket er søkt overført til 2018.

Mottatte belastningsfullmakter:

KDI har mottatt tre belastningsfullmakter fra Politidirektoratet (POD) på til sammen 43,9 millioner kroner på kap. 440, post 01, jf. bevilgningsrapport. Det er benyttet 41,6 millioner kroner av fullmaktene. KDI har mottatt en belastningsfullmakt fra Utenriksdepartementet på 2,0 millioner kroner på kap 118, post 01. Det er benyttet 1,89 millioner kroner av fullmakten. KDI har mottatt en belastningsfullmakt på kap 474 Konfliktrådene på 600 000 kr. Det gjenstår 625 kr av fullmakten.

Budsjettdisponering/delegering fra KDI til KRUS:

KDI har gitt KRUS tre budsjettdisponeringer på kap. 430, post 01 i 2017. Dette gjelder Nederlandprosjektet med 170 000 kr, klimaundersøkelse i Norgerhaven fengsel med 300 000 kr og prosjektet Ung ut med 100 000 kr. Det er benyttet 478 086 kr på de to prosjektene knyttet til Nederland og 100 863 kr på Ung ut prosjektet.

Mellomværende med statskassen:

Mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2017 90,1 millioner kroner. Oppstillingen av artskontorrapporteringen viser hvilke eiendeler og gjeld mellomværende består av.

Statens kapitalregnskap:

Kriminalomsorgsdirektoratet står oppført med kapitalposter i statens kapitalregnskap under oppstilling av bevilgningsrapportering som er vedlagt. KDI har en eierandel i TINE SA på 120 kr. Andelen ble ervervet i forbindelse med at Åna fengsel disponerte melkekvote. Melkeproduksjonen er nå avviklet og andelen skulle vært ført ut av kapitalregnskapet. Korrigering av kapitalregnskapet foretas i 2018 i samråd med DFØ.

Kommentarer til artskontorrapporten og noter i regnskapsrapporten

Artskontorrapporten viser at netto rapporterte driftsmidler utgjorde 4 832 mill. kroner. Utbetalinger til lønn utgjorde 3 301 mill. kroner. Lønnsandel av sum utbetalinger til drift utgjorde 66,7 %. Andre utbetalinger til drift utgjorde 1 651 mill. kroner eller 33,3 %. Den desidert største driftsutgiften for kriminalomsorgen er husleie som utgjør 1 063 mill. kroner eller 64,4 prosent av andre utbetalinger til drift, jf. opplysninger i note 3.

Fra 1.1.2017 betaler kriminalomsorgen pensjonspremie til Statens pensjonskasse (SPK). For 2017 utgjør arbeidsgivers andel av pensjonspremien 278,2 mill. kroner. Dette fremgår av note 2.

Note 5 viser utbetaling til investeringer. Økningen i 2017 skyldes innkjøp av inventar og utstyr og anskaffelser av teknisk sikkerhetsutstyr til de to byggeprosjektene ved Indre Østfold fengsel, avdeling Eidsberg og Ullersmo fengsel.

Mellomværende med statskassen utgjorde pr. 31.12.2017: - 90, 104 millioner kr. Oppstillingen av artskontorrapporteringen viser hvilke eiendeler og gjeld mellomværende består av, jf. note 8. Det vises til vedlagte årsrapport 2017 fra Agresso for en nærmere oversikt over bevilgningsrapport og artskontorrapport med tilhørende noter.

Revisjon

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for KDI. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert men forventes å foreligge i løpet av andre kvartal 2018.

Lillestrøm, 19. april 2018

Marianne Vollan
direktør

Prinsippnote til årsregnskapet 2017

Årsregnskap for Kriminalomsorgsdirektoratet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av eget departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "*Netto rapportert til bevilgningsregnskapet*" er lik i begge oppstillingene.

Kriminalomsorgsdirektoratet er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger kriminalomsorgen står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som kriminalomsorgen har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som kriminalomsorgen har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva Kriminalomsorgsdirektoratet har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser kriminalomsorgen står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorrapporteringen

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen viser regnskapstall kriminalomsorgen har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Kriminalomsorgsdirektoratet har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Vedlegg:

1. Risikovurdering
2. Statusrapport – forskning på kriminalomsorgens fagfelt
3. Drift og forvaltning IKT
4. Servicegrad IKT
5. Status – IKT-utviklingsprosjekter
6. Statistikk – isolasjon og utelukkelse i fengsel
7. Statistikk – vold og trusler mellom innsatte
8. Tilstandsrapport – likestilling
9. Rapport – oppfølging av tiltaksplan for likeverdige soningsforhold for samiske innsatte og domfelte
10. Vold og trusler mot ansatte
11. Årsrapport – Kriminalomsorgens transporttjeneste
12. Rapport – tilbudet til gruppen alvorlig psykisk syke innsatte ved Ila fengsel og forvaringsanstalt
13. Regnskapsrapport med noter

RISIKOVURDERINGER – HOVEDMÅLENE I TILDELINGSBREVET FOR 2018

Risikoregister – målet om å redusere alvorlig kriminalitet

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Risikofaktor (...kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Tiltak
				S	K	R	
R1	<p>Innsatte omgår kommunikasjonskontrollen, blant annet ved innsmugling av elektronisk utstyr i fengsel.</p> <p>Domfelte kan begå ny kriminalitet under utganger fra fengsel.</p> <p>Innsatte i fengsel kan begå alvorlig kriminalitet mot ansatte og medinnsatte</p> <p>Domfelte som gjennomfører straff i samfunnet kan begå alvorlig kriminalitet</p> <p>(Risikoen som ligger i radikalisering under straffgjennomføring er behandlet i vurderingen under målet om å forebygge kriminalitet)</p>	<p>Innsatte begår ny alvorlig kriminalitet under straffgjennomføring</p>	<p>Foruten at dette har direkte konsekvenser for samfunnssikkerheten, medfører det også omdømmetap og svekkelse av tillit til kriminalomsorgen og til strafferettspleien generelt.</p>	3	5	15	<p>En gjennomgang av utvalgte anstalter med høyt sikkerhetsnivå, for å vurdere behov for forbedring av adgangskontrollen.</p> <p>En nedgang i belegget vil gi bedre muligheter for å tilpasse sikkerhetsnivå for den enkelte domfelte.</p> <p>Oppfølging av tiltaksplan mot vold og trusler mot ansatte.</p> <p>Innføring av personalarmer for ansatte ved friomsorgskontorene – vil bedre sikkerheten for disse under blant annet kontrollvirksomhet.</p> <p>Godt samarbeid med politiet, herunder PST.</p>

Risikoregister – målet om å styrke forebyggingen av kriminalitet

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Risikofaktor (...kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Tiltak
				S	K	R	
R1	<p>Årsakene til dette kan være forskjellig alt etter hvilken lovbruddskategori vedkommende er dømt etter. For enkelte typer vinnings- og narkotikakriminalitet vil mange domfelte etter en kost-nyttevurdering komme frem til at muligheten for økonomisk gevinst veier tyngre enn risikoen for straffeforfølgelse. I andre tilfeller vil tilhørighet til et kriminelt miljø være en viktig del av identiteten, og i noen tilfeller vil domfelte ikke selv definere den pådømte handlingen som straffverdig.</p> <p>Årsaksforholdene har innbyrdes sammenheng med årsakene som ligger til grunn for andre risikoer, særlig R4 og R5</p>	<p>Domfelte mangler motivasjon til å slutte med kriminalitet</p>	<p>Domfelte vil sannsynligvis begå ny kriminalitet etter løslatelse</p>	4	4	16	<p>Økt bruk av BRIK</p> <p>Styrking av samarbeidet med frivillige organisasjoner, gjennom tilskudd og omprioritering av personalressurser.</p> <p>Videreutvikling av betjentrollen, og søknad om akkreditering (bachelorstudium)</p> <p>Utvikling av en sømløs kriminalomsorg, som gir bedre muligheter for en forsvarlig progresjon</p>

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Risikofaktor (...kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Tiltak
				S	K	R	
R2	<p>Innsatte med manglende motivasjon til å slutte med kriminalitet vil erfaringsvis spre negative holdninger til medinnsatte, og rekruttere disse til kriminelle miljøer og /eller til deltakelse i kriminelle handlinger.</p> <p>Innsatte som tilhører radikale muslimske miljøer vil erfaringsvis ha en strategi på å rekruttere medinnsatte.</p>	Negativ påvirkning av medinnsatte i fengsel	Innsatte blir motivert til fortsatt kriminalitet, og kan i noen tilfeller bli rekruttert til et radikalisert miljø som utgjør en trussel om svært alvorlig kriminalitet	4	3	12	<p>I disponeringsbrevet er det stilt krav om gjennomføring av en lang rekke tiltak, som er forutsatt å bygge opp under motivasjonen til de innsatte som ønsker å bryte med kriminaliteten. Blant disse kan nevnes aktivisering med et innhold som er rettet mot en kriminalitetsfri tilværelse etter løslatelse (arbeidstrening, utdanning), overføring til behandlingsinstitusjon, og et fokus på progresjon i soningen, blant annet gjennom økt bruk av s.k. utslusingsamtaler.</p> <p>Tilstedeværelse av faglært personell. Avdelinger med riktig størrelse, jf KVVU og Modell 2015</p> <p>Lavere kapasitetsutnyttelse, som gir rom for å flytte innsatte</p> <p>Arbeid i henhold til Regjeringens tiltaksplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme.</p>
R3	Virkemiddelapparatet til offentlige etater og kommunene er ikke organisert rundt bruker. Dette fører til enkeltstående tiltak som ikke er koordinert.	Manglende koordinering med ulike velferdsetater og kommunen (glippsoneproblematikk)	Domfelte får ikke de tilbud vedkommende har krav på. Et eksempel er at domfelte som løslates fra fengsel ikke får tilbud om bolig fra hjemkommunen. Dette kan bidra til at domfelte faller tilbake til kriminalitet. Andre eksempler er arbeid, behov for å bygge et sosialt nettverk utenom et kriminelt miljø etter løslatelse, økonomiske problemer (herunder gjeld), og udekkede behov for behandling, blant annet for rusproblemer og psykisk sykdom.	4	3	12	<p>Kriminalomsorgen skal gjennomføre tiltak iht strategi og handlingsplan mot glippsoneproblematikken.</p> <p>Kriminalomsorgen skal følge opp den nasjonale boligstrategien</p> <p>Kriminalomsorgen skal følge opp en rekke rundskriv og samarbeidsavtaler med velferdsetater</p> <p>Felles dataløsning</p> <p>Kriminalomsorgen skal følge opp tiltak 1,2,3,4 12 og 13 i rapport om oppfølging av innsatte med psykiske lidelser og/eller rusmiddelproblemer.</p> <p>Kriminalomsorgen samarbeider med skolen i fengsel om å utstede flere praksisattester, noe som fremmer samarbeidet mellom arbeidsdriften og skolen mot kompetansemål.</p>

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Risikofaktor (...kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Tiltak
				S	K	R	
R4	<p>Manglende kompetanse i kriminalomsorgen.</p> <p>Manglende økonomiske ressurser i kriminalomsorgen.</p> <p>Manglende tilbud fra andre etater.</p> <p>Få domfelte i «hver målgruppe»</p>	<p>Domfelte får ikke tilpasset et innhold i straffgjennomføringen som retter seg mot deres problematikk</p>	<p>Den kriminogene faktoren som utløste kriminaliteten er fortsatt til stede, og utgjør en risiko for ny kriminalitet. Dette kan for eksempel dreie seg om rusproblematikk, psykiske problemer, manglende arbeid eller bolig</p>	2	4	8	<p>KDI samarbeider tett med KRUS om å utarbeide en kurskatalog som ivaretar de behovene for kompetanse som retter seg mot tilbakefall som blant annet avdekkes i forskning ved KRUS. I disponeringsbrevet til KRUS vil det bli gitt føringer både når det gjelder innholdet i studieplanen for fengselsbetjentutdanningen, etterutdanning og for forsknings- og utviklingsarbeid.</p> <p>Ved gjennomføring av effektiviseringstiltak er det klargjort overfor regionene at disse i første rekke skal rette seg mot utgiftsposter som ikke direkte berører tilbudet til de domfelte.</p> <p>Når det gjelder tilbud fra andre etater, vises det til samarbeidende etaters forpliktelser iht til strategi og handlingsplan mot glippsoneproblematikken</p> <p>Etablering av et kvalitetssikringsssystem og en programbank som gir en fullstendig oversikt over innholdsarbeid, på tvers av regionene</p>
R5	<p>Reduserte budsjettammer kan medføre en reduksjon i det tilbudet kriminalomsorgen kan gi innsatte</p> <p>Begrensninger som følge av turnus</p>	<p>En reduksjon i graden av aktivisering under gjennomføring av fengselsstraff</p>	<p>Dersom innsatte ikke får tilbud om aktivitet under soning av fengselsstraff, vil dette medføre økt risiko for nye straffbare handlinger under straffgjennomføringen. Aktivisering er også en viktig del av kriminalomsorgens tilbakeføringsarbeid, som retter seg mot å forberede domfelte på en normalisert tilværelse med utdanning og yrkesliv. Dersom denne arenaen for påvirkningsarbeid faller bort, vil domfelte stå dårligere rustet til å holde seg kriminalitetsfri etter løslatelse</p>	1	4	4	<p>En bedre utnyttelse av tilgjengelige ressurser, blant annet gjennom prosjektet Delt arbeidsdag. Det er også satt i verk et arbeid for å bedre inntjeningen til arbeidsdriften.</p> <p>KDI bør gis fullmakt til å stenge/opprette kapasitet innenfor et totalt antall plasser. Dette vil gi handlingsrom til å foreta nødvendig effektivisering ved å stenge dyr kapasitet.</p>

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Risikofaktor (...kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Tiltak
				S	K	R	
R6	Domfelte mangler ofte sosialt nettverk utenfor fengselet, utenom et kriminelt miljø.	Domfelte utsettes for negativ påvirkning fra sitt sosiale nettverk	Domfelte påvirkes til å bruke rusmidler, og til å begå ny kriminalitet	3	3	9	<p>Kriminalomsorgen har svært begrensede muligheter til å direkte å påvirke situasjonen etter løslatelse. Hovedinnsatsen må settes inn under soningen, med tiltak som programvirksomhet, utdanning og arbeidstrening, behandling for rusproblemer, som skal bedre domfeltes evne til å unngå tilbakefall.</p> <p>Kriminalomsorgen skal støtte opp om virksomheten til frivillige organisasjoner, ved å gi økonomiske tilskudd og ved å invitere disse til samarbeid. Kriminalomsorgen bør vurdere tiltak når det gjelder nettverksarbeid.</p>

Matrisen nedenfor gir en fremstilling av risiko for manglende oppnåelse av målsettingen om å styrke forebyggingen av kriminalitet:

Sannsynlighet

		R2, R3	R1	
		R6		
			R4	
			R5	

Konsekvens

Risikoregister – en mer effektiv straffesakskjede

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Hendelse (...kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Mulige tiltak
				S	K	R	
R1	Flere blir idømt fengselsstraff selv om vilkårene er til stede for å idømme samfunnsstraff og program mot ruspåvirket kjøring. De bakenforliggende årsakene kan for eksempel være manglende oppmerksomhet hos påtalemyndighet og domstoler på straffgjennomføringsformer i samfunnet, eller en alvorlig hendelse under slik straffgjennomføring som øker skepsisen til straff i frihet blant aktører i strafferettspleien	Færre dømmes til straffgjennomføring i samfunnet. Flere domfelte blir innkalt til straffgjennomføring i fengsel	<p>Dette vil gi problemer med kapasitet i fengsel og på EK, som igjen kan medføre økt soningskø og problemer med å stille til disposisjon varetektsplasser</p> <p>Kapasitet ved friomsorgskontorene blir ikke utnyttet, noe som innebærer en uforsvarlig ressursbruk</p>	2	2	4	<p>Det er stilt krav i disponeringsbrevet om et fokus på samfunnsstraff på strafferettskonferansene som regionene arrangerer.</p> <p>Innføring av personalarmer for ansatte ved friomsorgskontorene vil bedre sikkerheten for disse, og bidra til å redusere risiko for uønskede hendelser</p>
R2	Ikke mange nok domfelte som egner seg for overføring til Norgerhaven fengsel	Et lavere belegg enn ca 100 % ved Norgerhaven fengsel	De aktuelle domfelte vil oppta plasser i fengslene i Norge, noe som igjen vil føre til manglende varetektskapasitet og køproblematikk	5	4	16	<p>Det er iverksatt en tiltaksplan, som blant annet omfatter en intensivert informasjonsvirksomhet overfor innsatte, og en ny ordning for helsevurderinger. Det er lagt opp til en tett oppfølging av regionene, som er pålagt resultatkrav på antall overføring. Tilbudene i Norgerhaven fengsel er utvidet, og det er satt i verk en ordning med direkte innkalling til Ullersmo fengsel av domfelte med lengre dommer.</p>

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Hendelse (...kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Mulige tiltak
				S	K	R	
R3	<p>Uriktige prognoser for kriminalitetsutviklingen, herunder større endringer i kriminalitetstyper.</p> <p>Endringer i antall dommer og varetektsinnsettelse som følge av endringer i rammer og prioriteringer hos politi og domstoler</p>	For mange innsatte i forhold til kapasitet i fengslene (som et strukturelt problem)	<p>Dette vil medføre manglende varetektskapasitet, og en økning i soningskøen. Belegget i fengslene må opprettholdes på et høyt nivå, og innsatte får ikke et tilpasset tilbud og kan bli plassert på feil sikkerhetsnivå.</p> <p>Dette kan gi videre konsekvenser i form av en økning i antall uønskede hendelser (herunder vold og trusler mot tilsatte) og et økt tilbakefall til ny kriminalitet, pga at kriminalomsorgen og forvaltningssamarbeidspartnere ikke har ressurser til å gi et tilpasset tilbud til alle domfelle, og fordi innsatte i fengsel blir plassert i anstalter som ikke er tilpasset deres problematikk</p>	3	4	12	<p>KDI har tatt initiativ til et arbeid som skal bedre kvaliteten på kapasitetsprognosene. Blant annet er det planlagt at det skal gjennomføres usikkerhetsanalyser.</p> <p>Etablering av dubleringsplasser</p> <p>KDI bør gis fullmakter til å fastsette type straffegjennomføringsform og lokalisering av kapasitet innenfor et kapasitetstall. Dette vil gi en større grad av fleksibilitet til å møte endringer.</p>

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Hendelse (...kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Mulige tiltak
				S	K	R	
R4	<p>Uriktige prognoser for kriminalitetsutviklingen, herunder større endringer i kriminalitetstyper</p> <p>Økt bruk av straffegjennomføring i samfunnet (særlig EK)</p> <p>Geografiske forskjeller mellom regionene</p> <p>Manglende effektivitet når det gjelder innkalling, etterlysning mv. Manglende oppdekning ved fravær av nøkkelpersoner i arbeidet med domsadministrasjon</p> <p>Endringer i antall dommer og varetektsinnsettelse som følge av endringer i rammer og prioriteringer hos politi og domstoler</p> <p>En avkriminalisering av enkelte typer handlinger, eller en nedjustering av straffnivået på enkelte områder</p>	<p>For lav utnyttelse av kapasitet i fengslene</p> <p>Økt soningskø</p>	<p>Dette vil innebære en uforsvarlig ressursbruk</p>	4	4	16	<p>KDI har tatt initiativ til et arbeid som skal bedre kvaliteten på kapasitetsprognosene. Blant annet er det planlagt at det skal gjennomføres usikkerhetsanalyser.</p> <p>Vurdere etablering av sentral booking</p> <p>Det bør foretas en gjennomgang av dagens rutiner og regelverk</p> <p>Etablering av Digital sømløs straffegjennomføring</p> <p>En lemping på nærhetsprinsippet</p> <p>KDI bør gis fullmakter til å fastsette type straffegjennomføringsform innenfor et kapasitetstall. Dette vil gi en større grad av fleksibilitet til å møte endringer.</p>

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Hendelse (..kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Mulige tiltak
				S	K	R	
R5	<p>Akutt stenging av fengselsbygg på grunn av manglende vedlikehold Det bryter ut streik i fengslene</p> <p>Ny kapasitet kommer ikke tidlig nok på plass (pga forsinkelser i byggeprosesser, manglende politiske beslutninger o.l).</p> <p>En ekstraordinær økning i behovet for varetektsplasser (for eks pga at politiet gjennomfører flere samtidige store aksjoner)</p>	Akutt mangel på fengselsplasser	<p>En økning i soningskøen. Problemer med å stille til disposisjon varetektsplasser</p>	2	4	8	<p>Kriminalomsorgen har i liten grad mulighet til å sette inn tiltak direkte mot årsakene til hendelsen som er beskrevet her, men må ha en beredskap som reduserer konsekvensene dersom hendelsen inntreffer.</p> <p>Dubleringsplasser til erstatning for plasser ved Norgerhaven fengsel vil innebære at kriminalomsorgen har plasser som utgjør en buffer ved svingninger i kapasitet eller i antall dommer som skal gjennomføres</p> <p>Det må utarbeides et planverk for dublering ved akutte hendelser, og et oppdatert regelverk for bedre å kunne møte slike situasjoner</p> <p>En reduksjon i belegget til 90 % vil gi en nødvendig fleksibilitet til å møte svingninger</p>
R6	<p>Endringen i den kjønnsmessige fordelingen av domfelte</p> <p>Endring av andel utenlandske innsatte i fengsel</p> <p>Etablering av eller økning i bruken av straffegjennomføring i samfunnet</p> <p>Økt forventning til spesialisering</p>	Kriminalomsorgen har ikke en type kapasitet som er tilpasset de domfelte/innsatte	<p>Dette kan gi to forskjellige utslag:</p> <p>Mangel på kapasitet, for eksempel fengselsplasser for kvinner, noe som innebærer økt soningskø og manglende varetektsplasser for kvinner.</p> <p>Kapasitet blir ikke utnyttet, noe som innebærer en uforvarlig ressursbruk.</p>	4	4	16	<p>Etablering av kvinneplasser ved avd. Evje. Videre oppfølging av handlingsplan i forlengelsen av kvinnesoningsstrategien.</p> <p>KDI bør gis fullmakter til å fastsette type straffegjennomføringsform innenfor et kapasitetstall. Dette vil gi en større grad av fleksibilitet til å møte endringer.</p> <p>Det er igangsatt et arbeid med å styrke tilbudet ved de store åpne anstaltene, med tanke på at innsattegruppen er endret</p> <p>Dubleringsplasser til erstatning for plasser ved Norgerhaven fengsel, for å ha handlingsrom under videre arbeid med planlegging av kapasitetsutvidelser</p> <p>En lemping av nærhetsprinsippet</p>

ID	Årsak (på bakgrunn av...)	Hendelse (..kan følgende hendelse oppstå)	Konsekvens (...som gir følgende konsekvens for innfrielse av ambisjonene)	Risiko			Mulige tiltak
				S	K	R	
R7	Det forventes også i tiden fremover fristoversittelser, men tilnærmet ingen vil komme pga mangel på fengselsplass. Dette vil i all hovedsak skyldes forhold internt i politiet	Ledig varetektskapasitet blir ikke utnyttet innenfor fristen for overføring fra politiarest	Fristene brytes, noe som innebærer brudd på menneskerettigheter, omdømmetap og erstatningsansvar for staten	2	5	10	Tiltak må i det alt vesentligste settes inn av politiet

Matrisen nedenfor gir en fremstilling av risiko for manglende oppnåelse av målsettingen om en mer effektiv straffesakskjede, gjennom god kapasitetsutnyttelse av alle straffegjennomføringsformer:

Sannsynlighet

			R2	
			R6, R4	
			R3	
	R1		R5	R7

Konsekvens

RISIKOVURDERING – MÅLOPPNÅELSE PÅ DET ENKELTE STYRINGSPARAMETER

SP1: Andel fengselsdøgn med aktivitet

	RISIKOFAKTOR	RISIK			TILTAK
		S	K	O	
R1	Verksteder stenges i ferier	1	1	1	Etablere alternativ aktivisering
R2	Skolen stenges i ferier	3	1	3	Etablere alternativ aktivisering
R3	Bygningsmessige forhold	3	3	9	Innføring av tilpasset arbeidsdag
R4	Ikke tilstrekkelige stillinger i arbeidsdriften	3	3	9	Øke lavterskelaktivisering. Utvide begrepet
R5	Mangelfull/feil føring i reskontro	2	2	4	Opplæringstiltak. Revisjon av regelverk

SP2: Antall innsatte som har gjennomført BRIK-kartlegging

	RISIKOFAKTOR	S	K	RISIKO	TILTAK
R1	For få kartleggere	2	2	4	Opplæring. Pålegg i disponeringsbrev
R2	Feil bruk av verktøyet	1	2	2	Bedre brukerstøtte. Opplæring
R3	Domfelte er ikke motivert	2	3	6	Revisjon av samtykkeskjema. Utvidet informasjonsvirksomhet
R4	Manglende prioriteringer lokalt	2	2	4	Oppfølging i styringsdialogen

SP3: Antall døgn straffegjennomføring etter strgfj § 12

	RISIKOFAKTOR	S	K	RISIK	
				O	TILTAK
R1	Færre domfelte får tilbud om døgnopphold	2	2	4	Økt bruk av Elevator.
R2	Lavere belegg - færre blir vurdert for § 12	2	2	4	Økt bruk av Elevator.
R3	Manglende informasjon til domfelte	1	3	3	Iverksettelse av informasjonstiltak
R4	Organisatorisk endring	1	1	1	Godt forarbeid. Oppfølging i styringsdialog

SP4: Andel domfelte som har delgjennomføring med elektronisk kontroll/SP6: Bruk av elektronisk kontroll

	RISIKOFAKTOR	S	K	RISIKO	
R1	Lavt belegg, færre i målgruppen	2	2	4	Utvide målgruppen. Innføring av pilot
R2	Flere utslusningstilbud	1	1	1	
R3	Avslag grunnet lovbruddskategori	2	2	4	Utvide målgruppen når det gjelder lovbruddskategori
R4	Mangel på motivasjon hos domfelte	2	2	4	Arbeide med motivasjon. Endre regelverket for å gjøre Ek mer attraktivt
R5	Manglende informasjon til domfelte	2	1	2	Opplæring, erfaringsamlinger, aspiranter og pliktårsbetjenter inn i EK
R6	Manglende prioriteringer lokalt	1	2	2	Oppfølging i styringsdialogen
R7	Geografiske utfordringer	2	1	2	Endring av budsjettfordelingsmodellen
R8	Saksbehandlingstid/sen iverksetting	3	2	6	Regelverksendringer og opplæring. Etablering av delgjennomføringspilot

SP5: Utnyttelse av plassene i Norgerhaven fengsel

Se vurdering foran, knyttet til målsettingen om en mer effektiv straffesakskjede.

Statusrapport over forskning i kriminalomsorgen

Innhold

1. Innledning	2
1.1 Rapportens struktur	3
2. Tilgjengelige kunnskapsoversikter.....	3
2.1 Pågående forskning i kriminalomsorgen	3
2.2 Internasjonal kriminalomsorgsforskning.....	3
2.3 Norsk kriminalomsorgsforskning	5
2.4 Kunnskapsoppsummeringer knyttet til helsesituasjonen blant straffedømte	7
2.5 Norsk forskning knyttet til helse og kriminalomsorgen	8
3. Diskusjon.....	9
4. Anbefalinger.....	10

Vedlegg I - VI

Lillestrøm, 10.2.2018

1. Innledning

Justis- og beredskapsdepartementet har bedt Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) lage en oversikt over forskning i norsk kriminalomsorg.

I oppdragsbrevet fra Justis- og Beredskapsdepartementet er oppgaven til arbeidsgruppen formulert slik:

- *«JD ønsker en flerårig satsing (3-5 års perspektiv) på forskning for å kunne styrke dette virke-middelet i utviklingen av kriminalomsorgen. JD viser i den forbindelse til Kunnskapsdepartementets Veileder for sektoransvaret for forskning av 08.09.2017 og til møtet mellom JD og KDI 26. september 2017. Målet er å prioritere forskning og utvikling på områder hvor det er identifisert kunnskapshull. For å kunne utforme en slik satsing ber departementet om en oversikt over relevant kunnskap og forskning innenfor kriminalomsorgen, enten fra kriminalomsorgen/KRUS eller fra eksterne forskningsmiljøer. Oversikten må også inkludere kunnskap og forskning fra internasjonale forskningsmiljøer som har relevans for norsk kriminalomsorg. Videre bør den inneholde informasjon om relevante forskningsprosjekter som planlegges gjennomført i tiden fremover.»*

KDI har til dette formålet satt ned en arbeidsgruppe bestående av:

<i>Anne Bukten</i>	Post.doc Senter for rus- og avhengighetsforskning SERAF UiO
<i>Thomas Ugelvik</i>	Nestleder og forskningsleder ved Institutt for kriminologi og rettsosologi, Universitetet i Oslo.
<i>Tore Rokkan</i>	Førstelektor, Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS
<i>Gerhard Ploeg</i>	Seniorrådgiver KDI

Arbeidsgruppen har hatt fire møter og ønsker innledningsvis å gi uttrykk for at JD sine krav om frist og maksimum omfang av rapporten (10 sider) har begrenset mulighetene for å undersøke mer i dybden. Delvis av den grunn er det valgt å produsere en rapport med et antall vedlegg.

Det har i flere saksdokumenter kommet frem at justisdepartementet ønsker å legge overveiende vekt på lavere tilbakefall som et brukereffekt mål. Arbeidsgruppen tolker mandatet derfor til først og fremst å innebære at den skal lage en oversikt over forskning om faktorer som anses til å påvirke tilbakefall til ny kriminalitet etter å ha gjennomført en straff i kriminalomsorgen. Ut ifra dette skal den forsøke å avdekke hvor det befinner seg kunnskapsbehov i forhold til den norske situasjon. I tillegg skal det gis en oversikt over pågående forskning i norsk sammenheng.

En oversikt over relevant forskning frem til 2007 ble i sin tid laget i sammenheng med arbeidet med St. meld nr. 37 (2007-2008), som inneholdt et eget kapittel om en kunnskapsbasert kriminalomsorg. Det henvises derfor innledningsvis for eldre forskning til litteraturoversikten knyttet til dette kapitlet, som også er lagt ved denne rapporten (vedlegg V). Av denne grunnen anser arbeidsgruppen det som relevant å se på forskning som har kommet etter 2007, med spesiell vekt på de siste fem årene. Tatt i betraktning frist og påkrevd omfang til sluttrapporten tolker arbeidsgruppen oppgaven slik at den ikke innebærer å lage en omfattende litteraturoversikt, men den ser på ordet «statusrapport» som det sentrale. Arbeidsgruppen har samlet inn oversikter, men har av åpenbare årsaker ikke vært i stand til å lese og bedømme mengden med litteratur som kom frem. De nyere litteraturlister over relevant forskning finnes i vedleggene. I tillegg er det flyttet er en del forklarende tekst over til vedleggene.

Arbeidsgruppen oppfatter oppdraget slik at rapporten ikke skal inneholde en oversikt over dagens teoretiske paradigmer innen kriminalomsorgen. Her er det spesielt desistance-tilnærmingen som er fremtredende. Dersom leseren er interessert i dette henvises det til en egen, kort litteraturliste over desistance-relatert teori og andre fornyende perspektiver som er blitt publisert etter 2008. Listen finnes som avslutning i vedlegg IV.

1.1 Rapportens struktur

Arbeidsgruppen mener det er nødvendig med en gjennomgang av tilbakefallsbegrepet i denne rapporten, sett at dette anses som et sentralt begrep i dagens kriminalomsorg. Dette innebærer også at det i denne rapporten gis mindre oppmerksomhet til kriminalomsorgsrelevante saker som offerperspektivet, radikaliserings, organisering, kapasitetsproblematikk, utenlandske statsborgere m.m. der de ikke direkte er tilknyttet tilbakefall. Dette innebærer altså ikke at denne typen temaer anses som ikke relevant, kun at de ikke prioriteres i denne rapporten. Kapitlet om forståelsen av tilbakefallsbegrepet kan anses til ikke å være en del av den endelige statusrapporten og er derfor lagt til som vedlegg I. Det anbefales å lese dette vedlegget før de andre kapitlene. Kapittel 2.1 handler om en oversikt over forskning som ble innvilget i løpet av 2017 og som er pågående i norsk kriminalomsorg per dags dato. Utover dette vil det eksistere forskningsprosjekter som ble innvilget i tidligere år, og som muligens fortsatt er pågående. DocuLive-databasen er blitt brukt for å få en oversikt over innvilgede forskningsprosjekter i de ulike regionene. En oversikt over forskningsprosjekter som inngår eller har inngått under departementets FoU-ordning er ikke inkludert sett at departementet selv står for saksbehandlingen og disponerer en slik oversikt.

I kapittel 2 følger det videre en kunnskapsoversikt over det som er blitt publisert de siste årene og arbeidsgruppen er (blitt) kjent med, både internasjonalt (2.2) og nasjonalt (2.3). I forbindelse med at helseproblematikk generelt og rusproblematikk mer spesifikt har en stor påvirkning på tilbakefall til ny kriminalitet, ble det laget en egen oversikt over aktuell forskning på dette område, også både internasjonalt (2.4) og nasjonalt (2.5). For de tilhørende litteraturlistene se vedlegg IV.

Resultatene dannet grunnlag for et skjema over faktorer som påvirker tilbakefall i ulike faser av prosessen, både før, under og etter straffegjennomføring som diskuteres i kapittel 3 (se vedlegg II. og IIa), og dette skjemaet ble brukt som et verktøy for å forsøke å kartlegge kunnskapsbehov, eller kunnskap som foreløpig ikke ser ut til å være dekket i stor grad av eksisterende eller pågående forskning. Konklusjonene etter diskusjon i kapittel 3 fører til en kort rekke med anbefalinger i kapittel 4 om fremtidig forskningsaktivitet på kriminalomsorgsområdet, eventuelt (og fortrinnsvis) sammen med andre sektorer.

2. Tilgjengelige kunnskapsoversikter

2.1 Pågående forskning i kriminalomsorgen

Retningslinjer for behandling av søknader om forskning i kriminalomsorgen (<http://www.kriminalomsorgen.no/retningslinjer.237912.no.html>) sier at godkjenning av en søknad om forskning er lagt til regionsnivå. Et vedtak om tillatelse av en av regionene gjelder i utgangspunktet for alle: «*Dersom en region anser hovedvilkårene for å være oppfylt, kan ikke en annen region avslå søknaden med begrunnelse i hovedvilkårene*». Registrering i DocuLive av godkjente søknader per region er derfor en god måte å finne pågående forskning i kriminalomsorgen på. Et søk i slutten av januar 2018 ga resultatene som finnes i vedlegg III, der det er gjengitt navn og stilling på forsker, organisasjon, tema eller hovedspørsmål og innvilgende region med dato, samt DocuLive-nummer.

2.2 Internasjonal kriminalomsorgsforskning

I det internasjonale forskningsfeltet er det ikke mangel på mer eller mindre omfattende og systematiske kunnskapsgjennomganger og -oversikter som på en eller annen måte er relevante for tilbakefallsspørsmålet.

Noen slike kunnskapsgjennomganger er generelle og bredt anlagte oversikter over ulike spørsmål knyttet til straffegjennomføring og tilbakefall. Harper (2005) sin omfattende oversikt over ulike typer intervensjoner som kan ha innvirkning på tilbakefall til ny kriminalitet er fremdeles mye brukt. Kyvsgaards bok (2006) gjør mye av det samme. Cullen, Johnson og Nagin (2011) går gjennom ulike studier som

undersøker om fengselsstraff kan bidra til lavere residiv, og finner lite evidens til støtte for en slik påstand. I Sverige gjennomførte Kriminalvården en undersøkelse av tilbakefall blant domfelte fra 47 fengsler med ulikt sikkerhetsnivå uten å finne noen forskjell i tilbakefall (Molero, Forsman & Långström 2014). Seiter og Kadela (2003) gjennomgår studier av ulike programmer som tar sikte på å hjelpe innsatte gjennom løslatelses- og tilbakeføringsfasen. Av lovende tiltak trekker de særlig frem arbeidstreningsprogrammer og programmer som tar sikte på å skaffe arbeid til løslatte og, ikke minst, hjelpe dem å beholde arbeidet når de først er i gang. Villettaz, Gillérion og Killias (2014) gjennomgår studier av forskjeller mellom straffegjennomføring i anstalt sammenlignet med straff i samfunnet når det gjelder innvirkning på tilbakefall. Shapland et al. (2012) beskriver studier av kvalitet når det gjelder oppfølging av prøveløslatte og hva som kjennetegner *vellykket* oppfølging. McNeill og Weaver (2010) gjennomgår litteraturen om såkalte «desistance-prosesser», altså positive endringsprosesser hvor domfelte klarer å begynne et liv uten kriminalitet og slik sett hindrer tilbakefall. McNeill og Weaver går særlig inn på hva kriminalomsorgen kan gjøre for å forsterke og støtte slike positive endringsprosesser. Fazel og Wolf (2015) tar opp relevante metodespørsmål; de gir oversikt over studier av og kunnskap om internasjonale tilbakefallsrater og diskuterer hvorvidt og på hvilken måte de er sammenlignbare på tvers av ulike land.

Det finnes også en mengde mer tematisk snevre kunnskapsgjennomganger som tar opp langt mer spesifikke spørsmål. Noen av disse mer avgrensede oversiktene omhandler effektene av bestemte former for intervensjoner eller tiltak. Petrosino et al. (2013) gjennomgår for eksempel kunnskapen om såkalte *“scared straight”*-programmer rettet mot unge domfelte. Visser, Winterfield og Coggeshall (2005) gjennomgår studier av effekten av arbeidslivsprogrammer. Goomany og Dickinson (2015) redegjør for kunnskap om sammenhengen mellom spesifikke soningsforhold og mental helse blant innsatte. Andre gjennomgår studier av bestemte undergrupper av innsattebefolkningen. Liem (2013) ser for eksempel spesifikt på tilgjengelig kunnskap om tilbakefall blant drapspømte. Atter andre har et regionalt eller nasjonalt fokus.

Et interessant prosjekt foregår i Nederlands studiecentrum voor criminaliteit en rechtshandhaving (NSCR), ledet av Anja Dirkzwager. Det heter *«The Prison Project»* og er en longitudinal studie om effektene av fengsling i Nederland. Nesten 2 000 innsatte ble fulgt over flere år og intervjuet flere ganger. Et viktig resultat var at både problemer med mental helse og tilbakefall henger sammen med *«procedural justice»*, en følelse av å bli behandlet på en positiv, rettferdig og respektfull måte. En lignende australsk studie, The Health After Release from Prison (HARP) cohort study, ledet av Stewart Kinner, tar utgangspunkt i en fengselskohort med 2700 individer. Kohorten følges prospektivt via registerdata og har blant annet residiv som utfallsmål. Da flere land har lignende fengselskohorter, er det opprettet et eget nettverk *«Longitudinal studies of people released from prison»* som forener forskermiljøene som arbeider med longitudinelle oppfølginger av innsatte etter løslatelse. Dette nettverket ledes av Stewart Kinner, og inkluderer den nederlandske kohorten.

Spesielt innen desistance-relatert forskning finnes det en tradisjon for longitudinal forskning, jf. for eksempel Sampson og Laub (1993 og 2003). Stephen Farrall ved University of Sheffield (2014) har publisert om resultatene av en slik longitudinal studie om kriminelle løpebaner. Han har forsket en del på straffegjennomføring i samfunnet og fant blant annet overraskende at friomsorgens arbeid med domfelte viste seg til å ha en utsatt effekt: der domfelte i den første perioden etter gjennomføring hadde et negativt inntrykk av måten de ble nådd på, sa de mer enn ti år senere at de faktisk hadde tatt med seg mye mer enn de først trodde¹.

Det finnes flere tilgjengelige kriminalomsorgs- og tilbakefallsrelevante kunnskapsgjennomganger. Utfordringen er ikke at kunnskapen ikke finnes, eller at den er vanskelig å finne, men å systematisere og sortere slik at den kan gjøres relevant og tilgjengelig for norsk kriminalomsorg. Det handler om å identifisere et antall fokusområder, for så å gjennomgå studier, meta-analyser og litteraturgjennomganger på en systematisk måte slik forskningen som finnes kan gjøres brukbart, relevant og tilgjengelig.

---

¹ Både Dirkzwager og Farrall holdt et foredrag på Faget i Fokus 2017 og presentasjonene er tilgjengelige.

2.3 Norsk kriminalomsorgsforskning

Det er et mindre antall kunnskapsgjennomganger som i alle fall delvis fokuserer på norsk forskning og norske forhold. I 2011 publiserte Dyb og Johannessen en kommentert litteraturgjennomgang på oppdrag fra Justisdepartementet. Denne rapporten fokuserer særlig på samarbeid mellom kriminalomsorgen og de ulike forvaltningssamarbeidspartnerne. En annen norsk kunnskapsgjennomgang er Gulli et al. sin (2014), som gjennomgår internasjonal forskning om løslatelse og tilbakeføring med et særlig fokus på Skandinaviske studier.

Norsk forskning om straffegjennomføring, fengselsstraff, og tilbakefall til ny kriminalitet er fremdeles et relativt lite felt. Sett i forhold til den posisjon norske fengsler og norsk kriminalomsorg har i den internasjonale pønologiske litteraturen, hvor norske anstalter gjerne trekkes frem som eksempler på eksepsjonelt gode og humane fengsler, er det påfallende hvor lite forskningsbasert kunnskap som faktisk finnes. Når det er sagt, er situasjonen klart forbedret siden Inger Marie Fridhov (1994) for mer enn 20 år siden konkluderte sin gjennomgang av norsk fengselsforskning med at den var «ikke helt fraværende». Selv om feltet er lite, har norsk fengsels- og straffegjennomføringsforskning vært i utvikling de siste 10-15 år. I dag finnes det flere spredte miljøer som hver for seg holder på med kriminalomsorgsrelevant forskning.

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter KRUS har en forskningsavdeling som både ivaretar statistikk- og prognoseoppgaver for Kriminalomsorgen og gjennomfører egen forskning blant annet innen tilbakefallsområdet, alene og sammen med andre. Mye oppmerksomhet gikk i dette arbeidet til Retur-rapporten som ble til i samarbeid mellom forskere i de Nordiske landene (Graunbøl m.fl. 2010). Forsker Ragnar Kristoffersen var sentral i dette arbeidet og har publisert flere artikler som diskuterer funnene og mulige årsaker til forskjeller de nordiske landene imellom (se for eksempel Kristoffersen 2013).

På KRUS sin forskningsavdeling er det opprettet et senter for tilbakefallsstudier (<http://www.tilbakefall.no> og <http://www.reoffending.no>) for å formidle og samarbeide med nasjonale og internasjonale aktører om forskning innen tilbakefallsområdet. Tilbakefallstudier omfatter både undersøkelser om tilbakefall som effektmål, og om tiltak og faktorer som påvirker tilbakefall. Eksempel på dette er forskning som omfatter ulike former for straffegjennomføring (fengsel, forvaring, straffegjennomføring i samfunn, straffegjennomføring med elektronisk kontroll (EK, fotlenke), program mot ruspåvirket kjøring, narkotikaprogram med domstolskontroll (ND-program)), men også ulike målgrupper (kvinner, unge, gjengangere, utenlandske innsatte), kriminalomsorgen og tilsatte (kompetanse, vold og trusler, klima og fornyingsmålinger, FoU-arbeid og utdanning). Alle disse områdene er direkte eller indirekte knyttet til tilbakefall som mål. Flere av programmene bruker tilbakefall som utfallsmål i evalueringer, artikler og rapporter. Alle publikasjoner som utgis fra forskningsavdelingen på KRUS er tilgjengelige på et eget institusjonsarkiv, CORA som er et permanent publiseringsarkiv for KRUS tilgjengelig på internett <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/92942>. De mer relevante arbeidene gjengis i litteraturlisten i vedlegg IV.

Av pågående forskning på KRUS er det særlig tre prosjekter som har direkte relevans til tilbakefall; a. seksuallovbruddsprosjektet i samarbeid med Helse Sør-Øst: *Testing the Static-99R as a screen for risk of recidivism after release from prison in Norway – a retrospective follow-up study*, b. COLAB-prosjektet om samarbeidsmodeller mellom kriminalomsorg og helsetjenesten, som er et EU-finansiert prosjekt, og c. en ny tilbakefallstudie med vekt på den sosioøkonomiske situasjonen hos domfelte.

Annethvert år arrangerer KRUS en forskningskonferanse hvor målet er å lage en arena for å presentere ny forskning om og i kriminalomsorgen. Konferansen er organisert med parallelle sesjoner hvor studenter og forskere får presentere sine arbeider. Det er planer om å etablere et fora for å følge opp ansatte i UH-sektoren som er veiledere for studenter og andre som forsker på kriminalomsorgen.

Forskningsavdelingen på KRUS samarbeider med forskningsmiljøer ved andre høyskoler og universiteter i Norge og i utlandet. Dette samarbeidet utvikles og styrkes gjennom felles prosjekter, publiseringer og deltagelse på konferanser og i nettverk. KRUS har også et fast samarbeid med internforskere i de

nordiske landene, som publiserer en årlig nordisk statistikk for kriminalomsorgen i Norge, Sverige, Island, Finland og Danmark.

KRUS har ansvar for registrering og rapportering av selvmord og selvsikader blant innsatte og domfelte. Dette danner et grunnlag for forskning som publiseres i rapporter og artikler. Det samme gjelder også forskning på forvaring, som har ført frem til flere artikler og kommentarer i nyhetssaker. KRUS sin forskning har levert grunnlaget for FHI (tidligere SIRUS) sin rapportering til EMCDDA, European Monitoring Centre for Drug and Drug Addiction.

Universitetet i Oslo huser flere miljøer hvor det foregår kriminalomsorgsrelevant forskning. På Institutt for kriminologi og retts sosiologi foregår det flere prosjekter. Her har Thomas Ugelvik i en årrekke forsket på ulike sider av norsk fengselsliv, inkludert relasjonen mellom innsatt og ansatt, hvordan innsatte opplever soningsgjennomføringen, og soningsforholdene spesifikt for utenlandske innsatte (Ugelvik 2012, 2013a, b, 2014a, b, c, 2015; Ugelvik og Damsa 2017). For tiden leder Ugelvik et prosjekt som handler om løslatelse og tilbakeføringsarbeidet. Her følger han et mindre antall prøveløslatte over lang tid for å kartlegge både eventuelt tilbakefall til ny kriminalitet, men også livsendringer i bred forstand og hvordan disse påvirker hverandre. Dette er forskning som har som tydelig siktemål å fremskaffe resultater som er relevante i et tilbakefallsperspektiv. Dette er også et av svært få norske forskningsprosjekter som har tatt opp friomsorgens rolle i tilbakeføringsarbeidet.

Peter Scharff Smith, også på Institutt for kriminologi og retts sosiologi, har forsket på fengsler i et menneskerettighetsperspektiv med fokus blant annet på innsattes tilgang på teknologi (som Internett), tilbudet til barn av innsatte og bruk av isolasjon i varetekt (Smith 2006, 2012, 2014). Selv om denne forskningen som regel ikke eksplisitt drøfter effekter for tilbakefall til ny kriminalitet (og selv om Smith sine prosjekter hittil har vært basert på dansk empiri), har disse studiene avdekket og beskrevet mange sider av norsk kriminalomsorg som må antas å ha innvirkning på tilbakefallet. Sammen med Ugelvik har Smith også nylig redigert en bok om sammenhengen mellom straff og velferd i Skandinavia med vekt på betydningen den generelle velferdsstatlige konteksten har for straffegjennomføringen i disse landene (Smith og Ugelvik 2017).

Det er flere relevante pågående doktorgradsprosjekter på Institutt for kriminologi og retts sosiologi. Dorina Damsa gjennomfører en studie av soningsforholdene til utenlandske kvinnelige innsatte. Marte Rua fokuserer på bruk av isolasjon i kriminalomsorgen. Sammen med Hedda Giertsen har Rua også vært del av et nordisk prosjekt om rusbehandling i fengsel. John Todds prosjekt, som er knyttet til Ugelviks tilbakeføringsforskning, handler om frivillige organisasjoners rolle i tilbakeføringsprosessen. Janne Helgesens retter oppmerksomheten mot tverrfaglig samarbeid i og rundt rusmestringsenhetene. Thomas Anton Sandøy skriver om de nye ungdomsstraffene med fokus på domfeltes eget perspektiv.

Det finnes også flere andre miljøer på UiO hvor man kan finne relevant forskning. En av de få som eksplisitt har forsket på tilbakefallsproblematikk er Torbjørn Skardhamar ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Sammen med flere kolleger har han undersøkt betydningen av arbeid for løslatte (Skardhamar og Telle 2012; Skardhamar og Savolainen 2014). Skardhamar har også undersøkt betydning av å gifte seg og stifte familie i et tilbakefallsperspektiv (Skardhamar, Monsbakken og Lyngstad 2014; Skardhamar et al. 2015) og han står bak en av de brede levekårsstudiene som er blitt publisert om norske innsatte og som gjør at relativt mye er kjent om hvilke problemer og utfordringer den enkelte må forholde seg til før og under straffegjennomføringen og ved løslatelse (Skardhamar 2002; Friestad og Hansen 2004; Mjåland 2014, 2015; Revold 2015; Lundeberg og Mjåland 2016).

Andre miljøer på UiO som kan nevnes er Institutt for musikkvitenskap, hvor Aine Mangaoang forsker på betydningen musikk kan ha i fengsler og lignende institusjoner. Musikk og andre former for kreativitet som fotografi og skrivning som en metode i å få domfelte til å avstå fra videre kriminalitet, står for tiden sterkt i fokus blant desistance-forskere og det henvises til bloggen «*Discovering desistance*» (<http://blogs.iriss.org.uk/discoveringdesistance/>) også for denne typen teoriutvikling og forskning.

På Universitetet i Bergen har Linda Gröning (2016) forsket på spørsmålet om innsattes og ansattes ulike syn på rehabilitering i fengsel. På UiB/Rokkansenteret har Ingrid Lundeberg og Kristian Mjåland forsket på rusmestringsenhetene og betydningen av opplevelsen av prosedural rettferdighet/legitimitet blant innsatte (Mjåland 2014, 2015; Lundeberg og Mjåland 2016). Også ved UiB har Thomas Terje Manger

med flere kolleger forsket på utdanning i fengsel, Marianne F. Walderhaug har forsket på filosofiske samtaler med innsatte i fengsel, og Lars Tuastad har studert musikkterapi som del av tilbakeføringsprosessen.

Det er ikke bare fra universitetene det kommer relevante studier. Også fra instituttsektoren kommer nyttige bidrag og relevante rapporter. Her kan kort nevnes Sturla Falcks (SIRUS/Folkehelseinstituttet, 2015) rapport om tilbakeføringsgarantien, Evelyn Dyb et al. (NIBR/Byggforsk/KRUS, 2006) sin studie av boligsituasjonen til løslatte, Cecilie Basberg Neumann og Karen Sofie Pettersens (AFI, 2013) evaluering av TAFU-prosjektet og Angelika Schafft, Ketil Frøyland og Øystein Spjelkaviks (AFI, 2013) evaluering av NAV-prosjektet «Samordning av tiltak for tilbakeføring».

Det er også verdt å nevne at det foregår et stort komparativt forskningsprosjekt i regi av Universitetet i Cambridge som systematisk sammenligner soningsforhold for ulike grupper innsatte i Norge og i England og Wales. Dette prosjektet er finansiert av Det europeiske forskningsrådet og ledes av Ben Crewe.

2.4 Kunnskapsopsummeringer knyttet til helsesituasjonen blant straffedømte

Innenfor det medisinske forskningsområdet finnes det en mengde systematiske kunnskapsgjennomganger som har fokus på ulike helseaspekter knyttet til innsatte. Helseproblemer blant innsatte beskrives i økende grad som et folkehelseproblem da fengselspopulasjonen, med dens tilhørende helseutfordringer, er stigende på verdensbasis. Oversikten under tar kun for seg oppsummeringer som eksplisitt er definert som systematic reviews.

Over hele verden har innsatte en høyere grad av problemer knyttet til rus og psykisk helse enn befolkningen generelt. *Fazel, Yoon og Hayes (2017)* undersøkte graden av bruk av alkohol og narkotika misbruk ved innsettelse i fengsel og resultatene viste en grad av alkohol-relatert problematikk på totalt 24 %. Menn hadde høyere alkoholbruk sammenlignet med kvinner. Forekomst av narkotikaproblematikk var minst like høy blant menn og høyere blant kvinner.

Det er usikkert i hvilken grad innsatte sine psykiske problemer er forårsaket eller forverret under soningen, men det er mye som tilsier at psykiatriske forstyrrelser i liten grad blir identifisert og behandlet, ifølge *Fazel et al (2016)*.

Bi-Mohammed et al (2017) så på hvor ofte og hvordan foreskrevne opiater ble brukt og hvordan de ble reagert på. Man fant at det var signifikante forskjeller mellom land når det gjaldt misbruk, blant annet sammenhengende med måten de ble tilført på. Helsepersonell skal velge den måten som innebærer minst risiko på misbruk.

Mange domfelte med narkotikaavhengighet har også problemer med mental helse. *Woodhouse et al (2016)* fant åtte studier om dobbeltdiagnose og konkluderte med at behandling helst skal være skreddersydd grunnet stor variasjon i resultatene som ble funnet.

Yoon og Fazel (2017) identifiserte studier om psykologisk terapi med innsatte. Det ble funnet mellomstore effekter og best resultat for kognitiv atferdsbaserte og mindfulness-baserte tilnærminger.

Innsatte risikerer også høyere dødelighet av ulike årsaker, selvmord, selvskading og vold, og å bli offer. *Zlodre og Fazel (2012)* gjennomførte en systematisk gjennomgang av studier som rapporterte om dødsfall etter løslatelse blant innsatte av både alle årsaker, narkotikarelaterte grunner, selvmord og mord. Løslatte innsatte har økt risiko for å dø i perioden etter løslatelse fra fengsel, særlig i den første tiden. Det å planlegge behandling etter løslatelse på forhånd kan potensielt få stor innvirkning på folkehelsen

Det er også en forhøyd risiko for å dø av overdose i ukene rett etter løslatelse. Det er imidlertid ikke klart hvordan denne gruppen er inkludert i tiltak som innebærer at man får naloxon med hjem og om de

har fordel av dette. *Horton et al (2017)* undersøkte naloxonbruk etter løslatelse og konkluderer med at det er nyttig med trening under soningen siden det ser ut til å medføre bedre praksis etterpå.

WHO anbefaler at bruk av opioide agonister (metadon/subutex/naloxon m. m.) startes før løslatelse for å unngå tilbakefall eller overdose, og det er mange land der denne strategien blir anvendt. *Sharma et al (2016)* gikk gjennom randomiserte eksperimenter og longitudinale studier som undersøker dette og formulerer anbefalinger for fremtidig forskning basert på 14 rapporter.

Innsatt populasjonen er i økende grad aldrende og det er gjort mye forskning knyttet til dette. *Stevens et al (2017)* forsket på eldreomsorg i fengsel og anbefaler i tråd med kvalitative studier å gi oppmerksomhet til spesifikke behov for eldre, å identifisere hvilke terskler som finnes i fengselskulturen for eldre innsatte og ansatte, samt se på holdninger blant ansatte. *Di Lorito et al (2017)* så også på problematikken rundt eldre innsatte gjennom å oppsummere 25 studier fra ulike land. De konkluderte med at det er lite oppmerksomhet for denne gruppen.

Forskning ser ut til å vise at overvekt er et tydelig kjennetegn blant innsatte. *Gebremariam og Nianogo (2018)* gjennomførte en meta-analyse med dette tema og resultatene viste at høy andel av de innsatte rapporterte at de hadde lagt på seg under soningen. Forfatterne anbefaler at det i helsepromoterende intervensjoner retters oppmerksomhet mot dette fenomenet.

Det finnes en rekke systematiske kunnskapsoppsummeringer som tar for seg selvmord og selvmordsforebygging blant innsatte i fengsel. Fazel, Wolf og Geddens (2013) gjennomførte en systematisk oppsummering (fem studier) som tok for seg risiko for selvmord og selvmordsforsøk blant innsatte med og uten psykisk sykdom. Studien konkluderte med at bipolar lidelse er assosiert med selvmord og selvmordsforsøk, men at det trengs mer forskning på dette området. Barker et al (2014) gjennomførte en systematisk gjennomgang for å undersøke programmer som handlet om forebygging av selvmord og selvskading i fengsel og resultatene viser at multimodale programmer har den største effekten i fengselsmiljøet.

2.5 Norsk forskning knyttet til helse og kriminalomsorgen

Det finnes flere norske miljøer som driver forskningsprosjekter knyttet til helsesituasjonen blant innsatte.

Ved Senter for rus og avhengighetsforskning (SERAF), UiO, gjennomføres det for tiden to nasjonale undersøkelser som er knyttet til innsattepopulasjonen. Den ene studien, The Norwegian Offender Mental Health and Addiction Study (NorMA) ledes av Anne Bukten og har til hensikt å undersøke en rekke utfall blant innsatte etter løslatelse (Bukten et al., 2016). Tilbakefall til ny kriminalitet er et sentralt utfall, sammen med ulike mål på helsesituasjon. I denne studien er det samlet inn nasjonale surveydata fra 1499 innsatte og hensikten er å følge dem frem til 2028. Det er godkjent (REK) kobling med Kriminalomsorgsregisteret, Straffesaksregisteret, Norsk pasientregister, Norsk reseptregister og Dødsårsaksregisteret. Det er publisert en egen metodeartikkel som beskriver studien (Bukten et al., 2015). Videre har en rekke delstudier og samarbeid sprunget ut av dette prosjektet: hepatitt og injisering blant innsatte (Knut Boe Kielland Sykehuset innlandet), bruk av anabole steroider i fengsel (Ingrid Amalie Havnes OUS), livskvalitet blant innsatte i fengsel (Ashley Muller UiO), psykose blant innsatte i fengsel (Eline Borger Rognli OUS).

Den andre pågående studien ved SERAF ledes av Anne Bukten og Thomas Clausen og er en ren registerbasert studie (The Norwegian Prison Release study) hvor KOMPIS data (2000-2016) er koblet til blant annet LAR-register og dødsårsaksregisteret. Hensikten er å undersøke en rekke utfall etter løslatelse (helse, tilbakefall til kriminalitet, inklusjon i arbeidsliv og dødelighet) og kohorten inkluderer om lag 100 000 individer. Av dette materialet er det publisert en studie som har sett på overdosedødelighet etter løslatelse fra fengsel (Bukten et al., 2017). Den norske kohorten er også del av en multinasjonal studie "Preventing mortality in adults after release from prison: Advancing global knowledge through

an international, individual participant data meta-analysis” (the MARIC study) som inkluderer data fra 21 kohorter i ni ulike land.

Ved Sykehuset innlandet leder Knut Boe Kielland et prosjekt hvor formålet er å undersøke forekomst av hepatitt C hos personer innsatt i fengsel i Norge. Videre skal faktorer som påvirker mulighet for å gjennomføre behandling, som hepatitt b og HIV status, undersøkes. Ved Kompetansesenteret tannhelse Rogaland (forskningsleder Vibeke Hervik Bull) foregår det et NFR-finansiert prosjekt med fokus på å forbedre innsattes tannhelse.

3. Diskusjon

Tilbakefall kan betraktes som et sammensatt fenomen. Om en domfelt faller tilbake til ny kriminalitet kan dessuten bli utløst av livsbegivenheter som kriminalomsorgen har ingen kontroll over: å få en kjæreste, å få et barn, å miste noen, å få eller miste bolig, å bli stigmatisert i nabolaget eller på jobb osv. osv. Nyere teoriutvikling og forskning har vist at det å avstå fra kriminalitet er en komplisert og sammensatt prosess, heller enn en enkel hendelse på et bestemt tidspunkt. I likhet med for eksempel rusavhengighet må det tas høyde for at veien til et kriminalitetsfritt liv faktisk kan gå via tilbakefall, falle ned og reise seg igjen. Dermed er tilbakefall som enkelthendelse ikke alltid et tegn på at vedkommende ikke ender opp som lovlydig borger. Det kan være et ledd i en prosess der det utvikles en prososial identitet. Denne tilnærmingen er mest fremtredende i litteratur relatert til desistance teori. Det vises til arbeidet til bl.a. McNeill, Maruna, Farrall, Ward, Bottoms, Weaver m.fl. uten å nevne spesifikke publikasjoner. Gode relasjoner, mestring, kartlegge og støtte opp under ressurser og positive utviklingstrekk er sentrale begrep som har vært lite tilstede i norsk forskning om kriminalomsorgen. Bruk av BRIK byr på muligheter når data kan bli gjort tilgjengelig til forskningsformål.

Kriminalomsorgen jobber i dag med innsatte og domfelte ut ifra et sett med forutsetninger: risikoen på tilbakefall kan reduseres dersom vedkommende har et sted å bo, en jobb, muligheter til en utdanning, nødvendig behandling av avhengighet, fysisk og psykisk helse, håndtering av gjeldsproblematikk m.m. I tillegg finnes det tilnærminger som legger stor vekt på relasjonsbygging mellom kriminalomsorgens ansatte og de domfelte og innsatte, motiverende samtaler, fremheving av styrker og ressurser eller igangsette prosesser rundt ansvarliggjøring og gjenoppretting. Slike faktorer i sine ulike kombinasjoner kan sies å danne en «implisitt hverdagsteori» som guider praksisen i arbeidet med reintegrering. Denne typen teori reflekteres til en viss grad i innholdet i utdanningen til fengselsbetjent på KRUS, og generelt i kriminalomsorgens tilbakeføringsarbeid. Denne teorien kan så brytes ned til målbare enheter og medfører en sterk evaluerende virksomhet som har vært fremtredende i forskning i kriminalomsorgen, basert på evaluering av enkelttiltak. Arbeidsgruppen mener at tiden er moden for en litt mer utfordrende praksis med andre metoder og fokuspunkter og prøver å gi noen pekepinner rundt disse temaene i anbefalingene.

Innenfor helsefeltet finnes det mye tilgjengelig internasjonal forskning som man kan ta utgangspunkt i, men også her er det viktig å satse på norsk forskning for å forstå norske forhold. Norge er et av veldig få land hvor innsatte i fengsel har helserettigheter på lik linje med den generelle populasjonen og det gir gode muligheter for komparative studier. Det er godt dokumentert at innsatte har en rekke problemer knyttet til psykisk helse og rus i det de kommer inn i fengsel. I fengsel skal det legges til rette for at innsatte med spesielle behov får adekvat helsehjelp, men samtidig har vi liten kunnskap om behovene dekkes av helsetjenestene som er tilgjengelige for innsatte. Å være utenfor behandling innebærer en stor risiko for alvorlig syke personer. Et soningsopphold bør derfor betraktes som et window of opportunity: en arena der behandlingsbehov identifiseres og behandling iverksettes. På den andre siden vet vi lite om hvordan et soningsopphold i seg selv bidrar til ytterligere dårligere psykisk og fysisk helse blant innsatte, og hvordan mangel på positive sosiale relasjoner og nettverk, bidrar til ytterligere sosial ekskludering etter løslatelse. Etter løslatelse er det kommunene som har ansvaret for den innsatte og det er behov for mer kunnskap knyttet opp mot hvordan den enkelte kommune forholder seg til innsatte som skal reintegreres etter soning.

Selv om det finnes mye tilgjengelig internasjonal forskning som man kan ta utgangspunkt i, er det viktig også å satse på norsk forskning for å forstå norske forhold. Særlig den norske velferdsstaten utgjør en kontekst for straffegjennomføring og tilbakeføring som skiller seg fra det innsatte og løslatte i de fleste andre land møter. Det er fremdeles langt igjen til at vi har en fullgod forståelse av hvordan samspillet mellom ulike velferdsstatlige aktører og kriminalomsorgen kan påvirke straffegjennomføring og løslatelse, og i forlengelsen tilbakefall til ny kriminalitet. Man kan hente mye fra utenlandske studier, men for en dypere forståelse av norske forhold kreves norske studier.

Også innen norsk fengselsforskning pågår det i dag forskning innenfor en lang rekke ulike fag og på ulike læresteder og institutter som produserer kunnskap som er relevant for Kriminalomsorgen. Utfordringen er ikke at forskningen ikke finnes, men å konsolidere og trekke linjer på tvers av de ulike miljøene. Norsk fengselsforskning består i for stor grad av enkeltpersoner og små miljøer. For å bringe feltet videre kunne det vært nyttig å samle trådene og utvikle større og mer målrettede tverrfaglige prosjekter. KRUS sin forskningskonferanse vil kunne spille en rolle som arena for en slik tverrfaglig samtale. Arbeidsgruppen ønsker å understreke at en bredere satsning på forskning (på tilbakefall) krever sektoroverskridende kontakt, aktivitet og ansvar. Kunnskapsdepartementets koordinerende rolle er viktig her. Det bør undersøkes nærmere hvordan og i hvilken grad informasjon fra registreringssystemer, intern forskning m.m. kan deles på for eksempel direktoratsnivå, slik at temaer som er relevante fra et samfunnsperspektiv kan belyses fra ulike vinkler.

På kortere og lengre sikt er det også flere andre tiltak kriminalomsorgen selv kunne tatt initiativ til for å legge til rette for en slik utvikling. Det bør på kort sikt utformes, gjerne i samarbeid med relevante forskningsmiljøer, et arkiv for forskning som gjennomføres innenfor kriminalomsorgens institusjoner og avdelinger. Man bør stille som et krav for å kunne gjennomføre forskning innenfor kriminalomsorgens institusjoner at forskningsresultatene gjøres tilgjengelig og aller helst lastes opp i fulltekst i et slikt arkiv. Dette vil bidra til at forskningen gjøres enkelt tilgjengelig for forskerne selv, og slik lette utviklingen av kumulative studier. Forskningen vil også dermed gjøres enklere tilgjengelig for kriminalomsorgens ansatte og for det generelle interesserte publikum. Dette er et eksempel på et relativt enkelt tiltak som vil kunne ha stor betydning for videreutviklingen av en kunnskapsbasert kriminalomsorg.

På lengre sikt vil et bredt anlagt forskningsprogram administrert av Norges forskningsråd (NFR) være en naturlig vei videre for å styrke forskningen på kriminalomsorgen generelt og tilbakefallsproblematikk spesielt. Avhengig av finansiering og utforming av programmet kan man gjennom en slik satsing legge til rette for og målrettet etterspørre norsk forskning på spesifikke deler av straffegjennomførings-, tilbakeførings- og reintegreringsprosessen som har vist seg å ha betydning for tilbakefall til kriminalitet.

Et forskningsprogram i regi av NFR vil kunne styrke forskningen på kriminalomsorgen i Norge. Likevel bør et slikt program, i likhet med de andre programmene til NFR ha som mål å øke tverrfaglig, tverrsektorielt samarbeid. Programmet bør også stimulere til transdisiplinær forskning som tar i bruk hele bredden av faglige perspektiver og som involverer aktører fra ulike vitenskapelige disipliner.

4. anbefalinger

Basert på gjennomgang av tilgjengelig materiale kommer arbeidsgruppen til følgende kunnskapsbehov, som blir presentert i ikke-prioritert rekkefølge:

Forslag til aktuelle temaer

- Soningssituasjonens effekt på innsatte og domfeltes relasjonsnettverk
  - relasjoner til andre domfelte – positive og negative effekter av plassering på aktuell avdeling, fellesskap, aktiviteter, transport og forflytting m.m.
  - relasjoner til ansatte – kvalitet, legitimitet, rollemodell, identitetsdanning, fremtidsbilde (et godt liv, empowerment, agency)
  - relasjoner med eget nettverk – tap, vedlikehold, effekten av livsbegivenheter

- procedural justice – følelsen av å bli behandlet på en rettferdig og respektfull måte
- Subkulturer i fengsel – relatert til ulike kategorier innsatte, til domfelte vs. varetektinnsatte, og i enheter der det befinner seg spesifikke grupper: kvinner, ungdommer, utenlandske statsborgere, forvaringsdømte
- Samme lovbrudd, ulik straff; straffegjennomføring og tilbakefall. Sammenligning av gjennomføring og tilbakefall for domfelte for ellers like lovbruddkategorier under ulike reaksjoner: fengselsstraff, program mot ruspåvirket kjøring, samfunnsstraff, bot
- Utsatte grupper med spesielle behov: psykisk syke, innsatte med rusavhengighet, fysisk syke, eldre, utenlandske statsborgere (spesielt ikke-vestlig), kvinner. Hvilke behov for behandling har innsatte i fengsel og i hvilken grad dekkes innsattes behandlingsbehov under soning?
- Evaluering gjennom oppfølging av ferdigsonete domfelte. Resultater av kriminalomsorgens programmer, rusmestringsenheter, andre typer intervensjoner.
- Reduksjon av utenforskap. Analyse av i hvilken grad innsatte blir kvalifisert for arbeid, utdanning eller videre opplæring etter løslatelse, og av oppfølging i kommunene.
- Effektivitet av importmodellen og forvaltningssamarbeid.
- Stimulering av empati, motivasjon og ansvarliggjøring blant domfelte.
- Kartlegging av ulike barrierer etter løslatelse.
- Fremtidsperspektiver hos straffedømte.
- Relasjonsbygging i friomsorgen, bl.a. i samme perspektivet som betjentrollen i forhold til kontinuum mellom kontroll og støtte/bistand i rehabiliteringen

Metode

- Adekvat registrering av program/opplæring/behandling under soning – forutsetning for oppfølging etter løslatelse
- Samkjøring av data fra ulike registreringssystemer; eksisterende administrative koblingsmuligheter gjør forskning til et allerede reelt alternativ
- Starte en eller flere longitudinale studier
- Utvikling av et standardisert verktøy for å følge med i utvikling av tilbakefall (jf. «residivmonitor»)
- Utvikling, bruk og analyse av et tilbakemeldingsskjema om straffegjennomføringen, indikatorer for sentrale livsområder (jf. BRIK)
- Utvikling av metoder for bruk av klimaundersøkelser i utviklingsarbeidet. Forsøk med å koble data mot tilbakefallsdata.
- Opprettelse av felles dataressurser for å stimulere og legge til rette for ekstern forskning på og om kriminalomsorgen (eventuelt i form av et datavarehus). Kan ses i sammenheng med utvikling av nytt etatssystem.

Generelt

- Sette opp en nettside på kriminalomsorgens område der forskningsinitiativer blir annonsert, innvilgede opplegg blir publisert og metoder og resultater blir offentliggjort. Dette kan også fungere som tilrettelegging for repliserbar forskning. Det vises her også til Kunnskapsdepartementets Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler: <https://www.regjeringen.no/contentassets/ae7f1c4b97d34806b37dc767be1fce76/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-åpen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler.pdf>
- Vurdere mulighetene for å utvikle et forskningsprogram om kriminalomsorg for Norges Forskningsråd.

Vedlegg I Om tilbakefall

Det har i flere saksdokumenter kommet frem at justisdepartementet ønsker å legge overveiende vekt på lavere tilbakefall som et «brukereffekt mål». Ifølge Veileder for internkontroll fra DFØ¹ skal dette uttrykke «en ønsket fremtidig tilstand for målgruppen(e)». Det kan altså tolkes slik at kriminalomsorgens effektivitet skal komme til å bli målt etter hvor mye tilbakefall til ny kriminalitet blir begått av de som den har vært i kontakt med.

Lavere tilbakefall blir en usikker faktor i måling av kriminalomsorgens effektivitet. Det er to måter kriminalomsorgen kan påvirke tilbakefall på:

- gjennom å etablere en straffegjennomføring som i sin form og sitt innhold virker avskrekkende for de som i fremtiden (igjen) overveier å begå et lovbrudd, og
- gjennom rehabilitering, slik at den domfelte ikke igjen kommer i en situasjon der et lovbrudd virker til å være en mulig løsning for et problem.

Det første alternativet er innen egen rekkevidde kun når det gjelder innholdet i straffegjennomføringen, men uforenlig med det generelle tankegodt i kriminalomsorgen og i norsk samfunn. Straffens avskrekkende virkning i form av lengde er ikke kriminalomsorgens ansvar men er domstolens / lovgiverens mulighet for å begrense tilbakefall.

Det andre er en vesentlig del av kriminalomsorgens målsetting slik den er formulert i straffegjennomføringsloven § 3 om straffegjennomføringens innhold:

- *«Innholdet skal bygge på de tiltak kriminalomsorgen har til rådighet for å fremme domfeltes tilpasning til samfunnet. Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at domfelte skal kunne gjøre en egen innsats for å motvirke nye straffbare handlinger.»*

I denne formuleringen ligger det flere usikkerhetsmomenter, faktorer som kriminalomsorgen kun kan forsøke å påvirke, men umulig kan bestemme: de tiltakene som er til rådighet er ikke alltid tilstrekkelige og kan være svært forskjellige; det er domfelte som skal tilpasse seg samfunnet; forholdene er ikke alltid klare og lar seg ikke i alle tilfellene tilrettelegge eller styre; den domfelte skal gjøre en egen innsats; straffbare handlinger skal motvirkes – de kan ikke bare fjernes.

Den neste paragrafen i straffegjennomføringsloven – om forvaltningssamarbeid - mer eller mindre underkjenner mye av dette og gir et tydelig bilde av forholdene rundt en suksessfull rehabilitering:

- *«Kriminalomsorgen skal gjennom samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for at domfelte og innsatte i varetekt får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på. Samarbeidet skal bidra til en samordnet innsats for å dekke domfelte og innsattes behov og fremme deres tilpasning til samfunnet.»*

Her kommer det tydelig frem at rehabilitering ikke kan være en sak som én bestemt organisasjon kan stå for. Problemområdene som for individuelle domfelte henger sammen med deres lovbrudd er mange og mangfoldige. SSB sin levekårsundersøkelse blant innsatte har igjen vist at det er flere negative forhold i levekårene, samt ofte en kombinasjon av flere slike, som preger de som kriminalomsorgen skal hjelpe med å rehabiliterer. For å imøtekomme behovene til inn-

---

¹ <https://dfo.no> > veiledere > internkontroll

satte behøves en koordinert og sammenhengende håndtering av ulike aktører, både innen kriminalomsorgen og i samfunnet for øvrig. Aktørene i samfunnet har ofte et mer generelt fokus der innsatte og domfelte ikke blir ansett som en målgruppe som trenger ekstra oppmerksomhet – noen ganger snarere tvert imot.

Tilbakefall til ny kriminalitet kan forstås som ulovlige handlinger som gjentas etter en straffereaksjon. For å kunne måle registrert tilbakefall er vi avhengig av at handlingen blir oppdaget, etterforsket, påtalt og eventuelt straffet på nytt. Målinger av gjentatt kriminalitet kan ta utgangspunkt i anmeldelser, politiets statistikk fra etterforskning, nye siktelsler, alle som dømmes i retten eller kun de som skal gjennomføre ny straff i kriminalomsorgen.

Statistisk Sentralbyrå SSB oppdaterer statistikk om kriminalitet, straffereaksjoner og fengslinger. I en artikkel i Samfunnspeilet 2013 beskriver Synøve N. Andersen og Torbjørn Skarøhamar ulike målsetninger, datagrunnlag og begreper SSB bruker i sine målinger av tilbakefall. De samme forskere (2014) undersøkte residiv etter ett, to, tre og fire år blant tre ulike grupper: alle som var siktet for et lovbrudd i 2005, alle som ble dømt og alle som ble løslatt fra fengsel. De ble fulgt over tid og det ble fastslått om de var siktet, dømt eller i fengsel etter et av tidspunktene nevnt over. Resultatene viste en minimum måling på 9 % for de som var siktet i 2005 og senere ble fengslet for et lovbrudd begått ett år etter, mens 53 % av de som var løslatt fra fengsel i 2005 var siktet for et nytt lovbrudd begått i en fireårsperiode etter løslatelsen. Med andre ord hadde den "letteste" gruppen etter kortest tid minst tilbakefall som fikk dem til å havne i fengsel, mens den "tyngste" gruppen hadde høyest tilbakefall etter den lengste perioden når det ble målt som ny siktelse.

For kriminalomsorgen er det naturlig å ta utgangspunkt gjentatte domfellelser til ny straff som skal gjennomføres i fengsel eller friomsorg. Dette følger også av kriminalomsorgens samfunnsoppdrag at straffen skal gjennomføres på en slik måte som «motvirker nye straffbare handlinger».

Med ny straff menes straff som er idømt for forhold etter den opprinnelige straffen. Noen dømmes på nytt for forhold som kan knyttes til den opprinnelige dommen, etter brudd på vilkår, å unnlate å møte opp til soning, rømming osv.

Måling av tilbakefall til ny kriminalitet i kriminalomsorgen tar derfor utgangspunkt i at tidligere idømt straff i kriminalomsorgen er gjennomført eller er under gjennomføring, og at de nye straffbare handlingene har skjedd etter endt gjennomføring av tidligere straff. Tilbakefallet skjer egentlig når den nye straffbare handlingen finner sted, men vi trenger også å vite når den nye dommen ble avsagt og hva slags dom vedkommende fikk for å kunne avgjøre hvorvidt det foreligger et tilbakefall til kriminalomsorgen eller ikke. Det er imidlertid et problem at saksbehandlingstidene varierer fra år til år og fra sak til sak, og mer alvorlig kriminalitet tar gjerne lengre tid å få avgjort. Et måletidsrom på 2 år til ny dom vil derfor erfaringsmessig i mindre grad fange opp alle nye lovbrudd på grunn av utilstrekkelig saksbehandlingstid til å kunne avgjøre saken ved dom.

Den nordiske rapporten om tilbakefall, Retur, fra 2010 (Graunbøl, H.M. m.fl.) har forsøkt å sette standard for definisjon av residiv på tvers av landegrensene. Residiv er definert som tilbakefall til ny ubetinget dom eller dom med vilkår om tilsyn fra kriminalomsorgen innenfor en toårig oppfølgingsperiode, der både ny gjerning og dom faller innenfor oppfølgingsperioden. Forskningsrapporten ble utarbeidet i fellesskap av kriminalomsorgen i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige og presenterer også en residivstatistikk som baserer seg på den felles

definisjonen. Rapporten viser forskjeller i tilbakefall mellom de nordiske landene, men peker samtidig på ulikheter i populasjon, organisering og andre forhold som kan bidra til å forklare disse forskjellene.

Det er forskjeller mellom ulike lovbruddkategorier. Enklere lovbrudd, spesielt der lovbruddet gjentas ofte, er lettere å oppklare og pådømme, men dersom lovbruddet er mindre alvorlig, øker sannsynligheten for at lovbruddet ikke medfører en straff som må sones i kriminalomsorgen. Den hyppigst anvendte reaksjonen ved ny straff vil derfor være forelegg, uansett hvilke grupper man ser på. Andre lovbrudd må pådømmes raskere av hensyn til samfunnets behov for beskyttelse eller fordi disse er mer prioritert. Underslag, forfalskning og økonomisk kriminalitet er ofte vanskeligere å oppdage og mer ressurskrevende å etterforske og pådømme. De ulike kriminalitetsformene har også ulik modus, som påvirker muligheten for å bli dømt for gjentatt ny kriminalitet. For eksempel vil noen kriminelle handlinger ta lang tid å planlegge eller komme i en posisjon som gjør kriminaliteten mulig. Etter dom for ruspåvirket kjøring ilegges det ofte vedtak om inndragning av førerkort på 2 år. Dette kan bidra til at eventuell ny ruspåvirket kjøring først skjer etter at personen får tilbake førerkortet fordi vi må anta at vedtaket om inndragning av førerkortet kan ha en viss preventiv effekt, som muligens tilmed overgår en eventuell effekt av den avsonede dommen.

En komparativ studie av domfelte for ruspåvirket kjøring i ulike straffegjennomføringsformer (Kristoffersen, under arbeid), har blant annet som mål å sammenligne tilbakefall for ulike straffegjennomføringsformer for dømte innen samme lovbruddkategori. I perioden 2010-2014 sonet omtrent halvparten av alle domfelte for ruspåvirket kjøring i fengsel, nesten en tredjedel sonet med elektronisk kontroll og en femtedel sonet med program.

Litt forenklet kan man si at «(..) det eneste som generelt kreves for å bli regnet med i en tilbakefallsstatistikk, er en eller annen form for ny, registrert kriminalitet i et eller annet register etter en eller annen tidligere registrert kriminalitet (Kristoffersen, 1997 s. 3).» I de fleste tilbakefallsmålinger kan det derfor være grunn til å stille spørsmål om man egentlig måler det samme. Selv om man regner et nytt narkotikalovbrudd som tilbakefall til samme type hovedkriminalitet der vedkommende tidligere er dømt for et annet narkotikalovbrudd, er det likevel slik at den nye gjerningen kan være motivert av helt andre grunner og behov, der ikke minst situasjonen, handlingsobjektene og insentivene for handlingen kan være helt forskjellige. Utfra alminnelig fornuft er det på ingen måte innlysende at et tilfelle av for eksempel bruk og besittelse av et ulovlig legemiddel skal regnes som et tilbakefall til samme type kriminalitet dersom vedkommende tidligere er dømt for bruk og omsetning av heroin, - og det uavhengig av om førstnevnte eller sistnevnte var en engangsforeteelse, kanskje for flere år siden. Vedkommende kan jo ha sluttet helt med å både selge og bruke heroin.

Det er med andre ord ingen etablert enighet om hvordan man skal definere og måle tilbakefall, og det blir målt på en rekke ulike måter og med svært forskjellige resultater. Et publisert arbeid som viser dette er Andersen og Skarðhamar (2013). En medvirkende årsak til at denne situasjonen har oppstått er etter min mening at det ofte er litt uklart hva som egentlig skal eller bør legges til grunn som suksesskriterium i bestemte straffegjennomføringsformer eller i et bestemt tiltak, som man senere ønsker å måle eventuelle resultater av. Tilbakefall til ny kriminalitet blir derfor gjerne ofte brukt som et enkelt mål på suksess, og med relativt stor frihet til å definere målemetode og målekriterium kan dette gjøres på flere måter.

En studie gjennomført av Kriminalvården i Sverige viste at det ikke spiller noen rolle for tilbakefall om hvilket fengsel innsatte soner på. Rapporten konkluderer med at det ikke er hensiktsmessig å bruke tilbakefall til ny kriminalitet for å måle forskjeller mellom enhetene. (Molero, Y., Forsman M. & Långström, N. 2014). Det henger sammen med konklusjonen at innsatte i et gjennomsnittlig soningsløp (i alle fall med dommer av en viss tid) flytter frem og tilbake mellom fengsler, noen ganger på nokså forvirrende måter.

Ideologisk sett er tilbakefall som suksesskriterium knyttet til to tradisjoner, én strafferettslig og en behandlingsmessig. Den strafferettslige har blant annet som utgangspunkt at straffen i seg selv skal virke avskrekkende eller forebyggende/rehabiliterende og forhindre ny kriminalitet. Dette fokuset har for eksempel medført søkelys på eventuelle forskjeller mellom straffereaksjonene når det gjelder tilbakefall. Et eksempel på dette er en tilbakefallsmåling av Statistisk sentralbyrå (SSB), hvor tilbakefallsforskjellene mellom reaksjonstypene for forbrytelsesdømte i 1987 ble sammenlignet ved statistisk regresjon (Møglestue, 1996). En viktig konklusjon i denne studien var at det ikke var mulig å påvise noen vesentlig forskjell i tilbakefallsandeler mellom de ulike straffereaksjonene selv om man korrigerer for bakgrunnsvariabler som kjønn, alder, tidligere straff og lovbruddstype. Den behandlingsorienterte tradisjonen fokuserer derimot på avgrensede tiltak eller behandlings- og påvirkningsprogrammer, som forventes å ha en tilbakefallshindrende effekt gjennom positiv påvirkning. I evalueringsundersøkelser av slike tiltak er det vanlig å forsøke å måle virkningen på en bestemt gruppe personer. I slike undersøkelser kan suksesskriteriet også være noe annet enn ny kriminalitet, for eksempel rusfrihet eller økt livskvalitet, eller slike kriterier kan være blandet sammen med målet om å unngå ny kriminalitet.

Studier som har forsøkt å sammenligne tall for tilbakefall har alle funnet forskjeller mellom land, mellom fengsler og mellom gjennomføringsformer, som igjen påvirker resultatet. Noen land måler tilbakefall på handlingstidspunktet, andre ved tidspunkt for domfellelse eller innsettelse, der tilmed varetekt eller gjeninnsettelser på grunn av vilkår kan være inkludert. Noen land inkluderer alle domfelte mens andre ekskluderer unge, utalandske domfelte eller psykisk syke. Noen land måler måneder etter løslatelse, andre opptil fem år. I studiene er det likevel gjort funn som peker på mulige årsaker til forskjellene; alder, fysisk og psykisk helse, lengde på straff og andre faktorer om forhold som kan påvirke tilbakefall til kriminalitet.

Seena Fazel og Achim Wolf publiserte i 2015 en systematisk studie med sammenligning av tilbakefall for 18 land, deriblant Norge. Flere land med et stort antall innsatte rapporterer ikke tall for tilbakefall.

I 2012 oppsummerte kriminalomsorgen i Skottland (Armstrong & McNeill 2012) kunnskap om tilbakefall for flere land, også Norge, for å identifisere indikatorer og tiltak som kan påvirke og styrke arbeidet med å redusere tilbakefall over tid. Rapporten diskuterer også forskjeller mellom «recidivism, re-offending og re-arrest (re-incarceration)».

I artikkelen «The case of Norway: A relapse study of the Nordic correctional services» problematiserer forsker Ragnar Kristoffersen på KRUS (2014) og peker på forskjeller i tidligere domfellelse og lovbruddkategorier som viktige forklaringer på ulikhetene i tilbakefall.

Det er altså forskjellige spørsmål som kriminalomsorgen må se på når det gjelder tilbakefall. Det ene handler om å kunne måle selve raten over tid. Her må det tas et valg om hvilken metode som skal brukes, jf. ovenstående, og denne metoden må standardiseres for å kunne måle utvikling over tid. En sammenligning mellom land er i utgangspunktet mindre relevant for å kunne se om en viss tilnærming i norsk kriminalomsorg er effektiv eller ikke. Da er en måling over

tid i Norge mer hensiktsmessig. Arbeidsgruppen mener det kan være interessant å se på tilbakeføringsmonitoren som er blitt utviklet av nederlandske WODC (Wartna, Blom og Tollenaar, 2011).

Det bør tas en avgjørelse om hvordan tilbakefall for domfelte med utenlandsk statsborgerskap skal inkluderes, spesifikt for den kategorien som blir utvist etter endt soning. Skal de tas med i beregningen eller ikke? Det er muligens å foretrekke å definere en målgruppe som de som skal bli løslatt til det norske samfunnet, siden det først og fremst er der at eventuell tilbakefall skal slå inn, og siden det også er der at kriminalomsorgen har den beste muligheten til å bidra til redusert tilbakefall. En slik måling kan vise hvor vi befinner oss, og hvor vi kom fra.

Fra samfunnsfaglig forskning vet vi en del om betingelser for endring, for læring av nye ferdigheter og om forhold som påvirker individet og relasjonen samfunn-individ. Det er flere forhold som påvirker tilbakefall til ny straff i kriminalomsorgen, som egenskaper ved den domfelte og hans situasjon, forhold i kriminalomsorgen, forvaltningssamarbeidspartnere og samfunnet rundt, domfeltes ressurser og relasjoner forut og etter lovbruddet og etter endt straffegjennomføring. Ulike livsbegivenheter, tilfeldige møter, innsats fra hjelpeapparatet, plutselige anledninger, og mye annet kan nøytralisere langtids arbeid som er blitt lagt inn fra kriminalomsorgens side. Det er en rekke tiltak og tilbud som kan påvirke og som påvirker straffegjennomføringen og som kan motvirke nye straffbare handlinger. Det er imidlertid vanskelig å skille disse effektene fra hverandre for å synliggjøre hvordan og i hvilken grad de enkelte tiltakene virker forebyggende på ny kriminalitet. Forskningsmessig byr det på store utfordringer å lage forskningsdesign som klarer å innhente, anvende og å analysere alle relevante variabler som kan bidra til å forklare tilbakefall, og i tillegg kommer den individuelle variasjonen, som innebærer at vi ikke kan utelukke at det finnes individuelle faktorer som kan ha stor forklaringskraft på individnivå, men liten eller ingen betydning på gruppenivå. Statistiske analyser er avhengig av en viss forekomst og styrke når det gjelder variabelenes forklaringskraft dersom de skal kunne identifiseres og måles.

Kriminalomsorgens kartleggingsverktøy BRIK kan være av betydning når den skaffer informasjon om både problemområder som må håndteres og ressurser som kan benyttes av den individuelle domfelte i sin reintegreringsprosess. Ved å legge sammen disse opplysningene med senere data om tilbakefall eller ikke kan det dannes et bilde av hva som ser ut til å bidra til redusert tilbakefall og hva kriminalomsorgens rolle har vært i det – dersom det kan gjøres på en måte som ivaretar personvernet.

Tilbakefall kan betraktes som et sammensatt fenomen. Om en domfelt faller tilbake til ny kriminalitet kan dessuten bli utløst av livsbegivenheter som kriminalomsorgen har ingen kontroll over: å få en kjæreste, å få et barn, å miste noen, å få eller miste bolig, å bli stigmatisert i nabolaget eller på jobb osv. osv. Nyere teoriutvikling og forskning har vist at det å avstå fra kriminalitet er en komplisert og sammensatt prosess, heller enn en enkel hendelse på et bestemt tidspunkt. I likhet med for eksempel rusavhengighet må det tas høyde for at veien til et kriminalitetsfritt liv faktisk kan gå via tilbakefall, falle ned og reise seg opp igjen. Dermed er tilbakefall som enkelthendelse ikke alltid et tegn på at vedkommende ikke ender opp som lovlydig borger og har valgt eller føler seg tvunget til et liv med lovbrudd.

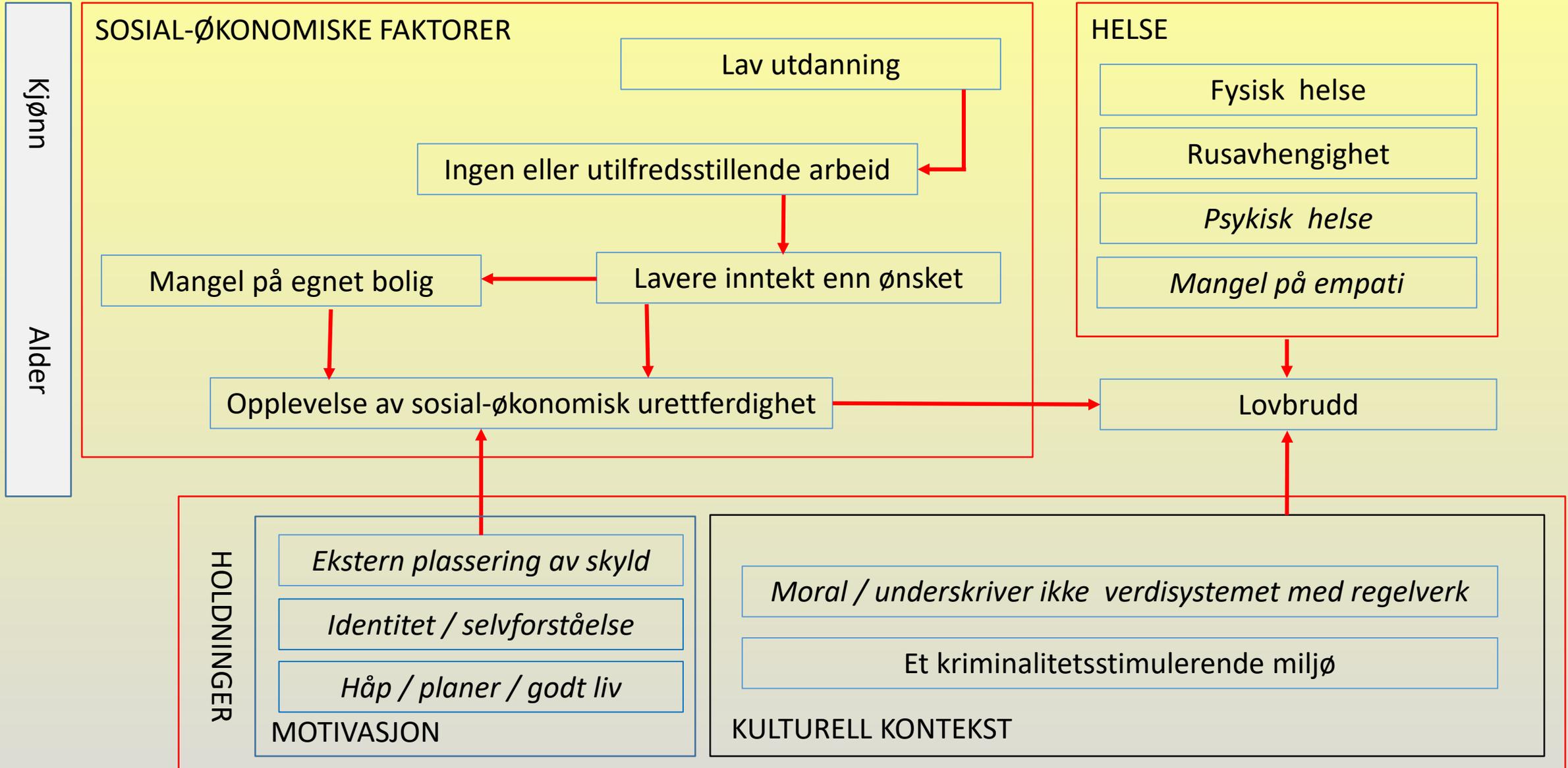
Det er imidlertid slik at kriminalomsorgen jobber med innsatte og domfelte ut ifra et sett med forutsetninger: risikoen på tilbakefall kan reduseres dersom vedkommende har et sted å bo, en jobb, muligheter til en utdanning, nødvendig behandling av avhengighet, fysisk og psykisk helse, håndtering av gjeldsproblematikk m.m. I tillegg finnes det tilnæringer som legger stor vekt på relasjonsbygging mellom kriminalomsorgens ansatte og de domfelte og innsatte, moti-

verende samtaler, fremheving av styrker og ressurser eller igangsette prosesser rundt ansvarliggjøring og gjenoppretting. Slike faktorer i sine ulike kombinasjoner kan sies å danne en «implisitt hverdagsteori» som guider praksisen i arbeidet med reintegrering. Denne typen teori reflekteres til en viss grad i innholdet i utdanningen til fengselsbetjent på KRUS, og generelt i kriminalomsorgens tilbakeføringsarbeid. Dersom denne teorien kan brytes ned til målbare enheter blir det mulig å måle kriminalomsorgens effektivitet i forhold til de faktorene som vi tror - basert på annen forskning - har en reduserende virkning på tilbakefall. En slik tilnærming innebærer en sterk evaluerende virksomhet på den ene siden og på den andre siden en type kritisk forskning som skal underbygge en teori som vi baserer tilbakeføringsarbeidet og grunnutdanningen på.

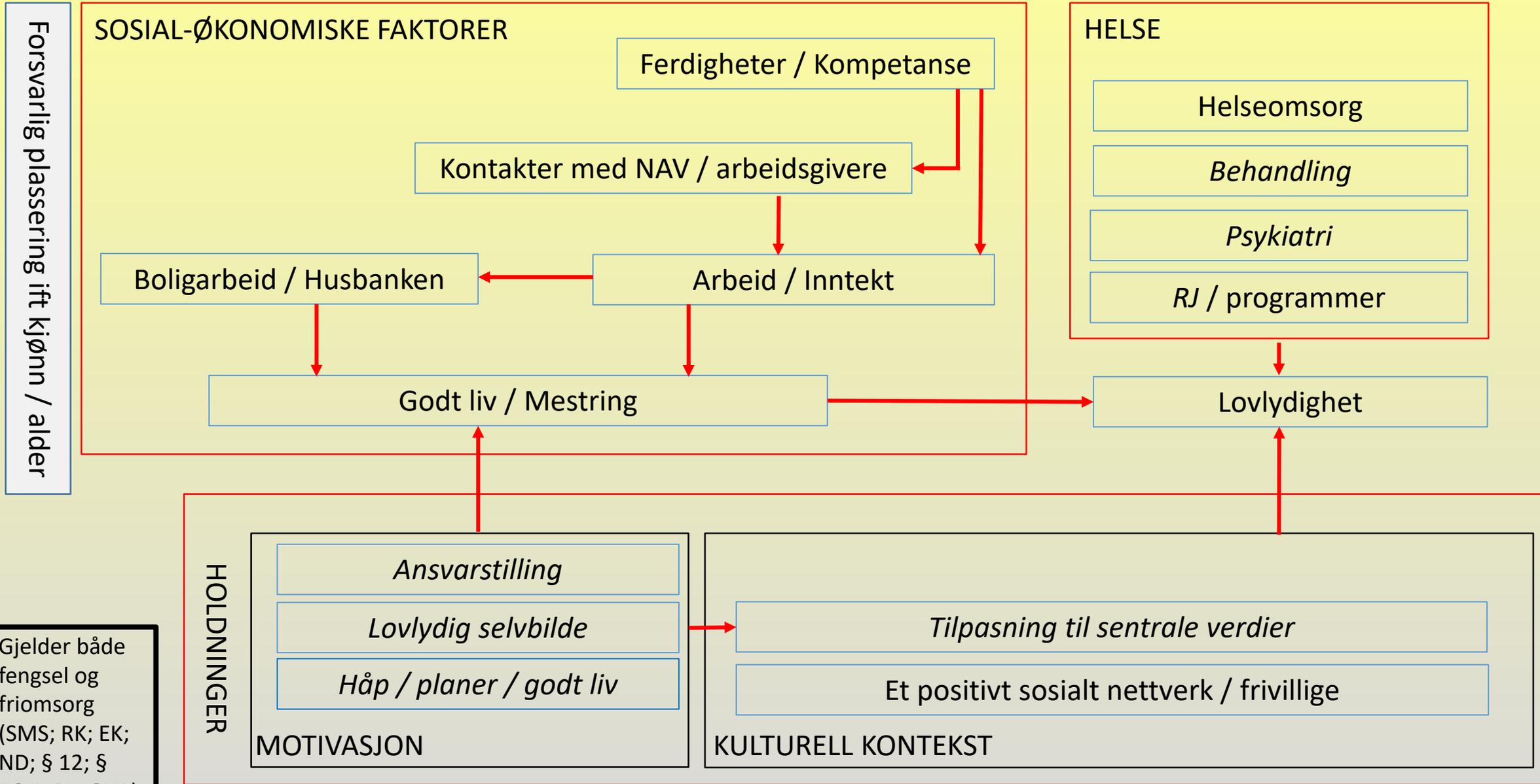
Når så mange faktorer kan innvirke på tilbakefall betyr det at både tiltak og forskning skal ha en sektoroverstigende karakter. Det er i denne sammenheng et heldig grep fra regjeringen å legge denne typen ansvar på ett sted, i Kunnskapsdepartementet, etter *Veileder for sektoransvaret for forskning* som blir nevnt i oppdragsbrevet. Det er i arbeidsgruppens synspunkt sentralt at det legges opp til et godt samarbeid på departements- og spesielt på direktoratsnivå. På sikt og under de riktige vilkårene kan dette medføre en bedre koordinering av informasjon gjennom de ulike registreringssystemene som blir håndtert. Et mer helhetlig bilde kan skape en mer effektiv tilnærming til forskning på tilbakefallsområde, med positiv virkning på samfunnssikkerhet og en human straffegjennomføring.

Litteraturhenvisninger i dette avsnittet er inkludert i den generelle litteraturoversikten.

A. FAKTORER FRA FØR STRAFFEGJENNOMFØRINGEN SOM PÅVIRKER TILBAKEFALL

B. HÅNDBTERE FAKTORER FRA FØR STRAFFEGJENNOMFØRINGEN

Gjelder både fengsel og friomsorg (SMS; RK; EK; ND; § 12; § 16.1; PL; OVA)

C. FAKTORER FRA UNDER STRAFFEGJENNOMFØRINGEN SOM PÅVIRKER TILBAKEFALL

Straffegjennomføring (lengde / type)

LIVSBEGIVENHETER

Med andre domfelte

Med ansatte

Med eget nettverk (pårørende)

Med FSP* /frivillige

Motivasjon

Vrede / Hevn

Menneskeverd

Respekt / Tillit

Procedural justice

Rehabiliteringsstøtte

Positive erfaringer

Balanse

Negative erfaringer

*FSP = forvaltningssamarbeidspartnere

D. HÅNDBERE FAKTORER FRA UNDER STRAFFEGJENNOMFØRINGEN

Soningsprogresjon (lukket – åpent – OB – PL – EK – §16.1 – §12) / Dom i samfunnet (SMS – RK – ND – US/UO)

LIVSBEGIVENHETER

*Sammensetting på avdeling
Sosiale aktiviteter / Fellesskap*

Positive relasjoner; gjensidig respekt og tillit

Mestringsopplevelse / Ansvar

Kriminalomsorgen som rollemodell

*Tilrettelegging for vedlikehold av positive
kontakter i nettverket / frivillige*

Tilrettelegge og etablere kontakter med FSP

Motivasjon

Vrede / Hevn

Menneskeverd

Respekt / Tillit

Procedural justice

Rehabiliteringsstøtte

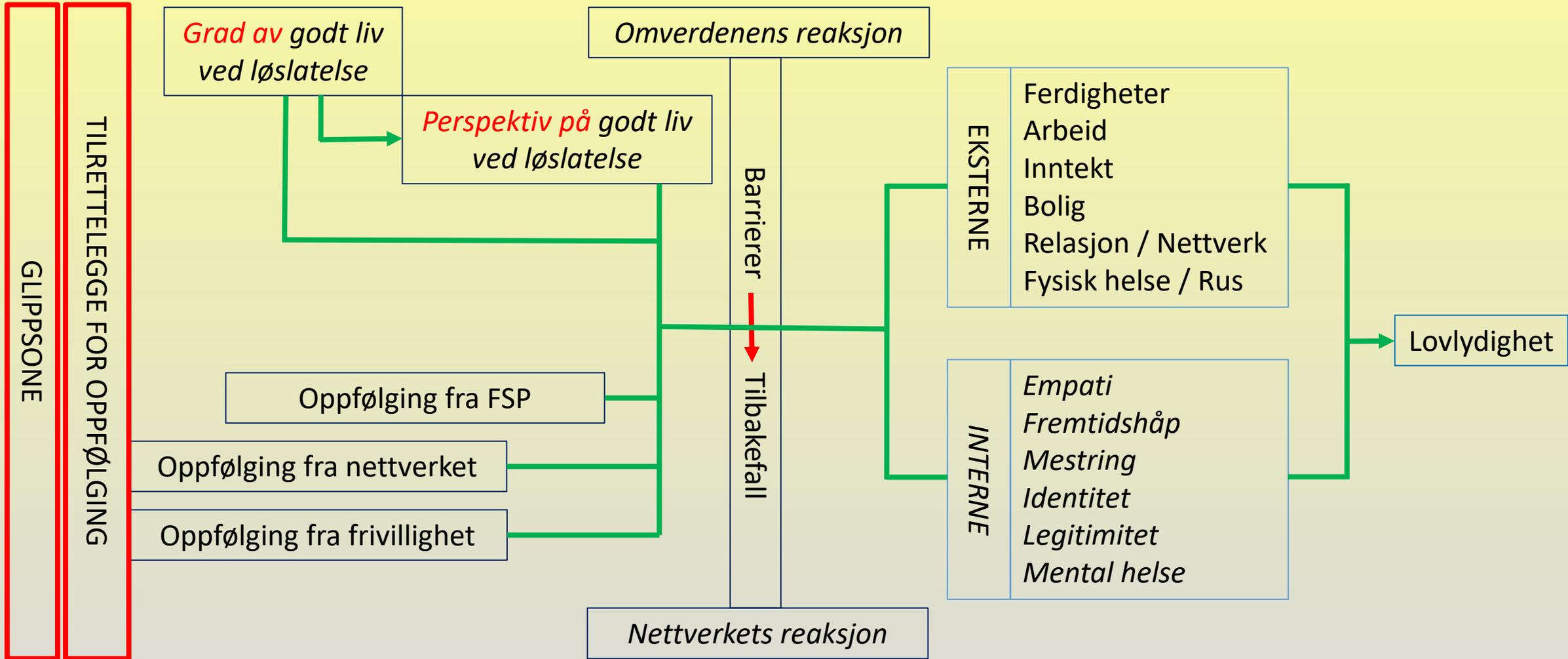
Positive erfaringer

Lovlydighet

Negative erfaringer

Balanse

E. ETTER STRAFFEGJENNOMFØRING

Vedlegg II

Et hjelpemiddel: skjema over faktorer som påvirker tilbakefall

Som arbeidsmetode ble det valgt at hvert individuelt medlem først skulle lage et skjema over faktorer som påvirker tilbakefall. Disse skjemaene ble så lagt sammen for å danne ett skjema der de ulike tilnæringsmåter ble kombinert. Dette skjemaet ble så diskutert i gruppeform for å komme frem til en endelig modell. Denne ble brukt for å sammenligne med resultatene av kartleggingene av forskning, med spesiell oppmerksomhet for den norske situasjonen. Resultatene ble så sammenfattet og blir presentert i denne rapporten.

Utgangspunktet for skjemaet var at det finnes to typer omstendigheter som kan utløse tilbakefall til ny kriminalitet:

1. Omstendigheter som eksisterte da lovbruddet skjedde og som påvirket avgjørelsen om å begå det;

a. Et lovbrudd er i de langt fleste tilfellene resultatet av et bevisst valg i gjerningsøyeblikket. Da gjelder det å finne ut hvilke faktorer som spiller inn i valget, hvordan forholdet er mellom stimulerende og hemmende faktorer og hva som var avgjørende i gjerningsøyeblikket. De skal gjøres et forsøk på å hemme stimulerende faktorer, og å stimulere hemmende faktorer. I denne tankerekken er et lovbrudd som følge av en situasjon der gjerningsmannen opplever at han blir tvunget av omstendighetene fortsatt oppfattet som et bevisst valg. At valget er bevisst innebærer ikke automatisk at det er fritt, siden ett sett av omstendigheter åpenbart har vært viktigere på det øyeblikket en et motsatt ett.

b. Dersom det ikke er snakk om et bevisst valg men om en impulshandling, er det i utgangspunktet lite vits i å prøve å påvirke omstendighetene, selv om omstendighetene kan være viktige, som innenfor ulike former for situasjonell forebygging osv. Bedre belysning i det offentlige rom kan for eksempel påvirke tilbøyeligheten til å handle på impuls. Dette er imidlertid perspektiver som faller utenfor kriminalomsorgens ansvarsområde, men som er del av helhetsbildet om man skal forstå tilbakefall til ny kriminalitet. Det er imidlertid en mulighet å få gjerningspersonen til å unngå situasjoner der en slik impulshandling kan oppstå.

Det har i løpet av tiden blitt utviklet mange teorier om hvordan kriminalitet oppstår. Noen av de viktigste legger vekt på strukturelle faktorer som sosial ulikhet eller opplevelsen derav (strain, relativ privasjon, til en viss grad labeling theory), det vil si på faktorer som stimulerer lovbrudd, andre vektlegger fravær av faktorer som hemmer det (kontrollteori). I tillegg er det ulike psykologiske forklaringer som går på individuell problematikk i form av for eksempel mangel på empati, mangel på impulskontroll eller personlighetsforstyrrelser eller mer alvorlige mental helseproblemer. En stor del av overall-kriminaliteten blir dessuten begått av personer som er avhengig i en eller annen form og trenger å begå lovbrudd for å kunne vedlikeholde sin avhengighet.

Hva kan kriminalomsorgen gjøre for å påvirke disse faktorene slik at det ikke oppstår nye lovbrudd? Hva vet vi om effektiviteten av ulike tilnæringer?

2. Omstendigheter som har oppstått under soning av en straff.

Nye omstendigheter som oppstår under soningen kan være en følge av opplevelser, erfaringer eller kontakter/nettverk som ville vært unngått dersom vedkommende ikke hadde befunnet seg under straffegjennomføringen. De kan også ha oppstått som en følge av endringer utenfor straffegjennomføringens direkte omgivelse som ikke ville skjedd dersom vedkommende ikke hadde vært under straffegjennomføring. Her kan det tenkes

tap av arbeidsplass, bosted, inntekt, positive sosiale kontakter eller nettverk m.m., men også tap av omdømme innenfor relevante nettverk eller ved relevante personer.

Uansett hvor mye en lovbrøyer har endret holdning, kognisjon og/eller atferd under soningen er det avgjørende hvordan samfunnet ser ham og i hvilken grad hans fortid kommer til å bestemme hans fremtid. Her er forskjellene mellom 1., 2. og 3. grads desistance relevant: først kommer atferden, så kommer selvbilde og så kommer omverdenens aksept av endringen. I alle disse tre stadiene kan noe gå feil og tilbakefall kan bli følge. Spesielt gjelder dette stigmatisering (labeling) i forbindelse med sentrale verdier som arbeid, bolig og sosialt nettverk, men også politiets preferanse for å se etter personer med rulleblad når en sak skal løses kan spille en rolle her.

Hva kan gjøres under soningen for å begrense en eventuell negativ virkning av selve straffegjennomføringen? Hvilke faktorer er av interesse her? Hvilke initiativer er tatt av kriminalomsorgen og hvordan fungerer disse? Hva slags avslutning av soningsprosessen er ønskelig?

Et kart over mulige virkemidler i å forebygge tilbakefall kan se ut som gjengitt i Vedlegg 4. Her er faktorer som anses til å henge sammen med tilbakefall inndelt etter de to ovennevnte varianter, de som eksisterte før straffegjennomføringen (skjema A) og de som muligens kommer i tillegg som følge av selve straffegjennomføringen (skjema C). I begge tilfellene er det kartlagt hva kriminalomsorgen gjør eller kan gjøre i sammenheng med de faktorene slik at risikoen på tilbakefall blir redusert (henholdsvis skjema B og D). Avslutningsvis viser skjema E situasjonen etter straffegjennomføringen og faktorer som kan spille en rolle for eventuell tilbakefall. Innholdet i skjema er også tilgjengelig i presentasjonsform, gjennom en Prezi som ligger [her](#). Noen faktorer er skrevet i kursiv skrift. Disse anser arbeidsgruppen som underbelyst i forskningsmessig forstand i dag, og kan betegnes som kunnskapsbehov.

Vedlegg III **Pågående forskning i etaten**

Her følger en oversikt over forskningsprosjekter som er blitt innvilget i løpet av 2017 og som er registrert i DocuLive. Systemet ble søkt ved hjelp av søkeordet «forskning». Det oppgis navn på forsker, arbeidssted eller type oppgave, tittel eller kort beskrivelse, innvilgende region, dato for innvilgning og DocuLivenummer på innvilgelsesbrev i kronologisk rekkefølge.

- Randi Solhjell – Politihøgskolen: Etnisk minoritetsungdom sine erfaringer med norsk politi. Innvilget av region Øst, 6.2.2017. *DL 201701993-2*
- JURK Juridisk Rådgivning for kvinner – Kvinnens soningsforhold. Innvilget av region Øst, 14.3.2017. *DL 201701993-28*
- Christina Garcia Hansen – bachelor pedagogikk Universitet i Agder: hvordan kan ansatte i fengsel legge til rette for mestring av livet etter soning? Innvilget av region Sørvest, 21.4.2017. *DL 201707530-4*
- Tonje Løff – masteroppgave familieterapi og systemisk praksis: kvalitativ studie blant domfelte i friomsorgen, om deres tanker og forståelse av risikofaktorer for vold knyttet til situasjonen de nå står i. Innvilget region Øst, 2.5.2017. *DL 201701993-34*
- Marion Mitchell – masteroppgave i samfunnsikkerhet Stavanger universitet: Hva er de viktigste områdene i kriminalomsorgens arbeid mot radikaliserings i fengsel? – Innvilget av region Sørvest 3.5.2017. *DL 201708333-2*
- Sami Abdel-Salam – West Chester University USA: The purpose of the project is to explore which services and/or resources provided by Norwegian Correctional Service are of the most benefit to inmates, which elements of NCS influence motivation for treatment and what elements of NCS influence therapeutic engagement? Innvilget region Øst 26.5.2017. *DL 201701993-37*
- Dorina Damsa – IKRS Universitet i Oslo: Penal consciousness: The case of foreign nationals in Norwegian and Danish prisons', gjennomføres ved Kongsvinger fengsel og Nyborg fengsel i Danmark. Innvilget region Øst 26.5.2017. *DL 201701993-38*
- Pirjetta Elisabeth Fagerli – Norges miljø- og biovitenskapelige universitet: utforske mulighetene landskapsarkitektur kan ha i det norske fengselssystemet. Innvilget region Sørvest, 3.7.2017. *DL 201707530-8*
- Malith Presanna Gunakadera – Central Saint Martins (University of the Arts London: How rehabilitation is supported by prison work and education opportunities as well as “through the gate” services. The research is composed of an activity and interview, designed to understand what supports rehabilitation from the perspective of an inmate or social worker. The aim of the project is to understand what the UK can learn from European countries with low reoffending rates. – innvilget av region Vest 7.7.2017. *DL 201703122-5*

- Thomas Ugelvik – IKRS Universitet i Oslo: en studie av endringsprosessene som «gjen-gangere» går gjennom på veien til et liv uten kriminalitet. Innvilget region Øst, 11.7.2017. *DL 201701993-39*
- Lars Gule - Høgskolen i Oslo og Akershus: Fremmedkrigere og terror – en analyse av norsk terrorlovgivning og situasjonen i Syria. Innvilget av region Øst, 4.8.2017. *DL 201701993-44*
- Marte Rua – IKRS Universitet i Oslo: Det er bred enighet om at isolasjon kan ha negative konsekvenser og bør begrenses. Hvordan, hvorfor og i hvilken grad blir det likevel til at den brukes i ulike former i Norge? Innvilget region Øst, 4.9.2017. *DL 201701993-46*
- Tom Are Jensen Normann – masteroppgave: Empowerment som sikkerhetsfaktor i Kriminalomsorgen. Innvilget region Øst, 21.9.2017. *DL 201701993-57*
- Geir Ingvaldsen – masteroppgave Risikostyring og Sikkerhetsledelse Universitet i Stavanger: hvordan kan prinsipper for «resilience engineering» anvendes i å styrke beredskapen i fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Innvilget region Sørvest, 24.9.2017. *DL 201707530-5*
- Hans-Tore Hansen – masteroppgave sosiologi Universitet i Bergen: hvordan innsatte og ansatte forstår tiltak og prosesser knyttet til rusrehabilitering i fengsel. Innvilget av region Vest 5.10.2017. *DL 201703122-10*
- Sunniva Storlykken Helland – Fakultet for kunst, musikk og design Universitetet i Bergen: gjennomføre workshops og intervjuer med innsatte og ansatte i Bergen fengsel. Studiet er del av et treårig stipendprosjekt «Breaking Circles», et design-forskningsprosjekt som hører til Nasjonalt program for kunstnerisk utvikling. Innvilget av region Vest 17.11.2017. *DL 201703122-18*
- Line Sørliie – masteroppgave i Institutt for sosiologi og sosialt arbeid Universitet i Agder: hvilke holdninger har fengselsbetjenter til innsatte som er dømt for seksuallovbrudd. – Innvilget av region Sørvest 7.12.2017. *DL 201707530-10*
- Katrine Mosesen Skogly - bachelorstudent i Criminology and Criminal Psychology ved University of Greenwich, London: studere hvordan ordningen med overgangsboliger fungerer i Norge, og om dette er en ordning som kan fungere i England og Wales. Innvilget av region Vest 19.12.2017. *DL 201703122-28*
- Jon Arne Løkke - masteroppgave i Samhandling innen helse- og sosialtjenester ved Høgskulen på Vestlandet : kvalitative intervjuer med domfelte som tidligere har gjennomført straff med elektronisk kontroll. Problemstilling for oppgaven skal være: «*Kva tenkjer idligare domfelte som har sona med fotlenke, om kvifor dei ikkje er re-arrestert innan 2 år?*» Innvilget av region Vest 2.1.2018. *DL 201703122-30*

Vedlegg IV Litteraturliste

Generelt

- Andersen, S & Skarðhamar, T (2013). Å måle gjentatt kriminalitet – hvem, hva og når? *Samfunnsspeilet* 3/2013, (24 – 28). Tilgjengelig på internett: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/121976?ts=1410738b960>
- Andersen, S & Skarðhamar, T (2014). Pick a number – mapping recidivism measures and their consequences. Discussion paper Statistics Norway. Tilgjengelig på internett: <https://www.ssb.no/en/forskning/discussion-papers/attachment/166596>
- Armstrong, S, and McNeill, F, (2012) *Reducing Reoffending: Review of Selected Countries*, SCCJR Research Report No: 04/2012. Tilgjengelig på internett: <http://www.sccjr.ac.uk/publications/reducing-reoffending-in-scotland/>
- Beijersbergen, KA, AJE Dirkzwager, VI Eichelsheim, PH Van der Laan & P Nieuwebeerta (2013): Procedural justice and prisoners' mental health problems. A longitudinal study. I: *Criminal Behavior and Mental Health*, 24 (2), pp. 100-112, 2013
- Cullen, FT, CL Jonson og DS Nagin (2011), "Prisons Do Not Reduce Recidivism: The High Cost of Ignoring Science". *The prison journal* 91 (3_suppl), 48S-65S.
- Dirkzwager, AJE, P Nieuwebeerta & PH Van der Laan (2015): The Prison Project: a longitudinal study on the effects of imprisonment in the Netherlands. *EuroPris Newsletter (November)*, 1-10.
- Dirkzwager, AJE, M Van de Rakt, R Apel & P Nieuwebeerta (2014): Unintended effects of imprisonment. I: Weisburd & GD Bruinsma (Ed.): *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, pp. 5382-5392, Springer, New York.
- Dyb, E og K Johannessen (2011), *Tilbakeføring av straffedømte*. Oslo: NIBR.
- Dyb, E et al. (2006): *Løslatt og hjemløs: Bolig og bostedsløshet etter fengselsopphold*. Oslo: NIBR/Byggforsk/KRUS.
- Falk, S (2015) *Tilbakeføringsgarantien som smuldret bort*. Oslo. Statens institutt for rusmiddelforskning.
- Farrall S, Hunter B, Sharpe GH & Calverley A (2014) *Criminal Careers in Transition: The Social Context of Desistance from Crime*. Oxford: Oxford University Press
- Fazel, S og A Wolf (2015), "A Systematic Review of Criminal Recidivism Rates Worldwide: Current Difficulties and Recommendations for Best Practice". *PLoS ONE* 10 (6), 1-8. Tilgjengelig på internett: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0130390>
- Fridhov, IM (1994), *Nordisk Fengselsforskning: Ikke Helt Fraværende*. Oslo: Nordisk Samarbeidsråd for Kriminologi (NSfK).
- Friestad, C og ILS Hansen (2004), *Levekår Blant Innsatte*. Oslo: Fafo.
- Goomany, A og T Dickinson (2015), "The Influence of Prison Climate on the Mental Health of Adult Prisoners: A Literature Review". *Journal of Psychiatric Mental Health Nursing* 22 (6), 413-422.
- Graunbøl, HM. m.fl. (2010). Retur : en nordisk undersøgelse af recidiv blant klienter i kriminalforsorgen. KRUS 2010. Rapporten er tilgjengelig på internett: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/160672>
- Grønning, L og Y Andersen (2016), "Rehabilitation in Principle and Practice: Perspectives of Inmates and Officers". *Bergen Journal of Criminal Law & Criminal Justice*. 4: 184-202. 4 184-20.

- Gulli, L et al. (2014), *What Do We Know About Prisoner Re-Entry? A Review of Research, with a Focus on Scandinavian Findings*. Oslo: Department of Criminology and Sociology of Law.
- Harper, G og C Chitty (2005), *The Impact of Corrections of Re-Offending : A Review of 'What Works'*. Home office research study 291: Home office research, Development and statistics directorate.
- Højdahl, T., Kristoffersen, R. (2006). *Dømt til samfunnsstraff*. KRUS, Oslo. Tilgjengelig på internett: <http://hdl.handle.net/11250/160474>
- Johnsen, B. (2013), *Elleve år med forvaring: løslatelse - praksis og rettspraksis - og tilbakefall*. I *Lov og rett* 2013;52(6):385-405. Tilgjengelig på internett: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/195265>
- King, R og B. Elderbroom (2014). Improving recidivism as a performance measure. Urban Institute, Washington USA. Tilgjengelig på internett: https://www.urban.org/research/publication/improving-recidivism-performance-measure/view/full_report
- Kristoffersen, R (1997). *Tilbakefall til ny kriminalitet, med fokus på kriminalomsorgen. Hva kan statistikken fortelle oss?* I Dokumentasjon & Debatt nr. 1/97. KRUS. Tilgjengelig på internett: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2478949>
- Kristoffersen, R. (2013), *Relapse Study in the Correctional Services of the Nordic Countries : Key Results and Perspectives*. I *EuroVista* 2013;2(3). Tilgjengelig på internett: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/195255>
- Kristoffersen, R. (2011), *Tilbakefallsmåling hos deltakere i promilleprogram*. Arbeidsnotat. KRUS. Tilgjengelig på internett: <http://hdl.handle.net/11250/160662>
- Kristoffersen, R. 2014. The case of Norway: A relapse study of the Nordic correctional services. I Ellen Ekhaugen, Egil Larsen og Fredrik Sjøli (red.), *Festskrift til Harald Føsker*. KRUS 2014. Artikkelen er også tilgjengelig på internett: <http://tilbakefall.no/onewebmedia/The%20case%20of%20Norway.pdf>
- Kyvsgaard, B (2006), *Hvad Virker - Hvad Virker Ikke? : Kundskabsbaseret Kriminalpolitik Og Praksis*. København: Jurist- og økonomforbundets forlag.
- Liem, M (2013), "Homicide Offender Recidivism: A Review of the Literature". *Aggression and Violent Behavior* 19-25.
- Lundeberg, IR og K Mjåland (2016), "Rehabilitering Og Prosedural Rettferdighet I Kriminalomsorgen". *Retfærd. Nordisk Juridisk Tidsskrift* (153), 32-44.
- Mjåland, K (2014), "'A Culture of Sharing': Drug Exchange in a Norwegian Prison". *Punishment & Society* 16 (3), 336-352.
- Mjåland, K (2015), "The Paradox of Control: An Ethnographic Analysis of Opiate Maintenance Treatment in a Norwegian Prison". *International journal of drug policy* 26 (8), 781-789.
- Molero, Y., Forsman, M. & Långström, N. (2014), *Återfall som effektmått*. Kriminalvården 2014. Tilgjengelig på internett: <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/aterfall-som-effektmatt.pdf>
- Møglestue, I (1996). Straffede lovbrøyttere. Stadig flere pådrar seg ny straffereaksjon. *Samfunnsspeilet* 3/96, (18 – 22). Tilgjengelig på internett: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/stadig-flere-paadrar-seg-ny-straffereaksjon>
- Møglestue, I. (1996). Straffede lovbrøyttere. Stadig flere pådrar seg ny straffereaksjon. *Samfunnsspeilet* 3/96, (18 – 22). Tilgjengelig på: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/stadig-flere-paadrar-seg-ny-straffereaksjon>
- Neumann, CB og KS Pettersen (2013): *Tilbakeføringsgarantien i praksis: Evaluering av prosjektet TAFU – Tilbakeføring gjennom arbeid, fritid og utdanning*. Oslo: AFI.

- Rokkan, T. (2012). *Straffegjennomføring med elektronisk kontroll: Evalueringsrapport 2: Hva er innhold i straffegjennomføring med elektronisk kontroll?* KRUS 2012. Tilgjengelig på internett: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/160608>
- Petrosino, A et al. (2013), "'Scared Straight' and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency". *Cochrane Database Systematic Reviews* 30 (4), 6-55.
- Revdal, MK (2015), *Innsattes Levekår 2014: Før, under Og Etter Soning*. Oslo: Statistics Norway.
- Ruggero, T, J Dougherty og J Klofas (2015). Measuring recidivism: definitions, errors and data sources. Working paper. Center for Public Safety Initiatives, Rochester USA. Tilgjengelig på internett: <https://www.rit.edu/cla/criminaljustice/sites/rit.edu.cla.criminaljustice/files/images/2015-03%20-%20Measuring%20Recidivism%20-%20Definitions,%20Errors,%20and%20Data%20Sources.pdf>
- Sampson RJ & Laub JH (1993). *Crime in the making: pathways and turning points through life*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sampson, RJ og JH Laub (2003): Life-course desisters? Trajectories of crime among delinquent boys followed to age 70. *Criminology* 41 (3), 301-339. Tilgjengelig på internett: <https://pdfs.semanticscholar.org/de37/09982954153953ed685fa6db674898170f3c.pdf>
- Schafft, A, K Frøyland og Ø Spjelkavik (2013): *En ny rolle for NAV i fengsel: Evaluering av NAV-prosjektet 'Samordning av tiltak for tilbakeføring'*. Oslo: AFI.
- Seiter, RP og KR Kadela (2003), "Prisoner Reentry: What Works, What Does Not, and What Is Promising". *Crime & Delinquency* 49 (3), 360-388.
- Shapland, J et al. (2012), *The Quality of Probation Supervision: A Literature Review*. Sheffield/Glasgow: Centre for Criminological Research, University of Sheffield and University of Glasgow.
- Skardhamar, T (2002), *Levekår Og Livssituasjon Blant Innsatte I Norske Fengsler*. Oslo: Department of Criminology and Sociology of Law.
- Skardhamar, T, CW Monsbakken og TH Lyngstad (2014), "Crime and the Transition to Marriage: The Role of the Spouse's Criminal Involvement". *The British journal of criminology* 54 (3), 411-427.
- Skardhamar, T og J Savolainen (2014), "Changes in Criminal Offending around the Time of Job Entry: A Study of Employment and Desistance". *Criminology* 52 (2), 263-291.
- Skardhamar, T et al. (2015), "Does Marriage Reduce Crime?". *Crime and justice* 44 (1), 385-446.
- Skardhamar, T og K Telle (2012), "Post-Release Employment and Recidivism in Norway". *Journal of Quantitative Criminology* 28 (4), 629-649.
- Smith, PS (2006), "The Effects of Solitary Confinement on Prison Inmates: A Brief History and Review of the Literature". *Crime and justice* 34 (1), 441-528.
- Smith, PS (2012), "A Critical Look at Scandinavian Exceptionalism: Welfare State Theories, Penal Populism, and Prison Conditions in Denmark and Scandinavia". T Ugelvik and J Dullum, ed., *Penal Exceptionalism? Nordic Prison Policy and Practice*. London: Routledge.
- Smith, PS (2014), *When the Innocent Are Punished: The Children of Imprisoned Parents*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Smith, PS og T Ugelvik (ed). *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice: Embraced by the Welfare State?* (2017). London: Palgrave Macmillan.
- Ugelvik, T (2012), "Prisoners and Their Victims: Techniques of Neutralization, Techniques of the Self". *Ethnography* 13 (3), 259-277.

- Ugelvik, T (2013a), "Constructing the System in a Remand Prison". ed., *Turning Troubles into Problems: Clientization in Human Services*. Routledge.
- Ugelvik, T (2013b), "Seeing Like a Welfare State: Immigration Control, Statecraft, and a Prison with Double Vision". M Bosworth and K F Aas, ed., *Borders of Punishment*. Oxford: Oxford University Press.
- Ugelvik, T (2014a), "The Incarceration of Foreigners in European Prisons". S Pickering and J Ham, ed., *The Routledge Handbook on Crime and International Migration*. London & New York: Routledge.
- Ugelvik, T (2014b), "Paternal Pains of Imprisonment: Incarcerated Fathers, Ethnic Minority Masculinity and Resistance Narratives". *Punishment & Society* 16 (2), 152-168.
- Ugelvik, T (2014c), *Power and Resistance in Prison: Doing Time, Doing Freedom*. London: Palgrave Macmillan.
- Ugelvik, T (2015), "Prisons as Welfare State Institutions? Punishment and the Nordic Model". Y Jewkes, B Crewe o J Bennett, ed., *Handbook on Prisons*. Abingdon: Routledge.
- Ugelvik, T og D Damsa (2017), "The Pains of Crimmigration Imprisonment: Perspectives from a Norwegian All-Foreign Prison". *The British journal of criminology*. Published online ahead of print.
- Villettaz, P, G Gilliéron og M Killias (2014), *The Effects on Re-Offending of Custodial Versus Non-Custodial Sanctions*. Stockholm: BRÅ.
- Visher, C, L Winterfield og MB Coggeshall (2005), "Ex-Offender Employment Programmes and Recidivism: A Meta-Analysis". *Journal of Experimental Criminology* 1 (3), 295-316.
- Wartna, B, M Blom og N Tollenaar (2011). The Dutch Recidivism monitor. Memorandum 2011-3a, Research and Documentation Centre Ministry of Security and Justice, The Netherlands. Tilgjengelig på internett: https://www.wodc.nl/binaries/the-dutch-recidivism-monitor-2011-20110803_tcm28-78143.pdf

Helse og kriminalomsorg

- Barker E, K Kolves, D De Leo (2014): Management of suicidal and self-harming behaviors in prisons: a systematic literature review of evidence-based activities. *Archives of suicide research : official journal of the International Academy for Suicide Research.*;18(3):227-40
- Bi-Mohammed Z, NM Wright, P Hearty, N King, H Gavin (2017): Prescription opioid abuse in prison settings: A systematic review of prevalence, practice and treatment responses. *Drug and alcohol dependence*. 171:122-31
- Bukten A, IO Lund, EB Rognli, MR Stavseth, P Lobmaier, S Skurtveit & N Kunoe (2015). The Norwegian Offender Mental Health and Addiction Study - Design and Implementation of a National Survey and Prospective Cohort Study. *Subst Abuse*, 9(Suppl 2), 59-66. doi:10.4137/SaRt.S23546
- Bukten A, MR Stavseth, S Skurtveit, N Kunøe, P Lobmaier, IO Lund & T Clausen (2016). *Rusmiddelbruk og helsesituasjon blant innsatte i fengsel*. Retrieved from Oslo, Norge:
- Bukten A, MR Stavseth, S Skurtveit, A Tverdal, J Strang & T Clausen (2017). High risk of overdose death following release from prison: Variations in mortality during a 15-year observation period. *Addiction*.
- Di Lorito C, B Vollm, T Dening (2018): The individual experience of ageing prisoners: systematic review and meta-synthesis through a Good Lives Model framework. *Int J Geriatr Psychiatry*. 2018 Feb;33(2):252-262
- Fazel S, AJ Hayes, K Bartellas, M Clerici, R Trestman (2016): Mental health of prisoners: prevalence, adverse outcomes, and interventions. *The Lancet Psychiatry* 3(9):871-81.

- Fazel S, IA Yoon, AJ Hayes (2017): Substance use disorders in prisoners: an updated systematic review and meta-regression analysis in recently incarcerated men and women. *Addiction*. 2017 Oct;112(10):1725-1739
- Fazel S, A Wolf, JR Geddes (2013) Suicide in prisoners with bipolar disorder and other psychiatric disorders: a systematic review. *Bipolar disorders* 15(5):491-5
- Gebremariam MK, RA Nianogo, OA Arah (2018): Weight gain during incarceration: a systematic review and meta-analysis. *Obesity reviews: an official journal of the International Association for the Study of Obesity* 19(1):98-110
- Horton M, R McDonald, TC Green, S Nielsen, J Strang, L Degenhardt et al. (2017) A mapping review of take-home naloxone for people released from correctional settings. *The International journal on drug policy* 46:7-16.
- Roberts A, J Onwumere, A Forrester, V Huddy, M Byrne, C Campbell et al. (2017) Family intervention in a prison environment: A systematic literature review. *Criminal behaviour and mental health* 27(4):326-40.
- Sharma A, KE O'Grady, SM Kelly, J Gryczynski, SG Mitchell, RP Schwartz (2016) Pharmacotherapy for opioid dependence in jails and prisons: research review update and future directions. *Substance abuse and rehabilitation* 7:27-40.
- Stevens BA, R Shaw, P Bewert, M Salt, R Alexander, B Loo Gee (2017): Systematic review of aged care interventions for older prisoners. *Australasian journal on ageing*. published online December 6
- Woodhouse R, M Neilson, M Martyn-St James, J Glanville, C Hewitt, AE Perry (2016): Interventions for drug-using offenders with co-occurring mental health problems: a systematic review and economic appraisal. *Health & justice* 4(1):10.
- Yoon IA, K Slade, S Fazel (2017): Outcomes of psychological therapies for prisoners with mental health problems: A systematic review and meta-analysis. *J Consult Clin Psychol*. 85(8):783-802.
- Zlodre J, S Fazel (2012): All-cause and external mortality in released prisoners: systematic review and meta-analysis. *Am J Public Health* 102(12):e67-75.

Desistance - kort utvalg

- Farmer, M., McAlinden, A-M., & Maruna, S. (2015). Understanding Desistance from Sexual Offending: A Thematic Review of Research Findings. *Probation Journal*, 62(4), 320-35.
- Graham H & R White (2015): *Innovative justice*. Routledge
- Maruna S (2016): Desistance and restorative justice: it's now or never. *Restorative justice: an international journal* Vol. 4, no. 3, 289-301
- McNeill F, P Raynor & C Trotter (2010): *Offender supervision; New directions in theory, research and practice*. Willan
- McNeill, F. and Weaver, B. (2010) *Changing Lives? Desistance Research and Offender Management*. Glasgow: Scottish Centre for Crime and Justice Research.
- Pratt J & A Eriksson (2013): *Contrasts in punishment*. Routledge
- Robinson A & P Hamilton (eds) (2016): *Moving on from crime and substance use; Transforming Identities*. Bristol, Policy Press.
- Shapland J, S Farrall & A Bottoms (eds.) (2016): *Global perspectives on desistance*. Routledge
- Weaver B (2015): *Offending and Desistance: The Importance of Social Relations*. Routledge

Fortløpende: Innleggene på nettsiden <http://blogs.iriss.org.uk/discoveringdesistance/>

Vedlegg V

Litteraturliste st.meld. 37 (2007-2008)

- Alnæs, Ø. (2006) Fengsel – forbryterskole eller rehabiliteringsanstalt. Oslo, KRUS
- Altschuler, D.M. (2005) Juvenile Offender Reentry: Transforming Secure Care and Aftercare Into Continuity of Care, I: R. E. DeComo and R. Wiebush (red.), Graduated Sanctions for Juvenile Offenders, Volume II: A Program Model and Planning Guide – Dispositional Court Hearing to Case Closure. Reno, National Council of Juvenile and Family Court Judges
- Andenæs, J. (1990) Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk, Oslo
- Andreassen, T. (2003) Behandling av ungdom i institusjoner; hva sier forskningen? Oslo, Kommuneforlaget
- Andrews, D. A. & J. L. Bonta (1994, 1998, 2003, 2006) The psychology of criminal conduct. 4th edition: Newark, LexisNexis
- Andrews, D. A., A. W. Leschied & R. D. Hoge (1992) A review of the profile, prediction and treatment literature with young offenders: A social psychological approach, Toronto: Ministry of Community and Social Services
- Andrews, D. A., I. Zinger, R. D. Hoge, J. L. Bonta, P. Gendreau & F. T. Cullen (1990) «Does Correctional Treatment Work: A Clinically-Relevant and Psychologically-Informed Meta-Analysis.» *Criminology* 28, s. 369 – 404
- Andrews, D. A., J. Bonta & S. J. Wormith (2006) The Recent Past and Near Future of Risk and/or Need Assessment. *Crime & Delinquency* 52 (1), s. 7 – 27
- Aos, S., M. Miller & E. Drake (2006) Evidence-Based Adult Corrections Programs: What Works and What Does Not, Washington Institute for Public Policy
- Aos, S., P. Phillips, R. Baronski & R. Lieb (2001) The comparative Cost and Benefits of Programs to Reduce Crime. Washington State Institute of Public Policy
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2006 – 2007) St.meld. nr. 9 Arbeid, velferd og inkludering
- Arnulf, J. K. & Lau, B. (2002) Samtalegrupper etter ATV-modellen. En evaluering av spesialopplæringen og domfeltes erfaringer. Oslo, KRUS
- Austin, J. & P. Hardyman, P. (1991) The Use of Early Parole With Electronic Monitoring to Control Prison Crowding: Evaluation of the Oklahoma Department of Corrections Pre-Parole Supervised Release With Electronic Monitoring. Upublisert rapport, Washington, National Institute of Justice
- Babinski, L. M., C. S. Hartsough & N. M. Lambert (1999) Childhood conduct problems, hyperactivity-impulsivity, and inattention as predictors of adult criminal activity. *Journal of Child Psychology, Psychiatry and Allied Disciplines* 40, s. 347 – 355
- Bailey, W. C. (1966) Correctional outcome: An evaluation of 100 reports. *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science* 57, s. 153 – 160.
- Balvig, F. (2006) Danskernes syn på straf. Advokatersamfundet
- Bandura, A. (1997) Self-efficacy. The exercise of control. New York: W. H. Freeman.
- Baumer, T. L. & R. I. Mendelsohn (1991) Comparing Methods of Monitoring Home Detention: The Results of a Field Experiment. Paper for American Society of Criminology, San Francisco
- Becker, J. V. & W. D. Murphy (1998) What we know and do not know about assessing and treating sex offenders. *Psychology, Public Policy and Law* 4 (1 – 2), s. 116 – 137
- Beckford, J. & S. Gilliat (1998) Religion in Prison: Equal Rites in a Multi-Faith Society. Cambridge: Cambridge University Press
- Berg, J. E. & S. Andersen (1992) Drug addict rehabilitation, a burden on society? *International Journal of Rehabilitation Research* 15, s. 301 – 309

- Boden, W. E. (1992). Meta-analysis in clinical trials reporting: Has a tool become a weapon? Editorial. *American Journal of Cardiology* 69, s. 681
- Bondeson, U. (1974/1989) Fången i fängsamhället. (Norstedts; revidert engelsk utgave: Prisoners in Prison Societies). Transaction Publishers
- Bonta, J. L. & D.A. Andrews & (2007) Risk-Need-Responsivity Model for Offender Assessment and Rehabilitation. Public safety Canada
- Borum, R., P. Bartel & A. Forth (2003) Manual for the Structured Assessment of Violence Risk in Youth. Tampa, University of South Florida
- Braithwaite, J. (2002) Does Restorative Justice Work? I: G. Johnstone (red.) A Restorative Justice Reader: Texts, Sources, Context. Willan Publishing, UK, s. 320 – 352
- Brumoen, H. & T. Højdahl (2007) Samtaler om kriminalitet og uønsket atferd. Bygging av mestringstillit (BaM). Oslo, KRUS
- BRÅ (2005) Kriminalvårdens særskilda narkotikasatsning. En utvärdering av arbetet under åren 2002 – 2004. Brottsförebyggande rådet, BRÅ-rapport nr. 3 – 2005
- Bråten, I. (1996) Om Vigotsky's liv og lære. I: I. Bråten (red.) Vygotsky i pedagogikken. Gjøvik, Cappelen akademis forlag
- Burke, P. (2001) Probation and parole violations: an overview of critical issues. I: M.C. Carter (red.) Responding to parole and probation violations: A handbook to guide local policy development, 5 – 12. Silver Spring, Center for Effective Public Policy
- Byrne, J. M. & L. M. Kelly (1989) Restructuring Probation as an Intermediate Sanction: An Evaluation of the Implementation and Impact of the Massachusetts Intensive Probation Supervision Program. Washington, National Institute of Justice
- Bødal, K. (1962) Arbeidsskolen og dens behandlingsresultater. Oslo, Universitetsforlaget
- Bødal, K. (1969) Fra arbeidsskole til ungdomsfengsel. Oslo, Universitetsforlaget
- Cabinet Office (2008) The National Security Strategy of the United Kingdom
- Carlsen, F. & B. Langset (2007) Betydningen av registrert kriminalitet, innvandrere, asylsøkere og partipolitiske sympatier for befolkningens frykt for kriminalitet. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* Vol 23, s. 355 – 370. Oslo, Universitetsforlaget
- Christie, N. (2004) En passende mengde kriminalitet. Oslo, Universitetsforlaget
- Christoffersen, J. G. (2000) Oversikt over kriminalitetsforebyggende program. Oslo, KRÅD
- Clark, D. A., P. Howard, J. Graham (2002/2006), OASys manual V2, HM Prison Service, National Probation Service, Home Office, London
- Clemmer, D. (1940) The prison Community. The Christopher Publishing House. New York: Holt, Rinehart & Winston
- Colbjørnsen, T. (2004) Lederprogram for toppledere i staten
- Council of Europe (1950) The European Convention on Human Rights
- Council of Europe (1983) Convention on the Transfer of Sentenced Persons
- Council of Europe (1987) European Convention for the prevention of torture
- Council of Europe (1999) Mediation in Penal Matters, Recommendation No R (99) 19
- Council of Europe (2006) European Prison Rules
- Culen, F. T. & P. Gendreau (2000) Assessing correctional rehabilitation: Policy, practice, and prospects. I: J. Horney (red.) NIJ Criminal Justice 2000 Vol. 3, Changes in decision making and discretion in the criminal justice system, s. 109 – 173. Washington, D.C, U.S. Department of Justice
- Cullen, F. T., J. P. Wright & B. K. Applegate (1996) Control in the Community: the limits of reform? I: F. X. Hartman (red.) Choosing Correctional Options that work: Defining the demand and evaluating the supply. Thousand Oaks, Sage Publications
- Dahl, A. A., L. Eitinger, U. F. Malt & N. Retterstøl (1994). Lærebok i psykiatri. Oslo, Universitetsforlaget
- Danielsen, T. & V. Karlsen (2008) Kvalitet i varetektsarbeidet. Oslo, KRUS

- Danielsen, T. (red.) (2003) Håndbok for promilleprogram i friomsorgen. Oslo, KRUS
- Danielsson, M., F. Dahlin & M. Grann (2008) Våga Välja. Utvärdering av återfall för åren 2002-2006. Kriminalvården, Huvudkontoret, Utvecklingsenheten.
- Dishion, T. J., K. A. Dodge & J. E. Lansford (2006) Findings and recommendations: A blueprint to minimize deviant peer influence in youth interventions and programs. In K. A. Dodge, T. J. Dishion & J. E. Lansford (red.), *Deviant peer influences in programs for youth – Problems and solutions*. New York, Guilford Press
- Djupvik, H. S. (2007) Advokatforeningens spørreundersøkelse om straff og straffgjennomføring.
- Douglas, K. S. & J. L. Skeem (2005) Violence risk assessment: Getting specific about being dynamic. *Psychology, Public Policy, and Law* 11, s. 347 – 383
- Drægebø, H. (red.) (2006) Miljøarbeid i fengsel. Oslo, KRUS
- Dyb, E., I. Brattbakk, K. Bergander & J. Helgesen (2006) Løslatt og hjemløs. Bolig og bostedsløshet etter fengselsopphold. Oslo, NIBR
- Egge, M. (2004) De skjulte straffede. Oslo, Redd barna
- Egge, M. (2004) Forsøk med ungdomskontrakter. Oslo, Politihøgskolen
- Eide, A. K., H. Gjertsen, T. Luther Handegård, T. Olsen (2007) Et enkelt valg? Bodø, Nordlandsforskning
- Eikeland, O. & T. Manger (2004) Innsette i norske fengsel: Utdanning og utdanningsønske. Fylkesmannen i Hordaland
- Eikeland, O. J., T. Manger & Å. Diseth (2006) Innsette i norske fengsel: Utdanning, utdanningsønske og rett til opplæring. Fylkesmannen i Hordaland, Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen–Eikeland forskning og undervisning
- Elias, N. (1939) Über den Prozeß der Zivilisation. Soziogenetische und psychogenetische Untersuchungen. Frankfurt am Main
- Ellingsen, I. L. (2007) Kvinners helse i fengsel. Foredrag 14.06.2007 på Seminar om kvinner i utsatte posisjoner. Oslo, Kriminalomsorgens utdanningscenter
- Esdorf, A. (2006) Et bud på fremtidens straffe. *Nyt fra kriminalforsorgen* nr. 6
- Farrall, S., & S. Maruna (2004) Desistance-focused criminal justice policy research: Introduction to a special issue on desistance from crime and public policy. *Howard Journal of Criminal Justice* 43, s. 358 – 367.
- Farrington, D. P. (1995) The development of offending and antisocial behaviour from childhood: Key findings from the Cambridge Study in Delinquent Development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 36, s. 929 – 964
- Farrington, D. P., J. Ditchfield, G. Hancock, P. Howard, D. Jolliffe, M.S. Livingston & K. A. Painter (2002) Evaluation of Two Intensive Regimes for Young Offenders, Home Office Research Study 239
- Fisher, D. & A. R. Beech (1999) Current practice in Britain with sexual offenders. *Journal of Interpersonal Violence* 14 (3), s. 240 – 256
- Flores, A. W., A. L. Russell, E. J. Latessa & L. F. Travis III (2005) Evidence of Professionalism or Quackery: Measuring Practitioner Awareness of Risk/Need Factors and Effective Treatment Strategies. *Federal Probation*, 69 (2)
- Foreningen for fangers pårørende (2007) Helse og livskvalitet blant fangers pårørende
- Franke, H. (1990) Twee eeuwen gevangen. Utrecht, Spectrum
- Fridhov, I. M. (1992) Alt som før? Om norske fangers sosiale- og skolebakgrunn. Oslo, Justisdepartementet.
- Friestad, C. & I. L. Skog Hansen (2004) Levekår blant innsatte, Oslo, FAFO-rapport 429
- Friestad, C. (2005) Tilbudet til volds- og sedelighetsdømte – en gjennomgang av fem tiltak. Oslo, FAFO-rapport 488

- Furseth, I. (2006) Flerreligiøsitet i norske fengsler, I: L. Kühle & C. Lomholt (red.) Straffens menneskelige ansigt? En antologi om etik, ret og religion i fængslet, s. 213 – 238. København, Anis
- Galtung, J. (1959) Fengselsamfunnet. Oslo, Universitetsforlaget
- Gendreau, P. & C. Goggin (1996) Principles of effective correctional programming. Forum on Corrections Research. 8(3) s. 38 – 40
- Gendreau, P. & R. Ross (1987) Revivication of rehabilitation: Evidence from the 1980s. Justice Quarterly, 4
- Gendreau, P. (1996) The principles of effective intervention with offenders. I: F.X. Hartman (red.) Choosing correction options that work: Defining the demand and evaluating the supply, s. 117 – 130. Thousand Oaks, Sage Publications
- Gendreau, P., C. Goggin & F. Cullen (1999) The effects of prison sentences on recidivism. Ottawa, Solicitor General Canada
- Gendreau, P., C. Goggin, F. Cullen & D. A. Andrews, (2000) The effect of community sanctions and incarceration on recidivism, I: Forum on corrections research, vol. 12
- Gerber, J. & E. J. Fritsch (1995) Adult academic and vocational correctional programs: A review of recent research. Journal of Offender Rehabilitation 22, s. 119 – 142
- Godø, E., S. Nome, E. Risnes, M. Cornell Jacobsen & L. Waage (2005) OASys manual, norsk versjon, Bergen, Kompetansesenteret for Sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, Haukeland Universitetssykehus og Kriminalomsorgen, region vest.
- Gordon, A. & F. J. Porporino (1990) Managing the treatment of sexual offenders: a Canadian perspective. Ottawa, Correctional service of Canada
- Gotaas, N. & T. Højdahl (2006) Evaluering av Brobyggerprosjektet Arbeid overfor ungdomfelte menn med somalisk og pakistansk bakgrunn. Oslo, NIBR
- Granheim, P. K. (2007) Evalueringsrapport VINN, samtalegrupper for kvinner. Oslo, KRUS
- Granic, I. & G. P. Patterson (2006) Toward a comprehensive model of antisocial development: A dynamic system approach. Psychological Review 113, s. 101 – 131.
- Grimstad, N. (2008) Innlegg. I: B. Johnsen (red.) Forvaring, erfaringer og utfordringer. Oslo, KRUS
- Gråwe, R. W. & T. Ruud (2006) Rus og psykisk lidelse i psykisk helsevern for voksne. Trondheim, SINTEF Helse
- Gundersen, F., U. Haslund, A. E. Hustad & R. J. Stene (2000) Innvandrere og nordmenn som offer og gjerningsmenn, Statistisk sentralbyrå
- Hairston, J. C. F. (2002), Prisoners and families: Parenting issues during incarceration. Foredrag på The Urban Institute's From Prison to Home Conference, Washington D.C., 30 – 31 januar
- Hall G. C. N. (1995) Sexual offender recidivism revisited: a meta-analysis of treatment studies. Journal of Consulting & Clinical Psychology 63 s. 802 – 809
- Hammerlin, Y. & C. Mathiassen (2006) Før og nå. Om konsekvensene av organisatoriske endringer for samhandling mellom fanger og betjenter i et utvalg av lukkede fengsler. Oslo, KRUS
- Hammerlin, Y. & E. Larsen (1997) Menneskesyn i teorier om mennesket. Oslo, Ad Notam Gyldendal
- Hammerlin, Y. & R. Kristoffersen (1998) Habilitering som livsmestringsprosess – startsted Hassel krets fengsel? Oslo, KRUS
- Hammerlin, Y. & T. Rokkan (2008) Vold og trusler mot tilsatte i kriminalomsorgen 2006. Oslo, KRUS
- Hammerlin, Y. (2000) «Selvmord i norske fengsler» – I: Suicidologi, 2000, årgang 5, nr. 1 &

- Hammerlin, Y., C. Mathiassen & T. Strand (2006) *Velferdsstatens velsignelser og farer*. Oslo, KRUS
- Hanak, G. et al. (1989) *Ärgernisse und Lebenskatastrophen. Über den alltäglichen Umgang mit Kriminalität*. Bielefeld, AJZ
- Hanlon, T. E., S. B. Carswell & M. Rose (2007) *Research on the Caretaking of Children of Incarcerated Parents: Findings and Their Service Delivery Implications*. *Child and Youth Services Review* 29(3)
- Hanoa, K. (2004) *Grove ran – slik utøvere selv ser det*. I: K. Varang, K. Hanoa & H. Giertsen (red.) *Liv og Lovbrudd*. Oslo, Universitetsforlaget
- Hanoa, K. (2008) *Vold og trusler mellom innsatte: en intervjuundersøkelse*. Oslo, KRUS
- Hansen, A. L., B. H. Johnsen, D. Thornton, L. Waage, J. F. Thayer (2007) *Facets of psychopathy, heart rate variability and cognitive function*. *Journal of Personality Disorders*, Volume 21, Issue 5 2007, s. 568 – 582
- Hansen, A. L., B. H. Johnsen, S. D. Hart, L. Waage & J. F. Thayer (i trykk). *Psychopathy and Recognition of Facial Expressions of Emotion*. Manuskript sendt inn til publikasjon. *Journal of Personality Disorders*
- Hansen, A. L., L. Stokkeland & O. B. Fasmer (2008) *Rapport til Helsedirektoratet*. Manuskript under arbeid
- Hansen, T., E. Dyb & S. Østerby (2006) *Bostedsløse i Norge 2005, – en kartlegging*. Prosjektrapport 403 – 2006, Norges byggforskingsinstitutt
- Hanson, R. K. & K. Morton-Bourgon (2004) *Predictors of sexual recidivism: An updated meta-analysis*. Ottawa, Public Safety and Emergency Preparedness Canada
- Hanson, R. K. & M. T. Bussiere (1998) *Predicting relapse: A meta-analysis of sexual offender recidivism studies*. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 66, s. 348 – 362
- Harper, G. & C. Chitty (2004) *The impact of corrections on re-offending : a review of «what works»*. London, Home Office Research study nr. 291, Development and Statistics Directorate
- Hart, S. D. (1998) *The role of psychopathy in assessing risk for violence: conceptual and methodological issues*. *Legal and Criminal Psychology* 3, s. 121 – 137
- Hartvig, P. & B. Østberg (2004) *Psykisk lidelse og avvik blant norske fengselsinnsatte*. *Tidsskrift for Den norske lægeforening* 2004 124, s. 2091 – 3
- Haugen, M. (2006), *Kvinner i menns fengsel*. Oslo, Juridisk fakultet
- Helgeland, I. M. (2006) *Unge med alvorlige atferdsvansker blir voksne. Hvordan kommer de inn i et positivt spor? En oppfølgingsstudie over 15 år*. Pedagogisk forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo
- Hellesnes, J. (1975) *Sosialisering og teknokrati. Ein sosialfilosofisk studie med særleg vekt på pedagogikkens problem*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag
- Hettema J., J. Steel & W. Miller (2005) *Motivational Interviewing*. *Annual Review of Clinical Psychology* 1
- Hjellnes, S. & T. Højdahl (2007) *Overgang fra fengsel til frihet. Løslatelse av unge med innvandringsbakgrunn*. Oslo, KRUS/IMDI.
- Hoge, R. D., D. A. Andrews & A. W. Leschied (1995) *The Risk/Need Inventory*. The Ministry of Community and Social Services, Toronto
- Hollin, C. (2002) *An Overview of Offender Rehabilitation: Something Old, Something Borrowed, Something New*. *Australian Psychologist*
- Holsinger, A. M. & E. J. Latessa (1999) *An empirical evaluation of a sanction continuum: Pathways through the juvenile justice system*. *Journal of Criminal Justice* 27(2)
- Homel, R. & C. Thomson (2005) *Causes and prevention of violence in prisons*. I: S. O'Toole & S. Eyland (red.), *Corrections criminology*, s. 101 – 108. Sydney, Hawkins Press

- Howard, J. (1777) *The State of Prisons in England and Wales, with an Account of some Foreign Prisons*
- Hydle, I. (2005) *Konfliktråd i fengsel. Kristiansand, Høyskolen i Agder*
- Højdahl, T. & M. Størksen (2006) *VINN – samtalsgrupper för kvinnor. Norrköping, Kriminalvården*
- Højdahl, T. & R. Kristoffersen (Red.) (2003) *Trafikk og rus. Oslo, KRUS*
- Højdahl, T., R. Kristoffersen, H. Brumoen & G. H. Løvendahl Johansen (2007) *Trafikk og rus – mestring og nye muligheter. Håndbok for gruppeledere. Oslo, KRUS*
- Højdahl, T. & R. Kristoffersen (2006) *Dømt til samfunnsstraff. Oslo, KRUS*
- International Association of Chiefs of Police (2000) «What do victims want? Effective strategies to achieve justice for victims», konferansereferat 2000
- Isdal, P. & B. B. Dammann (2003) *Håndbok for samtalegrupper for volds- og sedelighetsdømte (2003) Oslo, KRUS.*
- Isdal, P. (red.) *Håndbok i studiegrupper om vold (2006) Oslo, KRUS*
- Jackson, J., J. W. de Keijser & J. A. Michon (1995) *A critical look at research on alternatives to custody. Federal Probation 59, s. 43 – 51*
- Jess, K. (2005) *At räkna med nytta. Samhällsekonomisk utvärdering av socialt arbete Stockholm, Stockholm university*
- Johnsen, B. & B. Storvik (2006) *Forvaring og utvikling for perioden 2002 – 2006, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap 93 nr. 1, s. 51 – 67*
- Johnsen, B. & M. Svendsen (2007) *Narkotikaprogram med domstolskontroll. Oslo, KRUS*
- Johnsen, B. (2003) *Evalueringsrapport forvaring: Gjennomføring av forvaringsstraffen og innholdet i den. Internrapport. Oslo, KRUS*
- Johnsen, B. (2003) *Forvaring i tall og tekst: Forvaringsstatistikk 1. januar 2002 – 28. februar 2003. Oslo, KRUS*
- Johnsen, B. (2004) *Organisasjonsendringene ved Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. Oslo, KRUS*
- Johnsen, B. (2006) *Forvaring – et barn av sin tid? Materialisten 34 nr. 4, s. 53 – 89*
- Johnsen, B., J. Helgesen, P. K. Granheim & V. Ottesen (2007) *Klimaundersøkelsen i fengsler med høyt sikkerhetsnivå. KRUS, Upublisert*
- Jolin, A. & B. Stipack (1991) *Clackamas County Community Corrections Intensive Drug Program: Program Evaluation Report. Portland, Portland State University, Department of Administration of Justice*
- Juristat (1999) *Ottawa, Statistics Canada*
- Justis- og politidepartementet (2005) *Handlingsplan Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet 2005 – 2008*
- Justis- og politidepartementet (1977 – 1978) *St.m. nr. 104 Kriminalmeldingen*
- Justis- og politidepartementet (1997 – 1998) *St.m. nr. 27 Om kriminalomsorgen*
- Justis- og politidepartementet (1998 – 1999) *Ot.prp. nr. 3 Om lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)*
- Justis- og politidepartementet (1999 – 2000) *St.meld. nr. 17 Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet*
- Justis- og politidepartementet (2002 – 2003) *Ot.prp. nr. 90 Om lov om straff (straffeloven)*
- Justis- og politidepartementet (2004 – 2005) *Ot.prp nr. 81 Om lov om endringer i straffeloven*
- Justis- og politidepartementet (2005 – 2006) *St.m. nr. 20 Alternative strafferaksjonar overfor unge lovbrøytarar*
- Justis- og politidepartementet (2005 – 2006) *St.prp. nr. 1*
- Justis- og politidepartementet (2005 – 2006) *St.prp. nr. 66 Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2006*

- Justis- og politidepartementet (2006) Rask reaksjon – tiltak mot soningskø og for bedre innhold i soningen
- Justis- og politidepartementet (2006 – 2007) Ot.prp. nr. 15 Om lov om endringer i straffegjennomføringsloven og straffeloven (opplysningsplikt, vandelskrav og varsel til fornærmede mv.)
- Justis- og politidepartementet (2006 – 2007) Ot.prp. nr. 19 Om lov om endringer i straffeprosessloven (utvidelse av DNA-registeret)
- Justis- og politidepartementet (2006 – 2007) Ot.prp. nr. 31 Om lov om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (tiltak for å avvikle soningskøen og bedre innholdet i soningen mv.)
- Justis- og politidepartementet (2006 – 2007) St.prp. nr. 1
- Justis- og politidepartementet (2007 – 2008) Ot.prp. nr. 11 Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte)
- Justis- og politidepartementet (2007 – 2008) St.m. nr. 8 Kulturell skolesekk for framtida
- Justis- og politidepartementet (2008) Etterkontroll av reglene om strafferettslig utilregnelighet, strafferettslige sanksjoner og forvaring (Mæland-utvalget)
- Justis- og politidepartementet (2004) Utdanning for fengselsbetjenter : Delinnstilling 2 fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Justisdepartementet 05.10.2003 Avgitt til Kriminalomsorgen sentrale forvaltning 27.10.2004
- Kirby, B. C. (1954) Measuring effects of treatment of criminals and delinquents. *Sociology and Social Research* 38, s. 368 – 374
- Kirsch, L. G. & J. V. Becker (2006) Sexual offending: Theory of problem, theory of change, and implications for treatment effectiveness. *Aggression and Violent Behavior* 11, s. 208 – 224
- Kjelsberg, E. & P. Hartvig (2005) Can morbidity be inferred from prescription drug use? Results from a nation-wide prison population study. *European Journal of Epidemiology* 20, s. 587 – 592
- Kratzer, L. & S. Hodgins (1999) A typology of offenders: A test of Moffitt's theory among males and females from childhood to age 30. *Criminal Behaviour & Mental Health* 9, s. 57 – 73.
- Kristoffersen, R. (1997) Tilbakefall til ny kriminalitet, med fokus på kriminalomsorgen: hva kan statistikken fortelle oss? Oslo, KRUS
- Kristoffersen, R. (1999) Promilleprogram i friomsorgen. Om deltakerne og deres erfaringer. Oslo, KRUS
- Kristoffersen, R. (2002) Tilbakefallsmåling hos deltakere i promilleprogram. Oslo, KRUS
- Kristoffersen, R. (2006) Resultater og utfordringer i samfunnsstraffen. *Rett på Sak* 4, s. 32 – 33
- Kristoffersen, R. (2006) Tilbakefall til ny kriminalitet, med fokus på kriminalomsorgen: hva kan statistikken fortelle oss? (oppdatert) Oslo, KRUS
- Kristoffersen, R. (red.)(2007) Nordisk statistikk for kriminalomsorgen I Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige 2001 – 2005. Oslo, KRUS
- KSF (2005) Kriminalomsorgens arbeidsdrift: Strategi og handlingsplan for arbeidsdriften 2005 – 2008
- KSF (2008) Kriminalomsorgens helhetlige russtrategi for perioden 2008 – 2011
- Kutchinsky, B. (1968) Den almindelige retsbevidsthed. Københavns Universitet
- Kyvsgaard, B. (1989) ...og fængelet tar de siste. Om kriminalitet, straf og livsvilkår. København, Jurist og Økonomforbundets forlag
- Kyvsgaard, B. (1998) Den kriminelle karriere. København, Jurist og Økonomforbundets forlag

- Kyvsgaard, B. (2006) Hva virker – hva virker ikke? Kunnskapsbasert kriminalpolitikk og praksis. København, Jurist og Økonomforbundets forlag
- Langeveld, H. & H. Melhus (2004) Blir psykiske lidelser i fengsel fanget opp av helsetjenesten? Tidsskrift Norsk Lægeforening 2004 124, s. 2094 – 2097
- Larsen, E. (red.) (2006) Fengselet som endringsarena; bok for fengselsbetjenter. Oslo, KRUS
- Latessa, E. J. & H. E. Allen (1997) Corrections in the Community. Cincinnati, Anderson Publishing Co.
- Latessa, E. J. (1993) An Evaluation of the Lucas County Adult Probation Department's IDU and High Risk Groups. Upublisert manuskript. Cincinnati, University of Cincinnati
- Latessa, E. J., F. Cullen & P. Gendreau (2002) Beyond correctional quackery— Professionalism and the possibility of effective treatment. Federal Probation, 66 (2)
- Latimer, J., C. Dowden & D. Muise (2001) The effectiveness of restorative justice practices: A meta-analysis. Research and Statistics Division Department of Justice Canada
- Laub, J. H. & R. J. Sampson (2001) Understanding Desistance from Crime. Crime and Justice 28 s. 1 – 69 Chicago: University of Chicago Press
- Lauesen, T. (1998) Fra forbedringshus til parkeringshus – magt og modmagt i vridsløselille statsfængsel. København, Vidvinkel – Hans Reitzels Forlag
- Liebling, A. & H. Arnold (2004) Prisons and their moral performances. Oxford, Oxford Press
- Liebling, A. (2007) 'The role of the prison environment in prison suicide and prisoner distress'. I: G. E. Dear (red.) Preventing Suicide and Other Self-Harm in Prison. London, Palgrave-Macmillan
- Lindberg, O. (2005) Kvinnorna på Hinseberg: en studie av kvinnors vilkår i fängelse. Norrköping, Kriminalvården
- Lipsey, M. W. & D. B. Wilson (1998) Effective interventions for serious juvenile offenders: A synthesis of research. I R. Loeber and D. P. Farrington (red.) Serious and violent offenders: Risk factors and successful interventions. Thousand Oaks, CA. Sage Publications, s. 313 – 366
- Lipsey, M. W. (1992) Juvenile delinquency treatment: A meta-analytic inquiry into the variability of effects. I: Cook T. C., H. Cooper, D. S. Cordray, H. Hartmann, L. V. Hedges, R. L. Light, T. A. Louis & F. M. Mosteller (red.) Meta-Analysis for Explanation. New York, Russell Sage, s. 83 – 127
- Lipsey, M. W. (1995) What do we learn from 400 research studies on the effectiveness of treatment with juvenile delinquents? I: McGuire, J (red.); What works: Reducing offending – Guidelines for research and practice, s. 63 – 78. New York, John Wiley & Sons Ltd.
- Lipsey, M. W. N. A. Landenberger & S. J. Wilson (2007) Effects of Cognitive-Behavioral Programs for Criminal Offenders. Nashville, Vanderbilt Institute for Public Policy Studies
- Lipton, D. S., F. S. Pearson, C. M. Cleland & D. Yee (2002) The Effectiveness of Cognitive-Behavioural Treatment Methods on Offender Recidivism: Meta-analytic outcomes from the CDATE project. I: J. McGuire (red.) Offender Rehabilitation and Treatment. Chichester, Wiley and Sons
- Lipton, D. S., Martinson, R. and Wilks, J. (1975) The Effectiveness of Correctional Treatment: A Survey of Treatment Valuation Studies, New York, Praeger Press
- Logan, C. H. (1972) Evaluation research in crime and delinquency: A reappraisal. Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science 63, s. 378 – 387.
- Lowenkamp, C. T., E. J. Latessa & P. Smith (2006) Does Correctional Program Quality Really Matter? The Impact of Adhering to the Principles of Effective Intervention. Criminology and Public Policy. Criminology and Public Policy 5 (3), s. 201 – 220

- Lösel, F. & M. Schmucker (2005) The effectiveness of treatment for sexual offenders: A comprehensive meta-analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 1, s. 117 – 146
- Lösel, F. (1995) The efficacy of correctional treatment: A review and synthesis of meta-evaluations. I: J. McGuire (red.) *What works: reducing reoffending*. West Sussex, England, John Wiley & Sons
- Lösel, F. (2008) *What works*. Foredrag Neuchatel, 13.03.2008
- MacKenzie, D. L. (2000) Evidence-based corrections: Identifying what works. *Crime & Delinquency* 46, s. 457 – 471
- MacKenzie, D. L. (2002) Reducing the criminal activities of known offenders and delinquents: crime prevention in the court and corrections. I: L. W. Sherman (red.) *Evidence-based crime prevention* New York, Routledge, s. 330 – 404
- MacKenzie, D. L., & Hickman, L. (1998) *What works in corrections? An examination of the effectiveness of the type of rehabilitation programs offered by Washington State of Corrections*. College Park, MD, University of Maryland, Department of Criminology and Criminal Justice
- Marklund, F. & I. Wennerberg (2007) *Utökad användning av elektronisk fotboja inom kriminalvården. Sluttrapport. BRÅ-rapport nr 19*. Stockholm, BRÅ
- Marshall, W. L., D. Anderson & Y. Fernandez (1999) *Cognitive Behavioural Treatment of Sex Offenders*. Chichester, Wiley
- Marshall, W. L., D. R. Laws & H. E. Barbaree (1990) *Handbook of sexual assault: Issues, theories, and treatment of the offender*. I: A. Bellack & M. Herson (red.) New York, Plenum Press
- Marshall, W. L., G. A. Serran, H. Moulden, R. Mulloy, Y. M. Fernandez, R. E. Mann & D. Thornton (2002) Therapist features in sexual offender treatment: Their reliable identification and influence on behaviour change. *Clinical Psychology and Psychotherapy* 9, s. 395 – 405
- Martinson, R. (1974) *What Works? – Questions and Answers About Prison Reform*, *The Public Interest* 35, s. 22 – 54
- Maryland Department of Public Safety and Correctional Services (1997) *Recidivism status report on the correctional options program*
- Mathiesen, T. (1965) *The Defences of the Weak*. London, Tavistock Publications
- Mathiesen, T. (2007) *Fra «Nothing works» til «What Works». Hvor stor er forskjellen? I: Brott i välfärden. Om brottslighet, utsatthet och kriminalpolitik. Festskrift til Henrik Tham. Kriminologiska institutionen. Stockholms universitet*
- Mathiesen, T. (2007) *Kan fengsel forsvares? (3. utgave)* Oslo, Pax
- Matthews, R. (1999) *Doing Time: An Introduction to the Sociology of Imprisonment*. Macmillan, London
- McCold, P. (2003) *An Experiment in Police-Based Restorative Justice: The Bethlehem (PA) Project*. I: P. C. Krakowski (red.) *Correctional Counseling and Treatment*, 5th ed. Long Grove, Waveland Press, Inc
- McGrath, R. J., S. E. Hoke & J. E. Vojtisek (1998) Cognitive-behavioural treatment of sex offenders. *Criminal Justice and Behaviour* 25 (2) s. 203 – 225
- McGuire, J. & M. McMurrin (red.) (2005) *Social Problem Solving and Offending: Evidence, Evaluation and Evolution*. New York, John Wiley & Sons Ltd.
- McGuire, J. (1995) *What works: Reducing reoffending*. Chichester, Wiley
- McGuire, J. (2002) Integrating findings from research reviews. I: J. McGuire (red.), *Offender Rehabilitation and Treatment: Effective Programmes and Policies to Reduce Re-offending*, s. 3 – 38. Chichester, Wiley & Sons

- Melberg, H. O., G. Lauritzen & E. Ravndal (2003) Hvilken nytte for hvem og til hvilken kostnad? En retrospektiv studie av stoffmisbrukere i behandling. SIRUS rapport nr. 4/2003
- Miller, W. R. & S. Rollnick (2002) Motivasjonssamtalen. København, Hans Reitzels Forlag
- Moe, S. (2000) Læredikt: Systemisk-konstruktivistisk pedagogikk. Oslo, Universitetsforlaget
- Moffitt, T. E (1993) Adolescence-limited and life-course persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy, *Psychological Review* 100, s. 674 – 701
- Moffitt, T. E. (1997) Neuropsychology, antisocial behavior, and neighborhood context. I: J. McCord (red.) *Violence and childhood in the inner city*, Cambridge University Press, New York, s. 116 – 170
- Moffitt, T. E., A. Caspi, H. Harrington & B. J. Milne (2002) Males on the life-course-persistent and adolescent-limited antisocial pathways: Follow-up at age 26 years. *Development and Psychopathology* 14, 179 – 207
- Motiuk, L. & R. Belcourt (1996) *Homicide, Sex, Robbery and Drug Offenders in Federal Corrections*. Ottawa, Correctional Service of Canada
- Møglestue, I. (1996) Stadig flere pådrar seg ny straffereaksjon. I: *Samfunnsspeilet* 3/96
- Nesvik, S. (2005) Tiltak overfor gjengangere TOG. Et sammendrag. Oslo, KRUS
- Nilsson, A. & H. Tham (1999) Fångars levnadsförhållanden. Resultat från en levnadsnivåundersökning. Norrköping, Kriminalvårdsstyrelsen
- Nilsson, A. (2002) Fånge i marginalen. *Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet*
- NOU (1988):37 Ny fengselslov
- NOU (1993):18 Lovgivning om menneskerettigheter
- NOU (1993):32 Nytt fundament for friomsorgen
- NOU (2003):4 Forskning på rusmiddelfeltet
- NOU (2006):10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter
- Nystrøm, S., K. Jess & H. Soydan (2002) *Med arbete som insats*. Stockholm, Socialstyrelsen
- Olaussen, L. (2008) Utviklingen i tradisjonell forbrytelseskriminalitet det kommende tiåret. *Lov og Rett* 4, s. 195 – 219
- Opaas Haugli, K. (2004) *Brotts-brytet: Et kriminalitetsforebyggende program*. Oslo, KRUS
- Oregon department of Corrections (2000) *The Effectiveness of Community-Based Sanctions in Reducing Recidivism*
- Parke, R. & K. A. Clarke-Stewart (2002) *Effects of parental incarceration on young children*. Washington, D.C., U.S. Department of Health and Human Services
- Pearson, F. S., D. S. Lipton, C. M. Cleland & D. S. Yee (2002) The effects of behavioural/cognitive behavioural programs on recidivism. *Crime and delinquency* 48 nr. 3, s. 476 – 496
- Petersilia, J. & S. Turner (1993) *Evaluating Intensive Supervision Probation/Parole: Results of a Nationwide Experiment*. Washington, D.C., U.S. Department of Justice, National Institute of Justice
- Petersilia, J. (1997) Probation in the United States. I: M. Tonry (red.) *Crime and Justice: A review of research*. Vol. 22, s. 149 – 199. Chicago, The University of Chicago Press
- Petersilia, J. (1998) A decade of experimenting with intermediate sanctions: What have we learned. I: *Perspectives on crime and justice: 1997 – 1998 lecture series*. Vol. II s.79 – 105. Washington, D.C, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice
- Petersilia, J. (2003) *When prisoners come home*. New York, Oxford University Press
- Pfeiffer, C., M. Windzio & M. Kleinmann (2005) Media Use and its Impacts on Crime Perception, Sentencing Attitudes and Crime Policy», *European Journal of Criminology*, vol. 2 (3)

- Phillips, S. D., A. Erkanli, G. P. Keeler, E. J. Costello & A. Angold (2006) Disentangling the Risks: Parent Criminal Justice Involvement and Children's Exposure to Family Risks. *Criminology and Public Policy* 5(4)
- Ploeg, G. (2006) Straff i institusjon. En evaluering av § 12-ordningen etter innføringen av straffegjennomføringsloven og rusreformen. Oslo, KRUS
- Pogarsky, G. & A. Piquero (2003) Can Punishment Encourage Offending? Investigating the «Resetting» Effect. *Journal of Research in Crime and Delinquency* 40, s. 95 – 120
- Politidirektoratet (2007) Tendenser i kriminaliteten – utfordringer i Norge 2007 – 2009
- Pratt, T. C., F. T. Cullen, K. R. Blevins, L. E. Daigle & T. D. Madensen (2005) The Empirical Status of Deterrence Theory: A Meta-Analysis. s. 367 – 395. I: F. T. Cullen, J. P. Wright & K. R. Blevins (red.) *Taking Stock: The Empirical Status of Criminological Theory—Advances in Criminological Theory*. New Brunswick, NJ, Transaction
- Prendergast, M. L., E. A. Hall, H. K. Wexler, G. Melnick & Y. Cao (2004) Amity Prison-Based Therapeutic Community: 5-Year Outcomes. *The Prison Journal* 84 (1) s. 36 – 60
- Prochaska, J. O. & C. C. DiClemente (1982) Transtheoretical therapy: Towards a more integrative model of change. *Psychotherapy: Theory, Research, and Practice*, s. 276 – 288
- Rasmussen, K., R. Almvik & S. Levander (2001) Attention deficit disorder, reading disability and personality disorders in a prison population. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law* 29 (2) s. 186 – 193
- Redondo, S., J. Sanchez-Meca & V. Garrido (1999) The influence of treatment programs on the recidivism of juvenile and adult offenders: An European meta-analytic review. *Psychology, Crime, and Law* 5 (3), s. 251 – 278
- Reed, D.F. & E.L. Reed (1997) Children of incarcerated parents. *Social Justice* 24 (3), s. 152 – 169
- Regjeringen (2005) Soria Moria erklæring; politisk plattform for en flertallsregjering
- Regjeringen (2006) Handlingsplan mot fattigdom
- Regjeringen (2006) På vei til egen bolig; Strategi for å forebygge og bekjempe bostedsløshet: tilskudd, eksempler, samarbeid og deltakere
- Regjeringen (2007) Opptappingsplan for rusfeltet
- Reiss-Andersen, B. (2008) Innlegg. I: B. Johnsen (red.) *Forvaring, erfaringer og utfordringer*. Oslo, KRUS
- Rettsmedisinske kommisjon (2006) Nyhetsbrev nr. 15
- Rhine, E. E., T. L. Mawhorr & E. C. Parks (2006) Implementation: The bane of effective correctional programs. *Criminology & Public Policy* 5 (2) s. 347 – 358
- Roberts, J. V., J. Stalans, D. Indermaur & M. Hough (2003) *Penal Populism and Public Opinion. Lessons from five countries*. Oxford/New York: Oxford University Press
- Rogers, C. (1951) *Client-centered Therapy: Its Current Practice, Implications and Theory*. London, Constable
- Rokkan, T. (2008) Vold og trusler mot tilsatte i friomsorgen. Oslo, KRUS
- Rokkan, T. (2008) Samordning av planarbeid: Fra Kaos til orden. Oslo, KRUS
- Rosenqvist, R. (2008) Hva kan rettspsykiatere bidra med i forvaringssaker? I: B. Johnsen (red.) *Forvaring, erfaringer og utfordringer*. Oslo, KRUS
- Ruud T. & D. Reas (2003) *Helsetjenester for tunge rusmiddelmissbrukere*. Trondheim, SINTEF Unimed
- Schiraldi, V., Colburn, J. & E. Lotke (2004) Three strikes and you're out. Justice Policy Institute
- Sessar, K. (1992) Wiedergutmachen oder Strafen? Pfaffenweiler, Centaurus
- Sharpe, D. (1997) Of apples and oranges, file drawers and garbage: Why validity issues in meta-analysis will not go away. *Clinical Psychology Review*, 17, 881 – 901

- Sherman, L. W., D. C. Gottfredson, D. L. MacKenzie, J. Eck, P. Reuter, S. Bushway, D. Shawn (1997) Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising. Research in Brief. National Institute of Justice.
- Sherman, L. W., D. P. Farrington, B. C. Welsh & D. L. MacKenzie (2002) Evidence-Based Crime Prevention. London/New York, Routledge/Taylor and Francis Group
- Siegel, L. (1992) Criminology, West publishing
- SIFO-undersøkelse (2007) Internrapport, KRUS Singh Bati, A., J. K. Roman & A. Chalfin (2008) To Treat or Not To Treat; Evidence on the Prospects of Expanding Treatment to Drug-Involved Offenders Washington, Urban Institute
- Skardhamar, T. (2002) Levekår og livssituasjon blant innsatte i norske fengsler, Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Universitetet i Oslo
- Skardhamar, T. (2005) Lovbruddskarrierer og levekår. En analyse av fødselskullet 1977, Statistisk sentralbyrå
- Smith, P., C. Goggin & P. Gendreau (2002) The effects of prison sentences and intermediate sanctions on recidivism: General effects and individual differences. (User Report 2002 – 01). Ottawa, Solicitor General Canada
- Sobanski, E. (2006) Psychiatric comorbidity in adults with attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD). European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience 256 (1)
- SOU (2005):6 Säkert inlåst? En granskning av rymningarna från Kumla, Hall, Norrtälje och Mariefred 2004
- Statens helsetilsyn (2000) K. B. Kielland: Personer med samtidig alvorlig psykisk lidelse og omfattende rusmisbruk, Statens helsetilsyns utredningsserie nr. 10
- Steurer, S. J. & L. G. Smith (2003) Education Reduces Crime: Three-State Recidivism Study
- Stichting Reklassering Nederland (2008) RISC coding sheet
- Stortingets Justiskomiteé (1998 – 1999) Innst. S. nr. 6
- Stortingets Justiskomiteé (2004 – 2005) Innst.O. nr. 72
- Stortingets Justiskomiteé (2006 – 2007) Innst. O. nr. 82
- Svendsen, M. (2005) Forvaringsfangene forteller – En kvalitativ studie av den nye særreaksjonen forvaring. Oslo, Universitetet I Oslo, Institutt for rettssosiologi
- Sykes, G. M. & S. L. Messinger (1960) The Inmate Social System. I: Theoretical Studies in Social Organization of the Prison. New York, Social Science Research Council
- Sykes, G. M. (1958) The Society of Captives. New Jersey, Princeton University Press
- Thorsen, L. R. (2004) For mye av ingenting. Straffedes levekår og sosiale bakgrunn. Oslo, Institutt for kriminologi og rettssosiologi, hovedfagsoppgave
- Torgersen, T., B. Gjervan & K. Rasmussen (2006) ADHD in adults: a study of clinical characteristics, impairment and comorbidity. Nordic Journal of Psychiatry 60, s. 38 – 43
- Ugelvik, T. & T. Rokkan (2006) Vend om i tide / Det er ingen skam å snu. Oslo, KRUS
- Ulfrstad, L. M.(1997) Bostedsløse i Norge – kartlegging av bostedsløse i kontakt med hjelpeapparatet. Oslo, Norges Byggforskningsinstitutt
- Umbreit, M. S. (1999) Victims of severe violence meet the offender: Restorative justice through dialogue. International Review of Victimology
- Umbreit, M. S., R. B. Coates & B. Vos (2001) The impact of victim offender mediation: Two decades of research. Federal Probation 65, s. 29 – 35
- United Nations (1948) Universal declaration of human rights
- United Nations (1966) International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
- United Nations (1976) International Covenant on Civil and Political Rights
- United Nations (1977) Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners
- United Nations (1984) Convention against torture
- United Nations (1989) Convention on the rights of the child
- United Nations (1998) Rome Statute of the International Court

- United Nations (2001) UN Security Council resolution nr. 1373
- United Nations (2002) Basic principles on Restorative Justice
- Utdannings- og forskningsdepartementet (nåværende Kunnskapsdepartementet) (2004 – 2005) St.m. nr. 27 Om opplæring innenfor kriminalomsorgen «Enda en vår»
- Vall, I. L. (1989) Dette står jeg for. Oslo, Gyldendal
- Vegheim, B. (1997) Kjønn og kriminalitet. I: L. Finstad & C. Høigård (red.) Kriminologi.
- Vennard, J., D. Sugg & C. Hedderman (1997) Changing offenders' attitudes and behaviour: what works? Home Office Research Study nr. 171
- Villetta, P., M. Killias & I. Zoder (2006) The Effects of Custodial vs. Non-custodial Sentences on Re-Offending: A Systematic Review of the State of the Evidence. Campbell Collaboration
- Vold Hansen, G. & U. Dahl (2006) Alternative rusreaksjoner. Høgskolen i Østfold
- Værland, A. (2004) Innsatt i Arendal fengsel: – Hvorfor var det ingen som fortalte meg om konfliktrådet da jeg var 15 år? Opp- og avgjort 2
- Ward, T. (2002) Good lives and the rehabilitation of offenders: Promises and problems. *Aggression and Violent Behavior* 7, s. 513 – 528
- Wells, R. E. (2000) Education as prison reform: A meta-analysis. Upublisert, Louisiana State University
- Wheeler, S. (1961) Socialization in Correctional Communities in America. *American sociological reviews*, s. 697 – 712
- Widom, C. S. (1989) Does violence beget violence? A critical examination of the literature. *Psychological Bulletin* 106(1) s. 3 – 28
- Wright, M. (1989) What The Public Wants? I: M. Wright & B. Galaway (red.) *Mediation and Criminal Justice*, London, Sage, s. 264 – 269
- Waage, L. & J. A. Nøttestad (2000) Det interaktive fengsel. Om organisering av fengsel som behandlingsarena. I: S. Mossige (red.) *Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff.* s. 105 – 117. København, Nordisk Ministerråd
- Yates, P.M. (1999) What works: Effective Intervention with Sexual Offenders. International Community Corrections Association
- Zamble, E. & Porporino, F. J. (1988) *Coping, behaviour and adaptation in prison inmates.* New York, Springer Verlag
- Ødegård, E. (1996) På ulendte veier – evaluering av Stifinnerprosjektet. I: SIFA rapport nr 5/96. Oslo, Statens institutt for alkohol og narkotikaforskning
- Øiestad, M.S. (2005) Hassel fengsel 2004. En brukerorientert undersøkelse av en virksomhetsteoretisk praksis. Oslo, KRUS
- Østby, L. (2004) Innvandrere i Norge – Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del II Levekår. Oslo, SSB
- Øverås, S. & A. Fyhn (2003) Fra døråpner til alibi. Evaluering av et femårig klinisk behandlingstiltak for personer med alvorlig psykisk lidelse og rusmisbruk ved Tøyen DPS (ROP-Tøyen)

Rapportering på drift og forvaltning, Tertial 3 2017

[Drift og forvaltning betegner løpende drift, vedlikehold, feilretting og forvaltning av utstyr og programvare/ikt systemer.]

[Tabellen nedenfor fylles ut av virksomhetens drifts- og forvaltningsansvarlig. Tabellen skal vise en **samlet** vurdering av virksomhetens drift og forvaltning av IKT. JD ønsker en oppsummering av virksomhetens status ift krav/mål og informasjon om avvik og endringer. Justisdepartementet ønsker også informasjon om vesentlige risikoer eller avhengigheter. Sammendraget skal være kortfattet.]

Slett all hjelpetekst innenfor klammene [ ]

Virksomhet			Ansvarlig for rapport	dato
KDI- IKT- Drift			IKT / RS	06.02.2018
Statusområder	Status	Kommentarer og vurderinger	Tiltak / Oppgave / Gjøre mål	
Overordnet status	GUL	Det er generelt forsinkelser i planlagt arbeid, nye oppgaver legges i kø og forventet gjennomføring er ikke så forutsigbar som ønskelig. Det tilføres kontinuerlig nye oppgaver til IKT og det er et økende antall avvik som meldes inn og som er tidkrevende å behandle. Videre har det vært ett større avvik (se stabil drift under) som har medført vesentlig etterarbeide og påfølgende forsinkelser i andre oppgaver. Hovedårsak og tiltak se punktet "Ressurser"	Tiltak i første omgang er prioritering.	
Stabil drift	GUL	6-7 September oppstod det feil i sentral infrastruktur. Dette medførte at alle systemer var helt eller delvis utilgjengelig i ca. ett døgn. Det ble etablert kristastab ledet av IKT-Drift og alt tilgjengelig personell ble tilkalt i tillegg til ekstern kompetanse fra leverandør og konsulenter med ekspertise. Det tok ca. 12 timer før en identifiserte årsaken til feilen som var forårsaket av en feil i firmware til sentral lagringsenhet.	Feilen er funnet og rettet og vil ikke oppstå igjen. Det settes derfor ikke tiltak her.	
Informasjons-sikkerhet	GUL	Det er satt i gang et arbeid med å re-etablere et system som skal sikre god internkontroll for informasjonssikkerhet i hele kriminalomsorgen.	Etablere et internkontrollsystem for informasjonssikkert og oppdatere dette til de krav og forventninger som vil følge av personvernregelverket. Gjeldende internkontrollsystem KIKS skal vurderes.	
Avviks-håndtering	GUL	Det har blitt oppdaget betydelige avvik ved flere fengsler knyttet til skole. Avvikene kan ikke knyttes til løsningen KDI leverer, men kommer som følge av brudd på retningslinjer og rutiner.	Det er iverksatt tiltak for alle kjente tilfeller. Dette håndteres av Regelverk og sikkerhet i samråd med region og IKT. Ende til ende kontroll må implementeres	
Risiko	GRØNN	Så lenge nøkkelkompetanse er tilgjengelig er risiko vurdert til grønn. En er likevel unormalt sårbare i forhold til å håndtere evt. avvik i enkelte sentrale IKT-løsninger. Se for øvrig punkt "Ressurser" under.		

[Avdelingene vurderer om det er behov for at virksomhetene i tillegg til rapporteringsområdene ovenfor også skal rapportere på andre forhold.

Eksempler på slike forhold kan være:]

Sikkerhet	GUL	Risiko for IKT-sikkerhet ved lokale enheter er uendret og fortsatt moderat til høy, i påvente av "Ende til ende" kontroll. Sentral sikkerhetsløsning er bedret betydelig og ny produkter er tatt i bruk, og tiltak er gjennomført for å bedre situasjonen.	Sentral sikkerhetsløsning er utviklet for å håndtere avvik ved lokale enheter for å minimere risiko for dataangrep i sentralt datasenter. "Ende til ende" kontroll må implementeres
Tjenestnivå	GUL	Det er for lang behandlingstid på innkommende saker og backlog øker	
Tilgjengelighet	GUL	Med unntak av hendelsen 6-7 september (nevnt over) har det kun vært mindre avvik. Denne settes likevel til GUL da SLA ble LAV for september isolert.	
Brukerstøtte	GRØNN	Se for øvrig service indeksen	
Økonomi	GRØNN		
Ressurser	GUL	Det er høyere sykefravær enn normalt i og det påvirker ventet til å levere vesentlig. I oktober begynte det en ny ressurs ved IKT-Drift i et vakant årsverk.	Det leies inn ekstern bistand der det er hensiktsmessig og ved evt. kritiske hendelser.

Fargene nedenfor benyttes i kolonnen merket "Status"

GRØNN	I henhold til mål/driffts og eventuell forvaltningsplan etc., alt går som planlagt. Ingen ytterligere kommentarer nødvendig.
GUL	Ikke i henhold til mål/driffts og forvaltningsplan, men det er ikke kritisk avvik. Tiltak bør gjennomføres for å sikre grønt lys. Benytt kolonne "Tiltak" for beskrivelse av hvilke tiltak man har iverksatt for å redusere avviket og for å oppnå status "grønn".
RØD	Ikke i henhold til mål/driffts og forvaltningsplan, og det kan være kritisk avvik. Tiltak skal gjennomføres for å sikre grønt lys på sikt. Benytt kolonne "Tiltak" for beskrivelse av hvilke tiltak man har iverksatt for å redusere avviket og for å oppnå status "grønn".

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>
1	Sentral basis infrastruktur		10		
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis
2	Kompis KIA		5		
	Løsningstid incidents	85		96,95	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
3	Kompis KIF		5		
	Løsningstid incidents	85		81,25	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
4	Kompis Booking		5		
	Løsningstid incidents	85		93,18	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis
5	DFØ		3		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Kommentar: KDI leverer ikke tjenesten, det er DFØ				
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
6	Internett		1		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		99,64	97 % i normal arbeidstid tertialvis
7	Doculive		3		
	Løsningstid incidents	80		91,89	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
8	GAT Turnus		3		
	Løsningstid incidents	80		75	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1		
	Løsningstid incidents	80		57,53	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		98,24	97 % i normal arbeidstid tertialvis
10	E-post		3		
	Løsningstid incidents	80		89,47	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
11	Elektronisk kontroll		5		
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		98	85% lukket etter 2 virkedager
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		100	99,5 % tertialvis
12	Internkontroll (KIKS)		3		
	Løsningstid incidents	80		66,67	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
	Tilgjengelighet	4614,5		4697,9	
	Løsningstid	3060		3273,5	
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester	Res	391,49	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester		297,59	OK LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS				GOD
	SERVICEINDEKS				GOD

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>
1	Sentral basis infrastruktur		10		
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis
2	Kompis KIA		5		
	Løsningstid incidents	85		90,83	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
3	Kompis KIF		5		
	Løsningstid incidents	85		92	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
4	Kompis Booking		5		
	Løsningstid incidents	85		85,29	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis
5	DFØ		3		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Kommentar: KDI leverer ikke tjenesten, det er DFØ				
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
6	Internett		1		
	Løsningstid incidents	80		88	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		98,2	97 % i normal arbeidstid tertialvis
7	Doculive		3		
	Løsningstid incidents	80		84,37	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
8	GAT Turnus		3		
	Løsningstid incidents	80		77,27	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1		
	Løsningstid incidents	80		62,88	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		99,72	97 % i normal arbeidstid tertialvis
10	E-post		3		
	Løsningstid incidents	80		92,38	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
11	Elektronisk kontroll		5		
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		95,48	85% lukket etter 2 virkedager
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		100	99,5 % tertialvis
12	Internkontroll (KIKS)		3		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
	Tilgjengelighet	4614,5		4697,9	
	Løsningstid	3060		3330,9	
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester	Res	391,49	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester		302,81	OK LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS				GOD
	SERVICEINDEKS				GOD

Mars 2017 Vedlegg 4 Servicegrad IKT

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>
1	Sentral basis infrastruktur		10		
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis
2	Kompis KIA		5		
	Løsningstid incidents	85		90,09	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
3	Kompis KIF		5		
	Løsningstid incidents	85		90,62	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
4	Kompis Booking		5		
	Løsningstid incidents	85		90,63	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis
5	DFØ		3		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Kommentar: KDI leverer ikke tjenesten, det er DFØ				
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
6	Internett		1		
	Løsningstid incidents	80		94,74	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		98,72	97 % i normal arbeidstid tertialvis
7	Doculive		3		
	Løsningstid incidents	80		90,47	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
8	GAT Turnus		3		
	Løsningstid incidents	80		90,91	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1		
	Løsningstid incidents	80		70,37	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		98,67	97 % i normal arbeidstid tertialvis
10	E-post		3		
	Løsningstid incidents	80		87,59	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		99,98	97 % i normal arbeidstid tertialvis
11	Elektronisk kontroll		5		
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		97,23	85% lukket etter 2 virkedager
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		100	99,5 % tertialvis
12	Internkontroll (KIKS)		3		
	Løsningstid incidents	80		50	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
	Tilgjengelighet	4614,5		4697,3	
	Løsningstid	3060		3264,9	
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester	Res	391,44	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester		296,81	OK LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS				GOD
	SERVICEINDEKS				GOD

April 2017 Vedlegg 4 Servicegrad IKT

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>	
1	Sentral basis infrastruktur		10			
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis	
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis	
2	Kompis KIA		5			
	Løsningstid incidents	85		92,86	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis	
3	Kompis KIF		5			
	Løsningstid incidents	85		80	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis	
4	Kompis Booking		5			
	Løsningstid incidents	85		95,45	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis	
5	DFØ		3			
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Kommentar: KDI leverer ikke tjenesten, det er DFØ					
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
6	Internett		1			
	Løsningstid incidents	80		94,12	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		99,72	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
7	Doculive		3			
	Løsningstid incidents	80		91,67	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
8	GAT Turnus		3			
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		99,72	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1			
	Løsningstid incidents	80		69,15	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		98,2	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
10	E-post		3			
	Løsningstid incidents	80		92,04	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		99,92	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
11	Elektronisk kontroll		5			
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		98,6	85% lukket etter 2 virkedager	
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis	
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		99,98	99,5 % tertialvis	
12	Internkontroll (KIKS)		3			
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
	Tilgjengelighet	4614,5		4696,8		
	Løsningstid	3060		3449		
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester	384,54	Res	391,4	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester	278,18		313,54	OK LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS		GOD			
	SERVICEINDEKS		GOD			

Mai 2017 Vedlegg 4 Servicegrad IKT

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>
1	Sentral basis infrastruktur		10		
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis
2	Kompis KIA		5		
	Løsningstid incidents	85		90,98	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
3	Kompis KIF		5		
	Løsningstid incidents	85		76,62	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
4	Kompis Booking		5		
	Løsningstid incidents	85		76,92	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis
5	DFØ		3		
	Løsningstid incidents	80		92,3	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
6	Internett		1		
	Løsningstid incidents	80		90,48	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
7	Doculive		3		
	Løsningstid incidents	80		73,02	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
8	GAT Turnus		3		
	Løsningstid incidents	80		92,85	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		98,7	97 % i normal arbeidstid tertialvis
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1		
	Løsningstid incidents	80		65	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
10	E-post		3		
	Løsningstid incidents	80		84	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
11	Elektronisk kontroll		5		
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		98,56	85% lukket etter 2 virkedager
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		100	99,5 % tertialvis
12	Internkontroll (KIKS)		3		
	Løsningstid incidents	80		80	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
	Tilgjengelighet	4614,5		4696,1	
	Løsningstid	3060		3137,4	
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester		391,34	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester	Res	285,22	OK
					LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS		GOD		
	SERVICEINDEKS		GOD		

Juni 2017 Vedlegg 4 Servicegrad IKT

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>	
1	Sentral basis infrastruktur		10			
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis	
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis	
2	Kompis KIA		5			
	Løsningstid incidents	85		89,86	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis	
3	Kompis KIF		5			
	Løsningstid incidents	85		82,35	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis	
4	Kompis Booking		5			
	Løsningstid incidents	85		95	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis	
5	DFØ		3			
	Løsningstid incidents	80		95,45	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
6	Internett		1			
	Løsningstid incidents	80		80	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
7	Doculive		3			
	Løsningstid incidents	80		73,33	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
8	GAT Turnus		3			
	Løsningstid incidents	80		94,95	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		98,7	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1			
	Løsningstid incidents	80		71,68	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
10	E-post		3			
	Løsningstid incidents	80		90,63	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
11	Elektronisk kontroll		5			
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		96,71	85% lukket etter 2 virkedager	
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis	
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		100	99,5 % tertialvis	
12	Internkontroll (KIKS)		3			
	Løsningstid incidents	80		79,16	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
	Tilgjengelighet	4614,5		4696,1		
	Løsningstid	3060		3271,8		
	TILJENGELIGHET	Krav / antall tjenester	384,54	Res	391,34	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester	278,18		297,44	OK LAV
	TILJENGELIGHETSINDEKS		GOD			
	SERVICEINDEKS		GOD			

Juli 2017 Vedlegg 4 Servicegrad IKT

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>
1	Sentral basis infrastruktur		10		
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100,00	99.9% i perioden kl 07-19 tertialvis
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis
2	Kompis KIA		5		
	Løsningstid incidents	85		83,33	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100,00	98 % hele døgnet tertialvis
3	Kompis KIF		5		
	Løsningstid incidents	85		86,49	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100,00	98 % hele døgnet tertialvis
4	Kompis Booking		5		
	Løsningstid incidents	85		88	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100,00	98 % i normal arbeidstid tertialvis
5	DFØ		3		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100,00	97 % i normal arbeidstid tertialvis
6	Internett		1		
	Løsningstid incidents	80		80	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100,00	97 % i normal arbeidstid tertialvis
7	Doculive		3		
	Løsningstid incidents	80		94,28	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100,00	97 % i normal arbeidstid tertialvis
8	GAT Turnus		3		
	Løsningstid incidents	80		96,77	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		98,70	97 % i normal arbeidstid tertialvis
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1		
	Løsningstid incidents	80		83,33	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		97,40	97 % i normal arbeidstid tertialvis
10	E-post		3		
	Løsningstid incidents	80		91,07	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100,00	97 % i normal arbeidstid tertialvis
11	Elektronisk kontroll		5		
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		96,37	85% lukket etter 2 virkedager
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		100	99,5 % tertialvis
12	Internkontroll (KIKS)		3		
	Løsningstid incidents	80		83,33	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100,00	97 % i normal arbeidstid tertialvis
	Tilgjengelighet	4614,5		4693,5	
	Løsningstid	3060		3330,6	
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester		391,13	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester	Res	302,78	OK
					LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS		GOD		
	SERVICEINDEKS		GOD		

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>	
1	Sentral basis infrastruktur		10			
	Tilgjengelighet 07-19	99,9	100	99,9	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis	
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		99,9	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis	
2	Kompis KIA		5			
	Løsningstid incidents	85		94,4	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis	
3	Kompis KIF		5			
	Løsningstid incidents	85		82,22	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis	
4	Kompis Booking		5			
	Løsningstid incidents	85		92,11	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis	
5	DFØ		3			
	Løsningstid incidents	80		85,71	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
6	Internett		1			
	Løsningstid incidents	80		85,7	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100,00	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
7	Doculive		3			
	Løsningstid incidents	80		94,44	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
8	GAT Turnus		3			
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		98,70	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1			
	Løsningstid incidents	80			80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		99,70	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
10	E-post		3			
	Løsningstid incidents	80		65,31	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
11	Elektronisk kontroll		5			
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		99,73	85% lukket etter 2 virkedager	
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis	
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		100	99,5 % tertialvis	
12	Internkontroll (KIKS)		3			
	Løsningstid incidents	80		85,71	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
	Tilgjengelighet	4614,5		4694,8		
	Løsningstid	3060		3221,5		
	TILJENGELIGHET	Krav / antall tjenester	384,54	Res	391,23	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester	278,18		292,86	OK LAV
	TILJENGELIGHETSINDEKS		GOD			
	SERVICEINDEKS		GOD			

Nr.	September 2017 Tjeneste	Vedlegg 4 Servicegrad IKT	KRAV	VEKT	Ytelse	SLA
1	Sentral basis infrastruktur	Tilgjengelighet 07-19 Tilgjengelighet 19-07	99,9 99,5	10	99,17 93,61	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis 99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis
2	Kompis KIA	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	85 98	5	86,79 96,39	85 % lukket etter to virkedager. 98 % hele døgnet tertialvis
3	Kompis KIF	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	85 98	5	93,02 96,39	85 % lukket etter to virkedager. 98 % hele døgnet tertialvis
4	Kompis Booking	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	85 98	5	90,32 96,39	85 % lukket etter to virkedager. 98 % i normal arbeidstid tertialvis
5	DFØ	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	80 97	3	85,71 96,39	80 % lukket etter tre virkedager. 97 % i normal arbeidstid tertialvis
6	Internett	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	80 97	1	77,78 96,39	80 % lukket etter tre virkedager. 97 % i normal arbeidstid tertialvis
7	Doculive	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	80 97	3	93,48 96,39	80 % lukket etter tre virkedager. 97 % i normal arbeidstid tertialvis
8	GAT Turnus	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	80 97	3	88,00 96,39	80 % lukket etter tre virkedager. 97 % i normal arbeidstid tertialvis
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	80 97	1	57,86 99,72	80 % lukket etter tre virkedager. 97 % i normal arbeidstid tertialvis
10	E-post	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	80 97	3	75,64 96,39	80 % lukket etter tre virkedager. 97 % i normal arbeidstid tertialvis
11	Elektronisk kontroll	Løsningstid incidents for EMSYS tilgjengelighet i perioden kl 07-19 tilgjengelighet i perioden kl 19-07	85 99,9 99,5	5	98,40 99,17 93,61	85% lukket etter 2 virkedager 99,9 % tertialvis 99,5 % tertialvis
12	Internkontroll (KIKS)	Løsningstid incidents Tilgjengelighet	80 97	3	81,82 96,39	80 % lukket etter tre virkedager. 97 % i normal arbeidstid tertialvis
		Tilgjengelighet Løsningstid	4614,5 3060		4 533,61 3 252,24	
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester	384,54	Res	377,80	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester	278,18		295,66	OK LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS		LAV			
	SERVICEINDEKS		GOD			

Oktober 2017 Vedlegg 4 Servicegrad IKT

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>	
1	Sentral basis infrastruktur		10			
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100	99.9% i perioden kl 07-19 tertialvis	
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99.5% i perioden kl 19-07 tertialvis	
2	Kompis KIA		5			
	Løsningstid incidents	85		93,88	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis	
3	Kompis KIF		5			
	Løsningstid incidents	85		85,19	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis	
4	Kompis Booking		5			
	Løsningstid incidents	85		92,68	85 % lukket etter to virkedager.	
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis	
5	DFØ		3			
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
6	Internett		1			
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
7	Doculive		3			
	Løsningstid incidents	80		85,71	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
8	GAT Turnus		3			
	Løsningstid incidents	80		97,95	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1			
	Løsningstid incidents	80		56,55	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		99,72	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
10	E-post		3			
	Løsningstid incidents	80		87,67	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
11	Elektronisk kontroll		5			
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		98,79	85% lukket etter 2 virkedager	
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis	
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		100	99,5 % tertialvis	
12	Internkontroll (KIKS)		3			
	Løsningstid incidents	80		81,25	80 % lukket etter tre virkedager.	
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis	
	Tilgjengelighet	4614,5		4699,7		
	Løsningstid	3060		3367		
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester	384,54	Res	391,64	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester	278,18		306,09	OK LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS		GOD			
	SERVICEINDEKS		GOD			

November 2017 Vedlegg 4 Servicegrad IKT

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>
1	Sentral basis infrastruktur		10		
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis
2	Kompis KIA		5		
	Løsningstid incidents	85		89,91	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
3	Kompis KIF		5		
	Løsningstid incidents	85		77,55	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
4	Kompis Booking		5		
	Løsningstid incidents	85		100	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis
5	DFØ		3		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
6	Internett		1		
	Løsningstid incidents	80		84,61	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
7	Doculive		3		
	Løsningstid incidents	80		93,55	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
8	GAT Turnus		3		
	Løsningstid incidents	80		92,31	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1		
	Løsningstid incidents	80		49,38	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		99,72	97 % i normal arbeidstid tertialvis
10	E-post		3		
	Løsningstid incidents	80		84,67	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
11	Elektronisk kontroll		5		
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		98,63	85% lukket etter 2 virkedager
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		100	99,9 % tertialvis
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		100	99,5 % tertialvis
12	Internkontroll (KIKS)		3		
	Løsningstid incidents	80		87,51	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
	Tilgjengelighet	4614,5		4699,7	
	Løsningstid	3060		3338,6	
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester			GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester	Res	391,64	OK
				303,51	LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS				GOD
	SERVICEINDEKS				GOD

Desember 2017 Vedlegg 4 Servicegrad IKT

<u>Nr.</u>	<u>Tjeneste</u>	<u>KRAV</u>	<u>VEKT</u>	<u>Ytelse</u>	<u>SLA</u>
1	Sentral basis infrastruktur		10		
	Tilgjengelighet 07-19	99,9		100	99,9% i perioden kl 07-19 tertialvis
	Tilgjengelighet 19-07	99,5		100	99,5% i perioden kl 19-07 tertialvis
2	Kompis KIA		5		
	Løsningstid incidents	85		85,19	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
3	Kompis KIF		5		
	Løsningstid incidents	85		82,93	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % hele døgnet tertialvis
4	Kompis Booking		5		
	Løsningstid incidents	85		100	85 % lukket etter to virkedager.
	Tilgjengelighet	98		100	98 % i normal arbeidstid tertialvis
5	DFØ		3		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
6	Internett		1		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
7	Doculive		3		
	Løsningstid incidents	80		95,65	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
8	GAT Turnus		3		
	Løsningstid incidents	80		80,95	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		99,44	97 % i normal arbeidstid tertialvis
9	IKT til opplæringsformål (IFI/DFS)		1		
	Løsningstid incidents	80		68,27	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		99,86	97 % i normal arbeidstid tertialvis
10	E-post		3		
	Løsningstid incidents	80		91,94	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
11	Elektronisk kontroll		5		
	Løsningstid incidents for EMSYS	85		98,01	85% lukket etter 2 virkedager
	tilgjengelighet i perioden kl 07-19	99,9		99,44	99,9 % tertialvis
	tilgjengelighet i perioden kl 19-07	99,5		99,72	99,5 % tertialvis
12	Internkontroll (KIKS)		3		
	Løsningstid incidents	80		100	80 % lukket etter tre virkedager.
	Tilgjengelighet	97		100	97 % i normal arbeidstid tertialvis
	Tilgjengelighet	4614,5		4696,1	
	Løsningstid	3060		3404,5	
	TILGJENGELIGHET	Krav / antall tjenester		Res	GOD
	LØSNINGSTID	Krav / antall tjenester		391,34	OK
				309,50	LAV
	TILGJENGELIGHETSINDEKS				GOD
	SERVICEINDEKS				GOD

[Prosjekt betegner en aktivitet av et bestemt omfang som gjøres for å oppnå et definert mål/resultat, som oftest innenfor en planlagt tids- og ressursramme, som har en kompleksitet som krever egen organisering, som ofte krever forskjellige typer kompetanse og som det skal redegjøres for faglig og/eller økonomisk. IKT prosjekter benytter informasjons- og kommunikasjonsteknologi for å oppnå mål/resultat.]

[Tabellen nedenfor fylles ut for alle programmer og prosjekter som virksomheten har avtalt å rapportere på med JD. Tabellen skal vise en samlet vurdering av programmets/prosjektets status. JD ønsker en oppsummering av prosjektets status ift rammer og planer og informasjon om avvik og endringer. JD ønsker også et signal dersom det er vesentlige risikoer eller avhengigheter som skal fremheves. Sammendraget skal ikke utgjøre mer enn maksimalt en side pr prosjekt. Det skal også rapporteres på avsluttede prosjekter.]

Slett all hjelpetekst innfor klammene [ ]

Virksomhet	Program/Prosjektnavn	Program-/Prosjekteler	Økonomisk ramme	Program-/prosjektslutt (dato)	Rapporterings dato
Kriminalomsorgsdirektoratet	SIS - Ny sikkerhetsmodell	Eier: KDI ved IKT	8 MNOK	30.08.2017	06.02.2018
Program/prosjektbeskrivelse	Utarbeide nytt sikkerhetsdesign for å ivareta eksisterende og nye tjenester på en effektiv, skalerbar og sikker måte • Overvåking knyttet til sikkerhetsrusler eksternt og internt • Gjennom endring av dagens nettverksmodell og sikkerhetsbarrierer -Levere én arbeidsflate som tilbyr alle nødvendige IKT-verktøy for tjenstlige behov -Utarbeide standardkrav til lokal infrastruktur knyttet til utskrift og klientmaskiner • Ny sikkerhetsmodell skal ivareta ekstern Disaster Recovery Site (DR)				

[Prosjekter i justis sektoren skal gjennomføres i tråd med vedtatt IKT-strategi 2011-2015. Prosjekter skal følge de standarder og føringer som vedtas av forvaltningen og for justis sektoren]

Statlige føringer	Prinsippet følges	Begrunnelse for avvik fra statlige føringer
IKT-arkitekturprinsipper	JA	
Elektronisk ID (ID Porten)	UAKTUELL	
Altinn	UAKTUELL	
Krav til personvern	JA	
Krav til informasjonssikkerhet	DELVIS	
		Det gjøres ikke endringer på dette området i forhold til eksisterende arkitektur

IKT strategi 2011-2015	Prosjektet bidrar	Bidrag til IKT-strategi
Effektiv samhandling	JA	Tilrettelegge for enklere å kunne utveksle data utenfor egen virksomhet
God informasjonssikkerhet	JA	
God styrings- og beslutningsinformasjon	NEI	Påvirker ikke dette punktet direkte da en ikke gjør endringer i fagsystemer

Statusområder	Status	Kommentarer og vurderinger	Tiltak / Oppgave / Gjøre mål
Overordnet status og fremdrift	GUL	Som varslet i forrige rapportering var det fare for at en manglet tilgang på kompetanse/ressurser til å ferdigstille prosjektet helt. Prosjektet er nå avsluttet formelt sett, men det gjenstår en evalueringsrapport. Denne har det ikke vært kapasitet til å utarbeide og blir prioritert så snart det er ledig kapasitet	
Sluttleveranser og milepælplan (resultatmål og leveranser)	GRØNN		
Risiko	GRØNN		
Prosjekt-eksterne avhengigheter	GRØNN		
Økonomi	GRØNN		
Ressurser	GUL	Se punktet overordnet status og fremdrift.	

Fargene nedenfor benyttes i kolonnen merket "Status"

GRØNN	I henhold til prosjektplan etc., alt går som planlagt. Ingen ytterligere kommentarer nødvendig.
GUL	Ikke i henhold til prosjektplan, men det er ikke kritisk avvik. Tiltak bør gjennomføres for å sikre grønt lys. Benytt kolonne "Tiltak" for beskrivelse av hvilke tiltak man har iverksatt for å redusere avviket og for å oppnå status "grønn".
RØD	Ikke i henhold til prosjektplan, og det kan være kritisk avvik. Tiltak skal gjennomføres for å sikre grønt lys på sikt. Benytt kolonne "Tiltak" for beskrivelse av hvilke tiltak man har iverksatt for å redusere avviket og for å oppnå status "grønn".

[Prosjekt betegner en aktivitet av et bestemt omfang som gjøres for å oppnå et definert mål/resultat, som oftest innenfor en planlagt tids- og ressursramme, som har en kompleksitet som krever egen organisering, som ofte krever forskjellige typer kompetanse og som det skal redegjøres for faglig og/eller økonomisk. IKT prosjekter benytter informasjons- og kommunikasjonsteknologi for å oppnå mål/resultat.]

[Tabellen nedenfor fylles ut for alle programmer og prosjekter som virksomheten har avtalt å rapportere på med JD. Tabellen skal vise en samlet vurdering av programmets/prosjektets status. JD ønsker en oppsummering av prosjektets status ift rammer og planer og informasjon om avvik og endringer. JD ønsker også et signal dersom det er vesentlige risikoer eller avhengigheter som skal fremheves. Sammenhengen skal ikke utgjøre mer enn maksimalt en side pr prosjekt. Det skal også rapporteres på avsluttede prosjekter.]

Slett all hjelpetekst innåfor klammene [ ]

Virksomhet	Program/Prosjektnavn	Program-/Prosjekteier	Økonomisk ramme	Program-/prosjektslutt (dato)	Rapporterings dato
Kriminalomsorgsdirektoratet	Ende til Ende sikkerhet	Eier: KDI ved IKT		01.06.2018	18.09.2017
Program/prosjektbeskrivelse	Etablere "ende til ende" sikkerhet for alt IKT-utstyr i Kriminalomsorgen				

[Prosjekter i justissektoren skal gjennomføres i tråd med vedtatt IKT-strategi 2011-2015. Prosjekter skal følge de standarder og føringer som vedtas av forvaltningen og for justissektoren]

Statlige føringer	Prinsippet følges	Begrunnelse for avvik fra statlige føringer
IKT-arkitekturprinsipper	VELG	
Elektronisk ID (ID Porten)	VELG	
Altinn	VELG	
Krav til personvern	VELG	
Krav til informasjonssikkerhet	VELG	

IKT strategi 2011-2015	Prosjektet bidrar	Bidrag til IKT-strategi
Effektiv samhandling	VELG	
God informasjonssikkerhet	VELG	
God styrings- og beslutningsinform	VELG	

Statusområder	Status	Kommentarer og vurderinger	Tiltak / Oppgave / Gjøre mål
Overordnet status og fremdrift	GUL	Prosjektet er forsinket ut fra opprinnelig plan - Dette er knyttet til mangel på ressurser	Tilførsel av nye ressurser er for tiden under vurdering.
Sluttleveranser og milepælplan (resultatmål og leveranser)	GRØNN		
Risiko	GUL	IKT er kjent med at det er ulik praksis i etaten i forhold til kontroll på nettverk, IKT-utstyr etc. slik at det er en viss risiko ved å ikke ha ende til ende kontroll.	Det er lagt vekt på teknisk IKT-sikkerhet for å skjerme data lagret i sentrale datasentere mtp. at det kan være sikkerhetsvakheter i ytre etatsnett.
Prosjekt-eksterne avhengigheter	GRØNN		
Økonomi	GRØNN	Ikke ferdig utarbeidet enda - avventer oppstart av forprosjekt	
Ressurser	GUL	Det er behov for å utvide med 2-3 tre ressurser for å ivareta operativ forvaltning og drift av løsningen. Det er ikke besluttet å tilføre disse årsverkene pt.	

Fargene nedenfor benyttes i kolonnen merket "Status"

GRØNN	I henhold til prosjektplan etc., alt går som planlagt. Ingen ytterligere kommentarer nødvendig. Ikke i henhold til prosjektplan, men det er ikke kritisk avvik. Tiltak bør gjennomføres for å sikre grønt lys. Benytt kolonne "Tiltak" for beskrivelse av hvilke tiltak man har iverksatt for å redusere avviket og for å oppnå status "grønn".
GUL	Ikke i henhold til prosjektplan, og det kan være kritisk avvik. Tiltak skal gjennomføres for å sikre grønt lys på sikt. Benytt kolonne "Tiltak" for beskrivelse av hvilke tiltak man har iverksatt for å redusere avviket og for å oppnå status "grønn".
RØD	

Statistikk over bruk av isolasjon/utestengelse fra fellesskapet og en vurdering av situasjonen (2017)

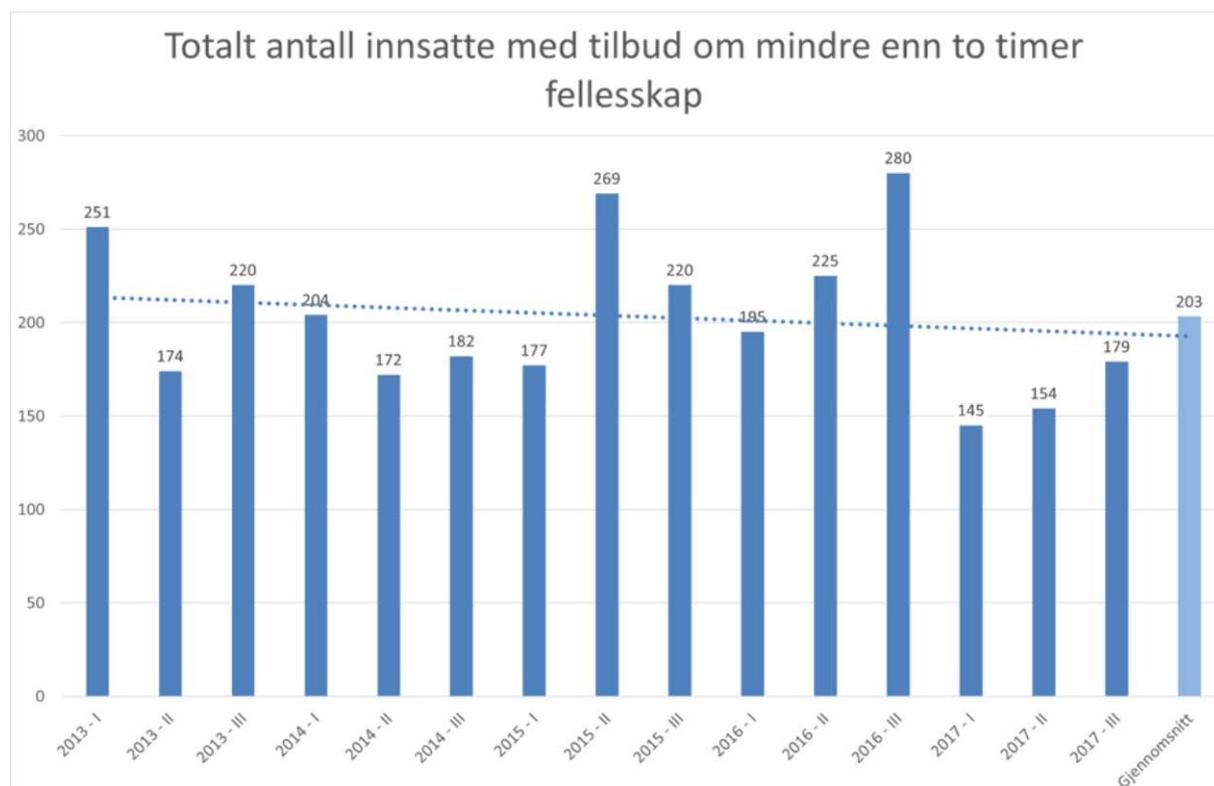
Innledende bemerkning

Kriminalomsorgsdirektoratet har i lang tid hatt fokus på bruken av isolasjon i norske fengsler. Vår tilnærming svarer til de anbefalinger og definisjoner som er gitt i menneskerettslige instrumenter og av Sivilombudsmannens forebyggingsenhet mot tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse. Kriminalomsorgen isolerer i dag som *disiplinært* tiltak (tilbakeskuende) etter strgf. § 40 første ledd bokstav d og § 39, og som *preventivt* tiltak (fremadskuende) for å hindre uønsket atferd etter § 37, § 38 og § 17 andre ledd.

Dagsmålingene fram til i dag

Region sør har siden 2012 gjennomført dagsmålinger på hvor mange innsatte som har hatt mindre enn to timer fellesskap i løpet av én dag. Målingene er gjennomført ved at man har bedt fengselsenhetene i kriminalomsorgen om å telle antall innsatte som har hatt mindre enn to timer fellesskap i løpet av de aktuelle dagene.

Diagram 1. Oversikt over dagsmålingene (+/- 2 timer)

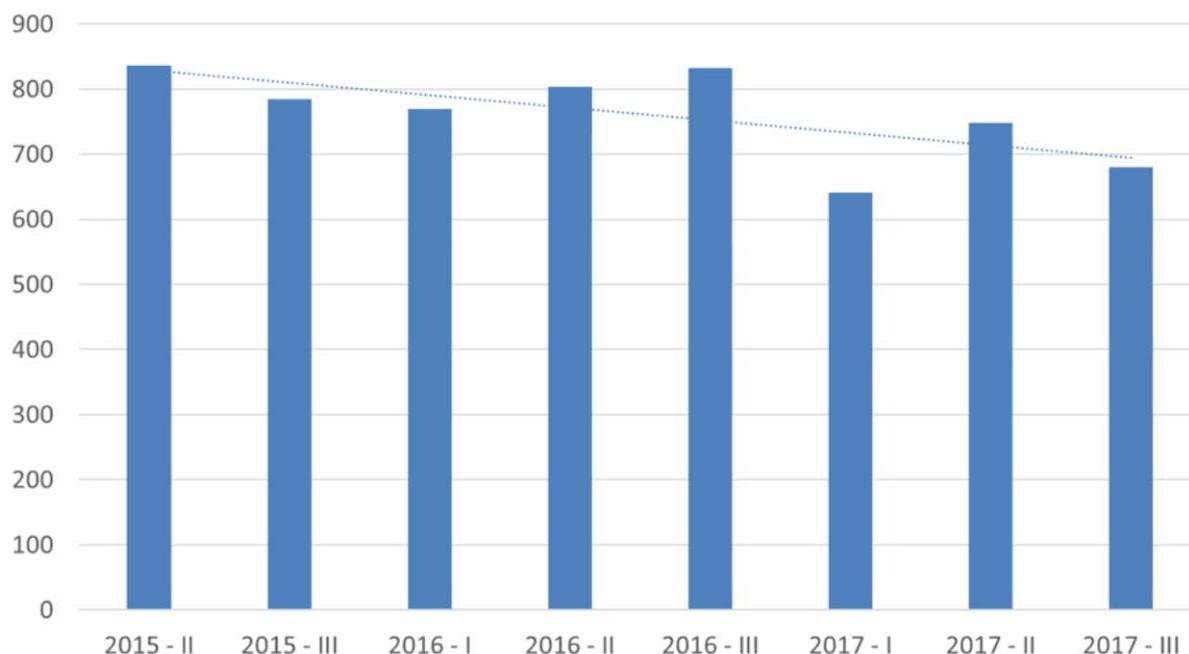

Kilde: Diagram utarbeidet på bakgrunn av dagsmålingene fram til 2018

Som ved dagsmålingene i 2016 målte kriminalomsorgen i 2017 også hvor mange innsatte som hadde tilbud om mer enn åtte timer aktivitet utenfor cellen.

Diagram 2. Oversikt over dagsmålingene (gjensidig utelukkende kategorier)

Mindre enn 8 t utenfor cella

Kilde: Diagram utarbeidet på bakgrunn av dagsmålingene fram til 2018

Kriminalomsorgens fagsystem KOMPIS

Per 22.1.2017 var det i KOMPIS KIA registrert 137, i motsetning til 231 på samme tidspunkt i 2016, *uavsluttede* utelukkelse (jf. fjorårets rapport). Det kan derfor tas høyde for en lavere feilmargin for 2017-tallene enn 2016-tallene. Utelukkelsesfunksjonen i KOMPIS oppfattes som stadig bedre implementert, da vi ser at tallene langt på vei faller sammen med dagsmålingene.

Tabell 1. Oversikt over registrerte utelukkelsehendelser i 2015, 2016 og 2017

ÅR	Hele utelukkelse	Timer	Delvise utelukkelse	Timer	Totalt antall utelukkelse	Timer
2015	4019	472 677	2142	539 439	6161	1 012 116
2016	3923	312 209	2566	647 553	6489	959 796
2017	4788	373 922	1920	481 312	6708	855 234

Kilde: Tabell utarbeidet på bakgrunn av uttrekk fra KOMPIS KIA

Vurdering av situasjonen

Generelt

Siste dagsmåling 2017 viser som alle foregående dagsmålinger siden 2012, at tallet på antall innsatte med intet eller mindre enn to timer fellesskap ligger stabilt på rundt 200 innsatte, jf. diagram 1. Dette

henger sammen med at kriminalomsorgen til enhver tid disponerer over et tilsvarende antall plasser uten *reell* adgang til fellesskapsarealer (jf. intern rapport utarbeidet i 2015).

Om man sammenligner tallene fra KOMPIS fra i år og i fjor, jf. tabell 1, ser en at antall timer utelukkelse er gått ytterligere ned 104 562 timer. Det er meget positivt.

I motsetning til i fjor ser vi en økt registrering av antall *hele* utelukkelse. Etter KDIs vurdering henger det sammen med nye retningslinjer i 2017 som definerer begrepene hel og delvis utelukkelse, slik at lokalt nivå registrerer den aktuelle utelukkelsen slik dette defineres av KDI. Etter KDIs retningslinjer pkt. 37.4 defineres begrepene slik:

- Hel utelukkelse betyr at innsatte overhodet ikke har noe fellesskap med andre innsatte i løpet av dagen. Samsitting eller andre kompensierende tiltak er ikke å regne som fellesskap.
- Delvis utelukkelse innebærer at innsattes adgang til det fellesskap som til enhver tid gjelder for den aktuelle avdelingen (alminnelig dagsorden) innskrenkes delvis, f. eks. ved at innsatte fratras adgangen til å ta del i arbeidsfellesskapet der dette fremstår som nødvendig, men gis adgang til å delta i fritidsfellesskapet senere på dagen.

Siden 2016 er det også gjort forbedringer i rapporten om utelukkelse i KOMPIS, ved at det i dag kan skilles mellom de forskjellige rettsgrunnlagene som ligger til grunn for utelukkelsen:

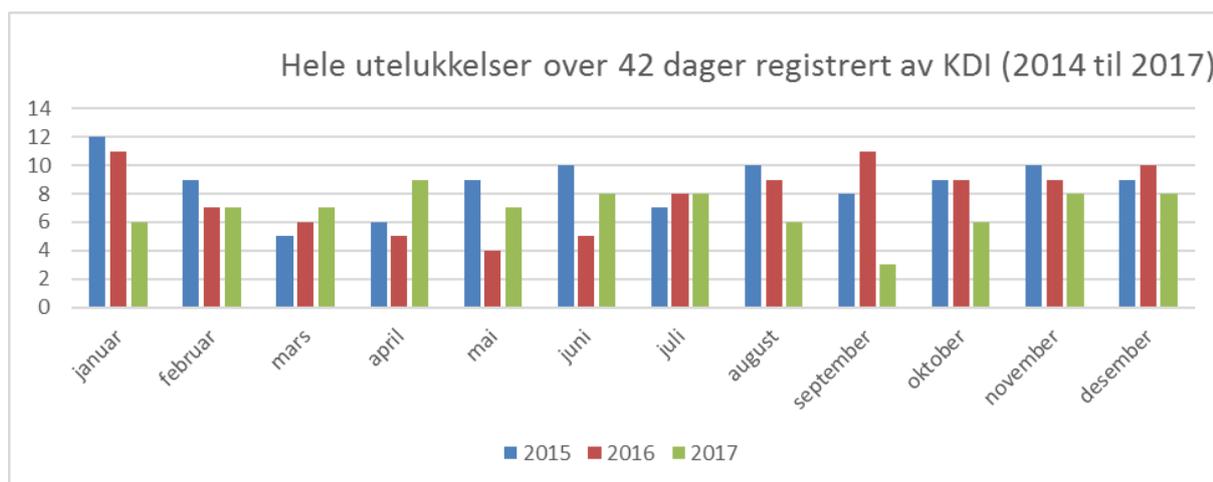
Tabell 2. Registrert utelukkelsestid KOMPIS fordelt på rettslig grunnlag

Isolasjonsgrunnlag hel utelukkelse	Gj.snitt ant.døgn
Kollektiv utelukkelse etter § 37, 8. ledd	1
Utelukkelse etter § 29, 2. ledd Flytting til enerom med spesialtoalett	1
Utelukkelse etter § 38 Flytting til sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng	1
Utelukket dersom innsatte selv ønsker det, § 37,9	9
Utelukket for å hindre betydelig materiell skade, § 37c	4
Utelukket for å hindre skade på seg selv el. andre, §37b	7
Utelukket for å hindre straffbare handlinger, § 37d	3
Utelukket for å opprettholde ro, orden og sikkerhet, § 37e	3
Utelukket fra fellesskap for inntil 24 timer, § 39	1
Utelukket pga. bygnings- el. bemanningsforhold, § 37,9	1
Utelukket pga. negativ påvirkning etter §37a	6
Totalt	3

Kilde: Tabell utarbeidet på bakgrunn av uttrekk fra KOMPIS KIA

Vurdering av situasjonen rundt langvarige utelukkelse

Ved utelukkelse utover 14 dager kreves vedtak fra regionalt nivå. Dersom hel utelukkelse samlet overstiger 42 dager, skal tiltaket meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet. Ved mottak av melding vil Kriminalomsorgsdirektoratet utøve en «reaktiv» kontroll. Det vil si at direktoratet bare vil involvere seg i saken dersom utelukkelsen anses uhensiktsmessig eller uforholdsmessig. Gjennom 2017 ble det registrert mellom 3 og 9 utelukkelse utover 42 dager av KDI. Omtrent halvparten av disse var utelukkelse etter innsattes eget ønske.

Avsluttende bemerkning

Etter KDIs vurdering benyttes isolasjon i kriminalomsorgen kun unntaksvis, slik også loven gir anvisning om. Den gjennomsnittlige utelukkelsen varer i 3 døgn, og det antall utelukkelse som går utover 42 dager er forholdsvis lavt, dvs. under 10 stk. gjennom hele 2017. KDI vil også i kommende år ha et spesielt fokus på bruken av utelukkelse i kriminalomsorgen.

STATISTIKK OVER TILFELLER AV VOLD OG TRUSLER MELLOM INNSATTE

Tabellen nedenfor viser registrerte antall volds- og trusselsituasjoner mellom innsatte som har medført en eller flere skriftlige rapporter fordelt på regionene for perioden 1. januar 2014 t.o.m. 31. desember 2017. Tallene beskriver kun situasjoner hvor fengselet har funnet grunn til å skrive en eller flere hendelsesrapporter, noe som gir en indikasjon på en viss alvorlighetsgrad. Det må imidlertid presiseres at statistikken omfatter et vidt spekter av hendelser, med varierende grad av alvorlighet. Når det gjelder bruken av begrepet *trusler*, legges her ikke en strafferettslig definisjon til grunn, følgelig er det også registrert trusler som er av en slik karakter at de ville kunne skape frykt, men ikke nødvendigvis gi grunnlag for straffeforfølgning.

Region	2014	2015	2016	2017
N	52	41	44	31
S	39	41	68	58
SV	60	48	21	50
V	46	22	91	45
Ø	189	136	194	192
Samlet	386	298	418	376

Antall hendelser i 2017 gir etter KDIs vurdering ikke noen indikasjon på en negativ utvikling. KDI er imidlertid oppmerksom på problematikken, og følger nøye med de tertialvise rapporteringene. Av iverksatte tiltak kan det pekes på opplæring i blant annet konflikthåndtering ved KRUS, både i grunnutdanningen og som emne for etter- og videreutdanning. KRUS er også pålagt et særlig fokus på opplæring i håndtering av innsatte med psykisk sykdom.

Det ble iverksatt føring av statistikk på dette området i 2011, men det tok noe tid før man oppnådde et tilfredsstillende nivå på datakvaliteten. KDI arbeider kontinuerlig med å sikre valide og reliable tall; blant annet foretas det stikkprøvekontroller der data fra hver enkelt anstalt sammenlignes med antall hendelsesrapporter som er arkivert i perioden.

TILSTANDSRAPPORT – LIKESTILLING I KRIMINALOMSORGEN

Det gjennomføres en rekke tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering, blant annet gjennom rekruttering, lønns- og arbeidsvilkår, samt når det gjelder utviklingsmuligheter.

Målet er å oppnå en kvinneandel i lederstillinger på 40 %. Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter KRUS og Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) har oppnådd dette målet i 2017.

3 av 5 regioner har oppnådd målet om en kvinneandel på minimum 40 % for øvrig uniformert personell i 2017, noe som innebærer en økning fra 2016. Andel rekrutterte kvinnelige aspiranter er 49 % i 2017.

Planlagte/gjennomførte tiltak for å fremme likestilling

I det følgende gis en oversikt over status, samt tiltak for å fremme likestilling i etaten:

Region vest	STATUS	Gjennomførte tiltak i 2017	Planlagte tiltak
Andel (%) kvinnelige ledere jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4	Region vest totalt: 32,5 %	Se under tiltak som fremmer likestilling.	
Andel kvinnelige ansatte (%) - øvrig uniformert personell jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4	Region vest totalt: 40,5 % kvinner	Kvinnelig ansatt i foreldrepermisjonsperioden erstattet med annen kvinne.	
Tiltak som fremmer		Regionalt nivå har i samarbeid med Ramu utarbeidet en	De som er nevnt i venstre kolonne.

<p>likestilling på områdene: Kjønn, etnisitet og nedsatt funksjonsevne</p>		<p>strategi med handlingsplan og håndbok for likestilling og mangfold i region vest for 2018-2022. Full gjennomføring og fokus på planen/strategien i 2018.</p> <p>V/alle stillingsutlysninger er kvinner blitt oppfordret til å søke.</p> <p>Enheter og enhetsledere er blitt minnet på kriteriene for moderat kjønnskvoltering.</p> <p>Aktiv bruk av kvinner i fungeringsgrupper og vikariater.</p> <p>Kvinner internt har blitt oppfordret til å søke. Samtaler med kvinner for å få dem til å søke lederstillinger og fungeringsgrupper for lederstilling.</p> <p>Tilpassing av møtetider og arbeidstid for personer med små barn etc. Tilrettelagt for at kvinner kan være i fungeringsgruppe til 1.betjentene (lederstilling).</p> <p>Tema på regionale kurs i ansettelse for ansettelsesrådene.</p> <p>I utlysningstekster blir søkere med etnisk bakgrunn personer med nedsatt funksjonsevne oppfordret til å søke. Det kjønn som er underrepresentert blir oppfordret til å søke.</p> <p>Alle som har et behov blir forsøkt tilrettelagt for. Ansatte med tilretteleggingsbehov skal også vurderes i andre enheter dersom det ikke er mulig i opprinnelig enhet.</p>	<p>Som ikke er gjennomført: Jevnlig oppdaterte tall/statistikk. Tema på ledersamling.</p> <p>Planlagte tiltak for 2018: Full gjennomføring og fokus på planen/strategien for likestilling og mangfold i 2018. Følge handlingsplan m/ en rekke tiltak som inkl. alle nivå. Etterspørre på ledersamlinger, hvor dette er fast tema fremover.</p>
--	--	---	--

Region sør	Status	Gjennomførte tiltak i 2017	Planlagte tiltak
<p>Andel (%) kvinnelige ledere jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4</p>	<p>Samlet 36,4 %</p> <p>3,4 % økning fra 2016</p> <p>Seks av enhetene i region sør oppnår mål om 40 % kvinneandel. Dette er en fordobling fra de to foregående år.</p> <p>Vårt fokus har ført til en positiv utvikling på måltall. Det er fremdeles enkelte enheter med svært lav kvinneandel, men justering av dette er først mulig ved ledig lederstilling ved aktuell enhet, hvilket det ikke har vært.</p>	<p>Region vest har åpnet for praksisplass.</p> <p>Motivere, tilrettelegge for og oppfordre kvinner til å forsøke seg i lederstillinger, både fast og ved midlertidig fravær. Blå bruke medarbeidersamtalen i denne sammenheng.</p> <p>Oppfordret kvinner til å søke fungering i lederstillinger.</p> <p>Halvparten av eksisterende ledere sendt på videreutdanning på Høgskolen i 2017 er kvinner.</p> <p>Høy grad av bevissthet omkring målsettingen i tilsettingsprosesser – kvalifiserte kvinner tas inn til intervju, kvinne tilsettes ved tilnærmet like kvalifikasjoner.</p> <p>Kompetansehevning – kurs for medlemmer av ansettelsesråd.</p> <p>Sendt kvinnelige ansatte som ønsker lederutfordringer i fremtiden på LUP (en av disse er i 2017 tilsatt som leder).</p>	<p>Fortsette å motivere, tilrettelegge for og oppfordre kvinner til å forsøke seg i lederstillinger, både fast og ved midlertidig fravær.</p> <p>Skape trygghet i arbeidsmiljøet for å få kvinner til å søke fungering i lederstillinger</p> <p>Gi veiledning og tett oppfølging til kvinnelige ansatte slik at de gis rett kompetanse for mulig lederstilling.</p> <p>Bruke medarbeidersamtalen aktivt i rekrutteringsøymet.</p> <p>Fortsette å oppfordre i utlysningstekst, og innkalle kvalifiserte kvinner til intervju.</p> <p>Fortsatt høyt fokus og for hvert år kommer vi nærmere målet på 40 %.</p>
<p>Andel kvinnelige ansatte (%) - øvrig uniformert personell jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4</p>	<p>41,7 %</p> <p>3,1 % økning fra 2016, og har nå oppnådd måltallet.</p> <p>Som vi fjor vil vi bemerke at</p>	<p>Fokus på balansert kjønnsfordeling og kvoteringskrav ved tilsettinger.</p> <p>Kompetansehevning – kurs for medlemmer av ansettelsesråd.</p>	<p>Fortsette høyt fokus på balansert kjønnsfordeling og kvoteringskrav ved tilsettinger slik at vi opprettholder det oppnådde krav.</p>

	ny-rekruttering av fengselsbetjent er beror på tildeling av pliktårsbetjente r der vi ikke har påvirkning på om det tildeles mann eller kvinne.		
Tiltak som fremmer likestilling på områdene: Kjønn, etnisitet og nedsatt funksjonsevne	<p>Høy grad av bevissthet ved utlysning av stilling og valg av kandidater til intervju</p> <p>Har flere tilsatte fengselsbetjent er med annen etnisk bakgrunn, men tilgangen er avhengig av hvem som blir tatt opp på KRUS.</p> <p>Har flere med nedsatt (midl/varig) funksjonsevne. Tilrettelegger turnus, arbeidsoppgaver, ergonomi.</p>	<p>Kompetansehevning – kurs for medlemmer av ansettelsesråd.</p> <p>Høy grad av bevissthet i ansettelsesprosessen. Alltid innkalle kvalifisert søker til intervju.</p> <p>Ansatt med nedsatt funksjonsevne gitt anledning til å parkere på det indre fengselsområde.</p> <p>I samarbeid med NAV, tilby arbeidsutprøving.</p> <p>Samarbeid med eksempelvis Fønix og Arbeidslivssenteret.</p> <p>Individuell tilrettelegging ved nedsatt funksjonsevne.</p>	Videreføre tiltak fra 2017
Region nord	Status	Gjennomførte tiltak i 2017	Planlagte tiltak
Andel (%) kvinnelige ledere jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4	30 %	<p>Motivere og tilrettelegge for at kvinner tar lederopplæring LUP.</p> <p>Ett fengsel motiverer fengselsbetjente for å melde seg aktuell til vikarpool for førstebetjente. Godt resultat med 67 % kvinner ved siste rekruttering.</p>	Videreføre dagens tiltak om å motivere og legge forholdene til rette for at kvinner søker lederstillinger.

Andel kvinnelige ansatte (%) - øvrig uniformert personell jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4	35 %	Stimulere kvinner til å søke uniformerte stillinger.	
Tiltak som fremmer likestilling på områdene: Kjønn, etnisitet og nedsatt funksjonsevne	Har en åpen og inkluderende rekrutterings- og personalpolitikk.	Stillingsannonse viser at vi er opptatt av mangfold og at personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke. Holdninger og verdier som fremmer mangfold og inkludering vektlegges i forhold til arbeidsmiljøutvikling og lederutvikling.	Gjennomføring av mellomlederopplæring vil bl.a. bety at likestilling, rekruttering, mangfolds- og inkluderingsarbeid står sentralt. Samme verdier skal vektlegges i utøvelsen av personalpolitikken og rekrutteringsarbeidet.
Region øst	Status	Gjennomførte tiltak i 2017	Planlagte tiltak
Andel (%) kvinnelige ledere jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4	31% kvinner Kommentar: Region øst har en utfordring i forhold til å rekruttere kvinnelige ledere. Særlig gjelder det enhetsledere. Tallene er like som for 2016. Det har således ikke vært noen endring totalt sett.	Regionens kommentar: Likestilling og reglene i tjenestemannsloven/statsansattloven, HAM og personalreglementet knyttet til dette, har vært tema på kurs for medlemmer av tilsettingsrådene. Kurset ble gjennomført i regi av regionadm. Enhetene nevner: - at de har ansatt kvinnelige ledere - oppfordrer og rekrutterer aktivt for fungeringer (førstebetjent) - oppfordre kvinner til å søke - tema i ansettelsesrådet - sak på ledergruppas resultatrapportering	Regionens plan: Kurs som i 2017. Få klarere oversikt over status og bevisstgjøre enhetene på gevinsten ved å gjøre dette arbeidet. Vi har ikke hatt tilstrekkelig med ressurser til dette arbeidet i 2017. Enhetene melder: - ivareta regleverket - Fungering i lederstilling som virkemiddel - Mer bevissthet rundt det å benytte moderat kjønnskvoltering

			<p>- tema i medarbeidersamtaler</p> <p>-tema på personalmøte</p>
<p>Andel kvinnelige ansatte (%) - øvrig uniformert personell jf HAM/tilpasningsavtaler for kriminalomsorgen § 31 nr 4</p>	<p>41% kvinner</p> <p>Kommentar: Tallene er like som for 2016. Det har således ikke skjedd noen bevegelse totalt sett.</p>	<p>Regionens kommentar: Tema på kurs. Her har imidlertid KRUS en særlig rolle.</p> <p>Enhetene nevner: - ivaretatt regelverket -bevissthet i ansettelsesrådene -sak på ledergruppas resultatrapportering</p>	<p>Regionens plan: I forhold til dette kommer rekrutteringsgrunnlaget fra KRUS og KRUS arbeid på dette området blir derfor viktig.</p>
<p>Tiltak som fremmer likestilling på områdene: Kjønn, etnisitet og nedsatt funksjonsevne</p>	<p>Nedsatt funksjonsevne: Noen enheter har åpnet for praksisplass og lignende.</p>	<p>Regionens kommentar: Kjønn: Se over.</p> <p>Etnisitet: Tema på kurs for ansettelsesrådet.</p> <p>Nedsatt funksjonsevne: Tema på kurs.</p> <p>Enhetene nevner: - praktisering av regelverket riktig, eks bestemmelser om innkalling til intervju. - Sak på ledergruppas resultatrapportering</p>	<p>Regionens plan: Kjønn: Se over</p> <p>Nedsatt funksjonsevne: - Tema på kurs for ansettelsesrådene og fokus på regler i ny lov. - Bistå når enhetene tar opp saker om dette og bidra til å legge til rette og å se muligheter.</p> <p>Etnisitet: Tema på kurs</p> <p>Generelt – skape bevissthet rundt mangfoldstankegang og godt sammensatte ”team” generelt og i omstillingsprosesser</p> <p>Enhetene nevner: -åpne for praksisplasser og lignende/samarbeid med NAV - viderføre avtale om praksisplass</p>

Region sørvest	Status	Gjennomførte tiltak i 2017	Planlagte tiltak
Andel (%) kvinnelige ledere jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4	19 av 107 ledere- 18 %	Muntlige oppfordringer til kvinner om å søke lederstillinger	Motivere kvinner til å prøve seg i førstebetjentpool der disse finnes.
Andel kvinnelige ansatte (%) - øvrig uniformert personell jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4	122 av 326 øvrig uniformert personell- 37%	Ingen tiltak	Ingen tiltak. Styres av andre forhold
Tiltak som fremmer likestilling på områdene: Kjønn, etnisitet og nedsatt funksjonsevne	Alle enheter er IA bedrifter. Flere har lagt til rette for arbeidsutprøving og tilrettelegging for ansatte med redusert funksjonsevne. I utlysningstekster for ledere oppfordres kvinner å søke.	IA avtalen	Fortsette IA avtalen
KRUS	Status	Gjennomførte tiltak i 2017	Planlagte tiltak
Andel (%) kvinnelige ledere jf HAM/tilpasningsavtale for kriminalomsorgen § 31 nr 4	Flertallet (80%) i ledergruppen er kvinner.	Se under.	Se under gjennomførte tiltak.
Tiltak som fremmer likestilling på områdene: Kjønn, etnisitet	Andel rekrutterte kvinnelige aspiranter er 49 % (resultatkrav 45 %)	KRUS oppfordrer underrepresenterte grupper til å søke. Alle stillingsannonser har følgende tekst: «Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile	Se under gjennomførte tiltak.

<p>og nedsatt funksjonsevne</p>	<p>Andel rekrutterte aspiranter med annen kultur og språkkompetanse enn nordisk og engelsk er 9,15% (resultatkrav 10%).</p> <p>I tillegg samarbeider KRUS med Region nord om rekruttering av ansatte i kriminalomsorgen med kompetanse i samisk kultur og språk.</p>	<p>mangfoldet i befolkningen. Det er derfor et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønnsammensetning og rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke stillingen. Det bes oppgitt i søknaden om man har slik bakgrunn. Ev. ønsker om at opplysninger om søker unntas offentligheten, vil bli vurdert ut fra bestemmelsene i offentlighetsloven § 25.»</p> <ul style="list-style-type: none"> • I den grad man har kvalifiserte søkere fra underrepresenterte grupper kalles disse inn. • Man er bevisst på å sikre likeverdig behandling i intervjusituasjonen, for eksempel ved at de som representerer virksomheten gjenspeiler mangfoldet, at intervjulokalet er tilgjengelig, at samme intervju-mal brukes overfor alle kandidater. Det blir ikke spurt om familieforhold og omsorgsforpliktelse eller religiøs tilhørighet. • Man er beredt på å foreta moderat kvotering hvis kandidaten er kvalifisert. <p>I den daglige driften er man også fokusert på etnisitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Når det gjelder forståelse for utlendinger i norske anstalter så er KRUS sterkt engasjert i internasjonale samarbeidsprosjekter som i sin tur gir kunnskap tilbake til opplæringen i KRUS. • Kurstilbud for arbeid med etnisk minoritetsungdom 	
---------------------------------	--	---	--

NOTAT

OPPFØLGING AV TILTAKSPLAN FOR GOD OG LIKEVERDIG STRAFFEGJENNOMFØRING FOR SAMISKE INNSATTE OG DOMFELTE

Kriminalomsorgen har i samarbeid med Sametinget utarbeidet en tiltaksplan som skal sikre god og likeverdig straffegjennomføring for samiske innsatte og domfelte. Koordineringen og ansvar for gjennomføring av tiltakene i planen er lagt til Kriminalomsorgen region nord, som rapporterer årlig til KDI om oppfølgingen av tiltakene.

I 2017 har det særlig vært jobbet med følgende tiltak:

1. Kompetanseheving i friomsorgen knyttet til straffegjennomføring i samiske kjerneområder: Sametinget har besøkt Tromsø fengsel i mai 2017, hvor fokus var å redegjøre for arbeidet fengselet har lagt ned i tilrettelegging for samiske innsatte, samt få innspill til hvordan man enda bedre kan tilrettelegge og ivareta denne gruppen innsatte. Det planlegges for tilsvarende møter mellom Sametinget, samiske kompetansesenter og friomsorgen i Troms og Finnmark for å dekke noe av behovet for kunnskap- og kompetanseheving.

2. Rekruttere flere søkere fra Finnmark til aspirantopptaket på KRUS: Kriminalomsorgen må arbeide aktivt for å rekruttere ansatte med samiskspråklig kompetanse, slik at samelovens rettigheter får en realitet for de innsatte og domfelte. KRUS har tilsatt et kull med 75 aspiranter, altså kull 2017-2019. Ingen av disse har samiskspråk og ingen har postadresse i Finnmark. KRUS har hatt rådslag med fengselsleder i Vadsø fengsel om rekruttering av vikarer.

3. Kunnskapsinnhenting og tiltak for sør- og lulesamisk språk: Regionen har i forbindelse med utarbeidelse av hørings svar til NOU 2016:18 «Hjertespråket», involvert enhetene i dette arbeidet og gjennom dette fått større kunnskap om de samiske språk og problemstillinger knyttet til synlighet og bevissthet om de samiske språkene i samfunnet.

4. Sikre språklige rettigheter for innsatte og domfelte: Brosjyrer om ulike straffegjennomføringsformer har blitt oversatt til samisk og er for øyeblikket under trykking. Disse vil bli lagt ut digitalt på kriminalomsorgens nettside når arbeidet er ferdig.

5. Videreutvikle kvalitet på hverdagen i fengsel og under straffegjennomføring i samfunnet:

Vadsø fengsel har gjennomført prosjekt der innsatte involveres og gis innføring i samisk mat- og håndverkstradisjon. Prosjektet har vært knyttet opp mot arbeidsdriftstrategien og

samarbeid med skolen og bruk av praksisattester har vært sentralt. Tromsø fengsel har i 2017 videreført sine prosjekt med flerbruksrom og kjøkkenprosjekt. Flerbruksrommet skal ha et samiskinspirert fokus på de produktene som produseres. Kjøkkenprosjektet har i 2017 etablert samarbeid med skolen, og produktutvikling og forretningsplan er gjort i samarbeid med innsatte. I tillegg til å videreutvikle produktet «Kriminelt godt knekkebrød», har kjøkkenprosjektet i 2017 utvidet sortimentet med multesyttetøy. Gavepakning med syltetøy og knekkebrød, pyntet med de samiske fargene ble ferdige for salg til jul.

I tillegg har kriminalomsorgen deltatt på jubileumsseminar i forbindelse med det samiske jubileum «Tråante 2017», samt avgitt to høringsuttalelse som berører samiske domfelte.

Vold og trusler 2017

For å få bedre innsikt i forhold til vold og trusler mot ansatte har KDI i 2017 fulgt avviksregistreringene på avviksområdet for registrering av vold og trusler systematisk. Utgangspunktet for dette arbeidet har vært at det har vært en betydelig variasjon både i hva som registreres på dette avviksområdet, i kvaliteten på registreringene og i kvalitet på avviksbehandling, noe som har gitt en usikkerhet i risikobildet. Målsettingen har vært å få en bedre oversikt over antallet hendelser, innholdet i hendelsene og antallet personer bak hendelsene.

KDI har i sin oppfølging samlet kriminalomsorgens voldskategorier i tre hovedkategorier; fysisk vold, psykisk vold og vold/trusler mot ansattes familie/eiendom.

Etter enighet med ansattrepresentantene sentralt i IDF og SAMU har KDI lagt følgende til grunn for avvik som er tatt med som vold eller trussel mot ansatt:

- Det skal være fremsatt trussel, eller utvist atferd, som er ment å skape frykt, påvirke en tjenestemann til å utføre et oppdrag for den innsatte/domfelte eller å avstå fra å utføre en tjenestehandling.
- Det skal ha vært utøvd fysisk vold.

Registrerte avvik i KIKS som ikke er tatt med, er avvik der det ikke er beskrevet trusler eller vold mot ansatte, eksempelvis:

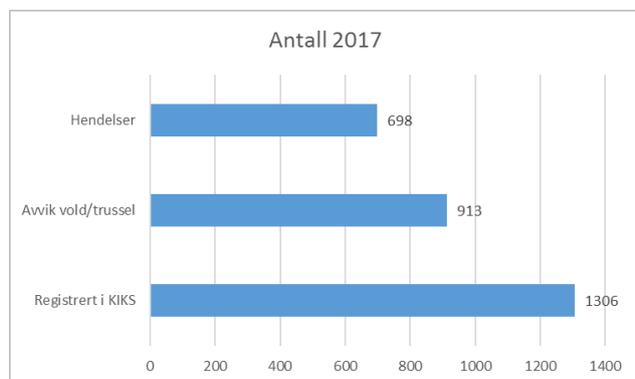
- Verbal utagering, eksempelvis ved bruk av banne- og skjellsord.
- Utagering ved skade på eiendom (hærverk).
- Innsatt/domfelt yter motstand i forbindelse med fysisk maktanvendelse og bruk av tvangsmidler uten å fremsette trusler eller utøve vold (som slag, spark, spytting) direkte.
- Innsatt/domfelt fremsetter trusler eller utøver vold mot en annen innsatt/domfelt.
- Innsatt/domfelt skader seg selv eller begår selvmord.

Avviksoppfølging - statistikk

Antall registrerte avvik på avviksområdet vold og trusler i KIKS var 1306 avvik.

Antall avvik av 1306 der det tydelig fremkommer en beskrivelse av vold og/eller trussel var 913.

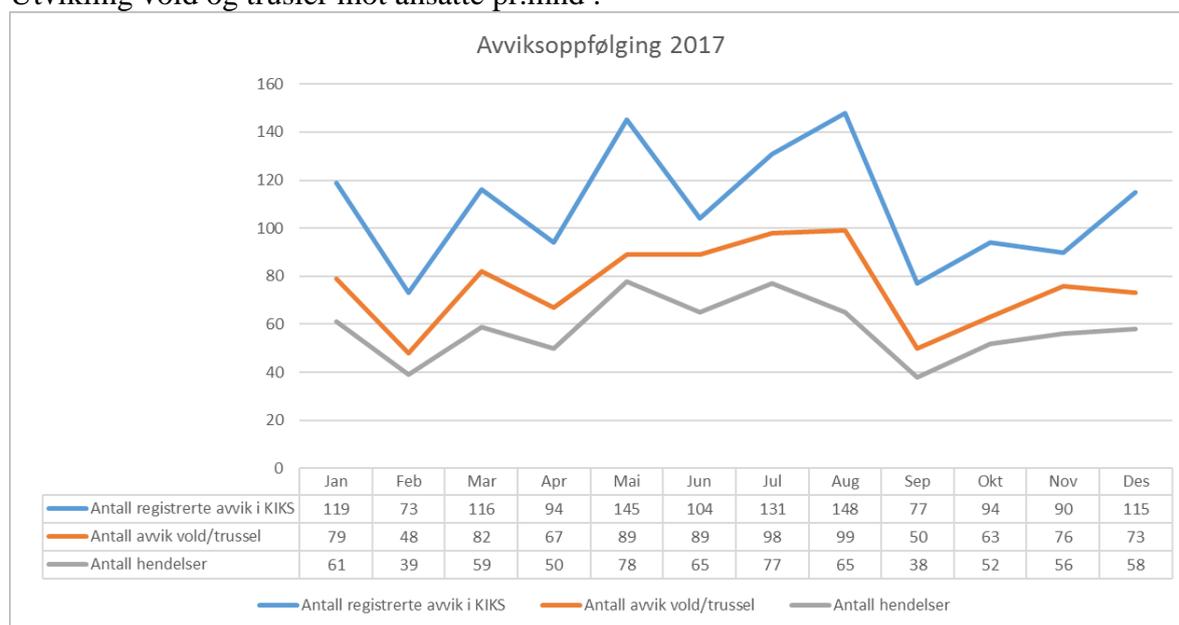
Antallet hendelser av 913 avvik var 698.

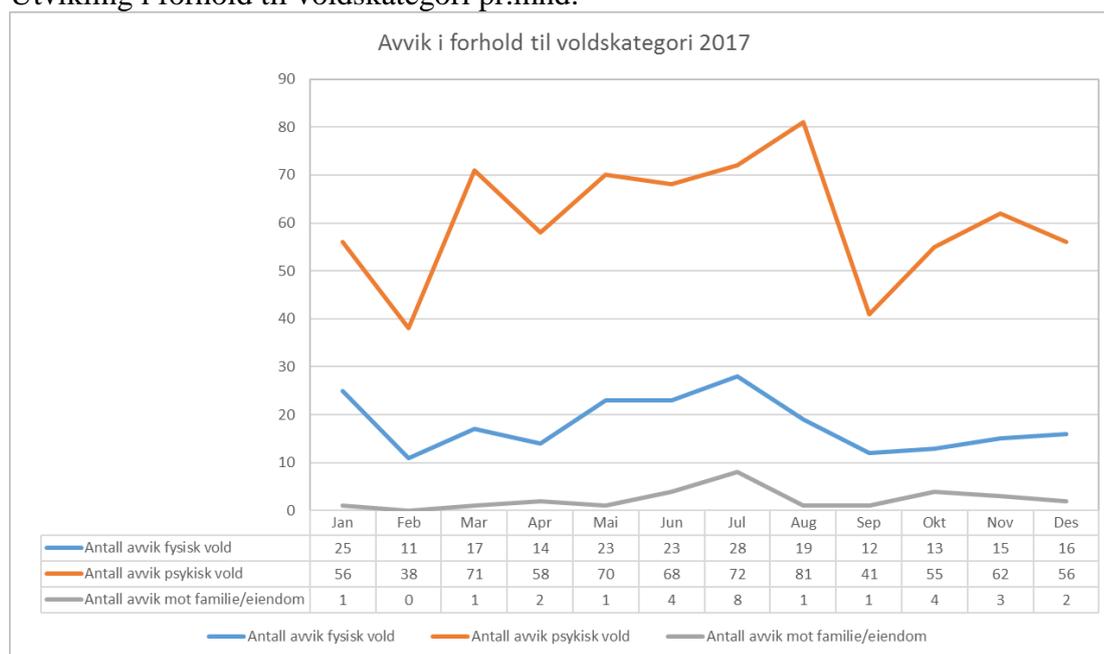
Avviksoppfølgingen for 2017 viser at det er ca. 30 % forskjell mellom registrerte avvik i KIKS og antallet avvik som omfatter trussel eller vold mot person. Forskjellen har i det vesentlige sammenheng med at avvikene enten skulle vært registrert som straffgjennomføringsavvik fordi det er hendelser mellom innsatte/domfelte eller som HMS-avvik fordi det omhandler arbeidssituasjoner som er belastende i et arbeidsmiljøperspektiv, men det er ikke fremsatt trusler eller utøvd vold mot ansatte.

Avviksoppfølgingen viser at det er ca. 45 % forskjell mellom registrerte avvik i KIKS og antallet hendelser som omfatter trussel eller vold mot ansatt. Forskjellen har sammenheng både med forskjellen som er omtalt over, samt at det ofte er flere ansatte som registrerer avvik i forbindelse med den samme hendelsen.

Utvikling vold og trusler mot ansatte pr.mnd :

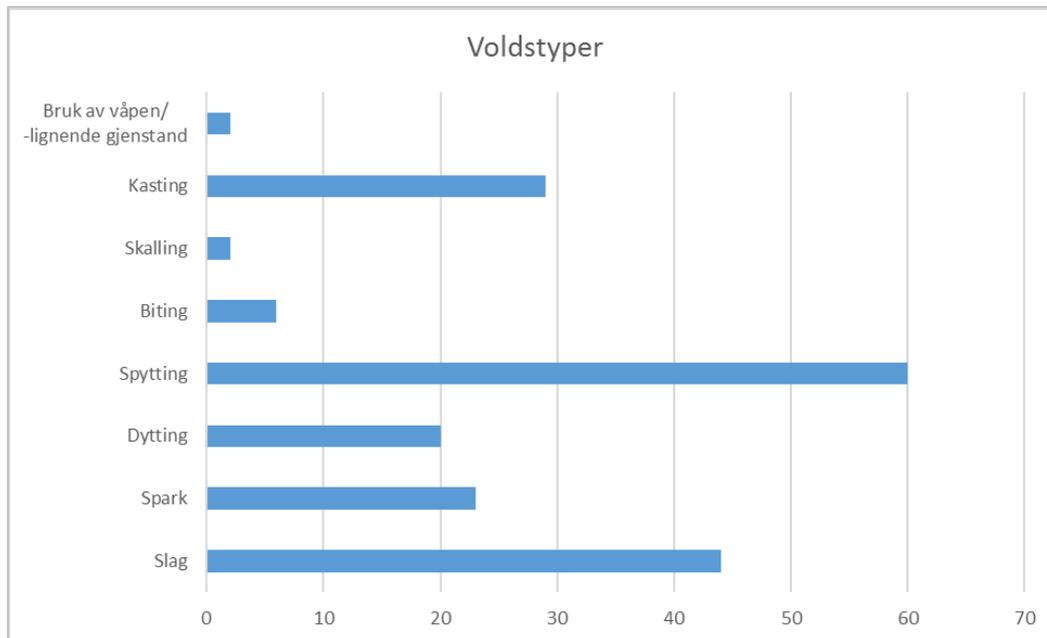
Utvikling i forhold til voldskategori pr.mnd:

Det er i 2017 registrert 20 avvik der samarbeidspartnere internt eller eksternt har blitt utsatt for vold eller trussel (helse, skole, politi). Det er i det vesentlige trusler som er fremsatt, og det er den interne helseavdelingen som er mest utsatt.

Voldsformer og situasjoner der vold har funnet sted

Et utsnitt av voldsformer i 2017:

I de to tilfellene der det er registrert bruk av våpen/-våpenlignende gjenstand har det vært benyttet kniv og kulepenn.

I forbindelse med flere av de situasjonene der ansatte har blitt utsatt for slag har personen bak hendelsen gått mot ansattes hoderegion.

Kasting mot ansatte kan ha et vesentlig skadepotensiale, her er det kastet gjenstander (askebeger, termos, lighter, vannflasker), ulike væsker og mat (urin, kaffe, vann, middag/suppe) mot ansatte.

I flere situasjoner er det en kombinasjon av voldstyper (slag, spark og spytting).

Volden oppstår i flere ulike arbeidssituasjoner, men det er et inntrykk at situasjoner som innebærer iverksettelse av restriksjoner, grensesetting og bruk av fysisk makt og tvangsmidler som innebærer størst risiko for fysisk vold mot ansatte.

Det er registrert 7 avvik på avviksområdet for yrkesskade og yrkessykdom i KIKS som er direkte relatert til utøvd vold mot ansatte.

Personer bak hendelsene

Da det ikke er mulig å ta ut statistikk i KIKS på antall personer har KDI innhentet data manuelt fra avviksmeldingene og gjennom kontakt med enhetene. Det gjøres oppmerksom på at tallene må ansees som et kvalifisert estimat.

Bak 913 avvik står det anslagsvis 414 personer.

Dette innebærer at flere personer står for flere enn ett avvik.

Gjennomgangen KDI har foretatt viser at det er 173 personer som står for mer enn 1 avvik.

Tallmaterialet viser at det er noen gjengangere.

Det er 15 personer som til sammen står bak 231 avvik (et gjennomsnitt pr. person på 15 avvik).

Den personen som det er registrert flest avvik i forhold til står bak 33 avvik.

Det er ulikheter i hyppighet av hendelser mellom enhetene, enheter som har hatt gjerningspersoner som har stått bak mer enn 10 avvik:

- Bjørgvin fengsel, ungdomsenheten
- Bodø fengsel
- Halden fengsel
- Ringerike fengsel
- Stavanger fengsel
- Ullersmo fengsel
- Ullersmo fengsel, ungdomsenheten

De to ungdomsenhetene skiller seg ut når en ser antallet avvik sett i forholdet til antallet soningsplasser, her har 4 innsatte/domfelte stått bak 73 avvik.

Avviksbehandling

Avviksmeldinger

Kvalitet i avviksmelders beskrivelse av avvik er svært varierende og det er ofte vanskelig å få et inntrykk av hva som har skjedd og tolke om det faktisk er fremsatt trusler eller utøvd vold mot ansatt i situasjonen.

En del ansatte legger ved tilleggsdokumentasjon, eksempelvis meldingsrapport, dette opplyser forholdet bedre, men ofte har man lagt inn den originale meldingsrapporten som kopi uten å fjerne personopplysninger om personen bak hendelsen og erstatte dette med innsattnummer.

Som avviksbehandler vil man måtte bruke uforholdsmessig mye tid til å innhente grunnleggende opplysninger som skulle vært lagt inn av melder.

Beskrivelse:

Innsatt 18/0025.

Eksempel på en svært lite informativ beskrivelsene av et avvik som ble registrert som vold/trussel.

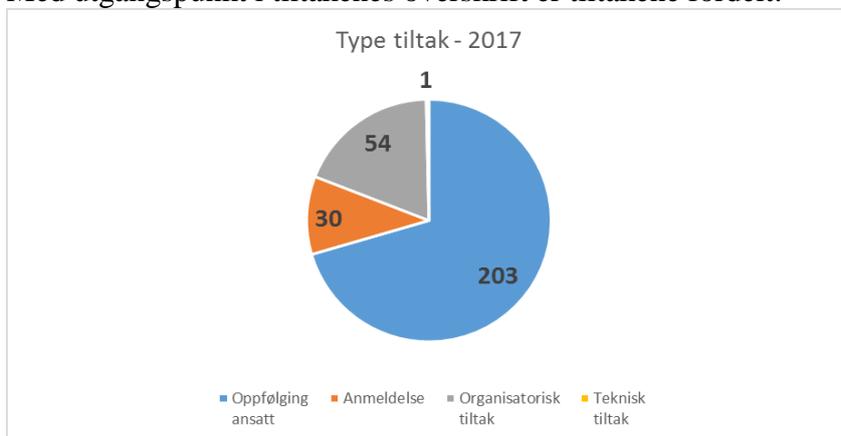
KIKS avviksmodul har en rapportmodul som gir mulighet til å ta ut rapporter på de ulike voldskategoriene så fremst disse er registrert i meldingen. Praksis på om melder krysser av for voldskategori varierer, i tillegg er det ikke en gjennomgående praksis at dette legges inn av avviksmottaker. Dette medfører at statistikk fra KIKS-rapport ikke er pålitelig, og den som tar ut rapport må gjøre et manuelt arbeid for eksempelvis å skille mellom hendelser med utøvd fysisk vold og trusler.

Tiltak

Avviksbehandling handler om læring og forbedring fulgt av tiltak som skal bidra til en bedre praksis i enheten, enten ved å iverksette tiltak som er forebyggende eller konsekvensreducerende.

Av 1306 registrerte avvik i KIKS er registrert 376 tiltak.

Med utgangspunkt i tiltakenes overskrift er tiltakene fordelt:

Tiltakene som virker best er tiltak av organisatorisk karakter (som rutineendringer, oppgradering av utstyr og kompetanseheving).

Av de 54 registrerte tiltakene er det 24 som har et innhold som omfattes av «organisatorisk tiltak», 14 av tiltakene er knyttet til gjerningsperson og arbeidsmetodikk rundt denne og 10 tiltak omfatter rutiner, samarbeid eller opplæring.

Responstid

Gjennomsnittlig responstid er 4,7 dager fra avviket er meldt til avviksmottager tar avvik til behandling. Responstiden varierer fra 1 dag til 46 dager.

Kriminalomsorgen har ikke satt noen standard i forhold til forventning til responstid, det er derfor vanskelig å mene noe om responstidens kvalitet.

Forslag til forbedringstiltak

KDI har lenge registrert at det er mange avvik som registreres på dette avviksområdet som ikke er avvik der det er rettet trusler eller utøvd vold mot ansatte.

Registreringene i KIKS-avviksmodul og det oppfølgingsarbeidet KDI har gjort de seneste årene for å få et reelt bilde av registrerte avvik som ikke er vold og trusler mot ansatte i forbindelse med å frembringe statistisk materiale viser at det er et behov for å iverksette flere tiltak for å få til en bedre kvalitet i registreringen. En riktig førsteregistrering vil både gi et bedre grunnlag for avviksbehandling og redusere behovet for manuelle gjennomganger av tall for å få frem statistisk materiale til kriminalomsorgens overordnede internkontrollarbeid.

En annen utfordring med det som registreres er at det gjøres avviksregistreringer basert på den motivasjonen at registreringer først og fremst skal benyttes til å kunne dokumentere at en ansatt har vært utsatt for «noe». Dette er en utfordring fordi KIKS primært er et avviksbehandlingssystem og ikke et personaloppfølgingssystem. Avviksregistreringer med denne motivasjonen er feil i forhold til hensikten med internkontroll.

Avviksbehandling skal handle om undersøkelse/granskning av hendelser for å finne årsaker og lære av hendelsene slik at arbeidsplassen kan forbedre sin praksis ved å iverksette nødvendige risiko- og konsekvensreducerende tiltak.

Det kan være grunn til bekymring i forhold til kvaliteten på den avviksbehandlingen som gjennomføres i kriminalomsorgen. KDI baserer dette på de tiltakene som er registrert i forbindelse med avviksbehandling. De registrerte tiltakene bærer i stor grad preg av å handle

om registrering av personaloppfølging enn av gjennomført avviksbehandling med påfølgende tiltak for å hindre lignende hendelse å oppstå på nytt eller iverksette andre risiko- eller konsekvensreducerende tiltak.

Et annet forhold som er avdekket i forbindelse med avviksoppfølgingen er en varierende praksis i forhold til registrering av hvilke(n) volds-kategori som har funnet sted i forbindelse med hendelsen. Dette gir en redusert mulighet til å kunne ta ut utfyllende statistikk fra KIKS.

ÅRSRAPPORT 2017

Saksbehandler:
richjerk

25.01.2018

Transportprosjekt – Kriminalomsorgens transporttjeneste

1 Innledning

Kriminalomsorgens transporttjeneste (KTT) utfører, som en prøveordning, transport/fremstilling av varetektsinnsatte for politiet. Ved ledig kapasitet fremstilles også domsinnsatte.

Prosjektet har som hovedmålsetting å frigjøre politiutdannet personell til politioperativt arbeid i distriktene, effektivisere arbeidet med transport av varetektsinnsatte og gi et økt kunnskapsgrunnlag for en eventuell senere overføring av ansvar for transport av varetektsinnsatte fra politiet til kriminalomsorgen i landet for øvrig.

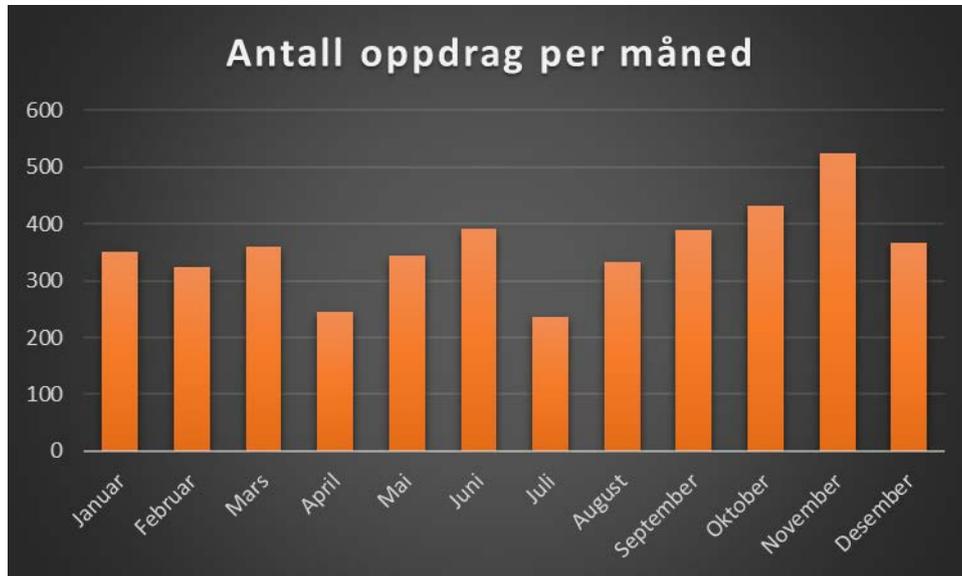
2 Organisering

2017 har for KTT i stor grad vært et rent driftsår. I tillegg til transport av varetektsinnsatte, har KTT transportert domsinnsatte og bistått EK i Vestfold med stikkprøvekontroller. KTT har også bistått med mannskap i forbindelse med overføringer av innsatte til Norgerhaven fengsel i Nederland.

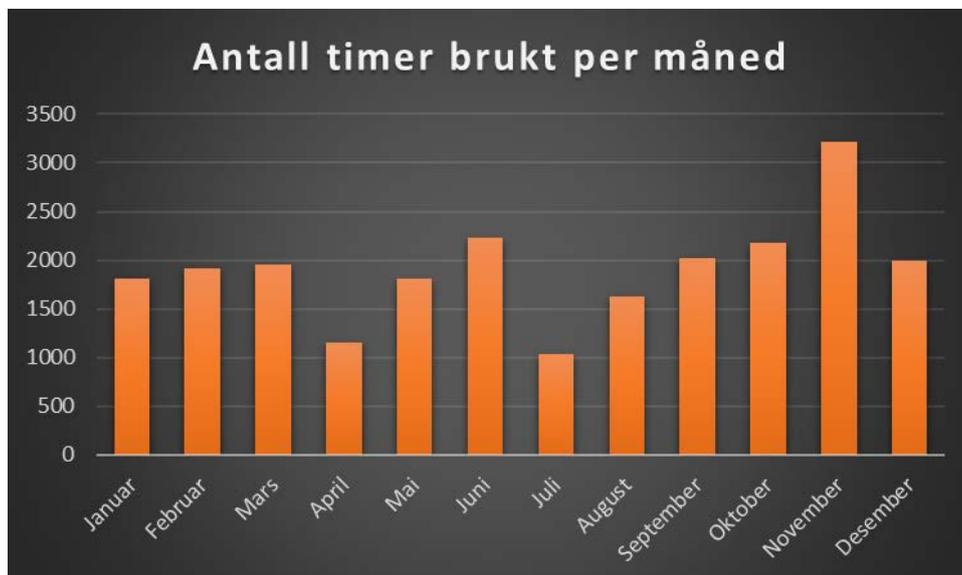
Fra 1. september 2017 ble prosjektområdet utvidet da KTT denne måneden startet med å utføre oppdrag for Oslo politidistrikt. Basert på behovet fra politidistriktet ble det opprettet en base ved Ravneberget fengsel. Det er ansatt seks transportbetjenter ved basen og anskaffet egnede biler. Basen er å regne som en ordinær base underlagt KTTs administrasjon i Tønsberg. Hvorvidt de enkelte transportene/fremstillingene foretas fra Ravneberget eller en annen base besluttes av administrasjonen, men det er avklart at fem transporter (eller 10 transportbetjenter) avsettes til oppdrag for Oslo politidistrikt hver dag, samt ytterligere bistand ved kapasitet.

3 Transporter/fremstillinger

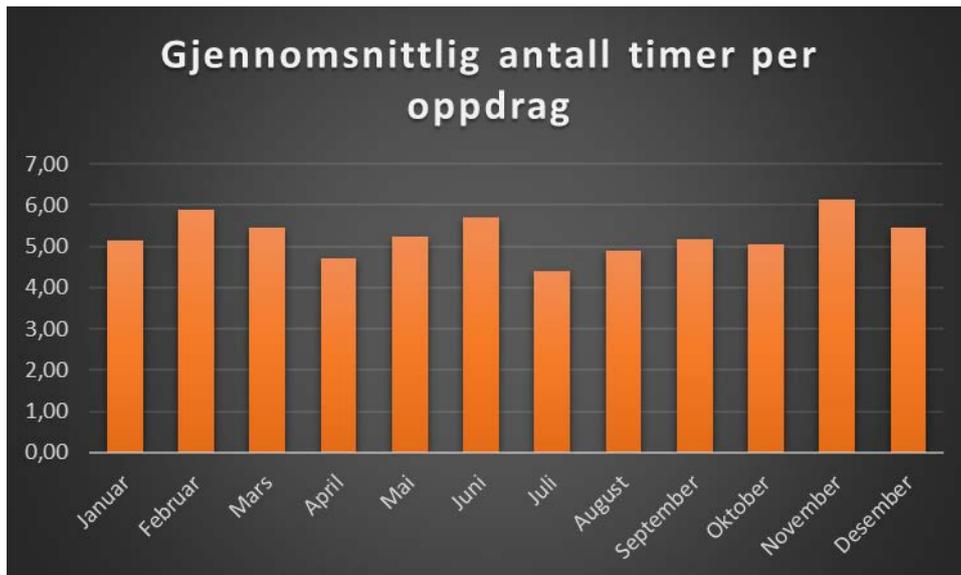
For 2017 kan det vises til følgende statistikk over antall gjennomførte transporter/fremstillinger, kapasitetsutnyttelse og timeforbruk:

Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember	Totalt
352	325	359	245	344	392	235	334	390	433	524	367	4300

Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember	Totalt
1812	1914	1952	1150	1805	2237	1030	1633	2019	2184	3213	2000	22949

Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember	Totalt
5,15	5,89	5,44	4,69	5,25	5,71	4,38	4,89	5,18	5,04	6,13	5,45	5,34

Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember	Snitt
64	72	67	64	72	85	62	73	71	72	92	74	72

Totalt er det gjennomført 4300 oppdrag i 2017 mot 3627 i 2016. KTT utarbeider egne månedsrapporter, hvor det fremkommer mer detaljer om transporter/fremstillinger, eksempelvis når det kommer til antall oppdrag utført for ulike politidistrikt og avlyste oppdrag. Kapasitetsutnyttelsen slik det fremgår av månedsrapportene har i gjennomsnitt vært på 72 % mot 74,25 i 2016.

Med vennlig hilsen

Richard Bjerkelund
prosjektleder

Saksbehandler:
Helge Hansen

20.04.2018
2016/19173-79/113

TILBUDET TIL ALVORLIG PSYKISK SYKE VED ILA FENGSEL OG FORVARINGSANSTALT

Følgende oppsummering er basert på rapportering fra Kriminalomsorgen region øst:

Ressursteamet

Det er bevilget 10 mill. kroner over statsbudsjettet til et ressursteam ved Ila fengsel og forvaringsanstalt.

Ressursteamet er tverrfaglig sammensatt:

- En inspektør/teamleder som har ansvar for sikkerhetstiltakene og straffegjennomføringen, samt personalansvar for de 11 ansatte.
- Betjentgruppen består av 11 ansatte. 9 fengselsbetjenter og 2 miljøterapeuter. Tre av disse er kvinner.
- En fritidsleder som bistår med aktivitetskunnskap samt deltar på en del aktiviteter med innsatte.
- En 20 % programinstruktørstilling. Denne brukes til strukturerte samtaler med innsatte når det anses som hensiktsmessig for den enkeltes progresjon.
- Det er knyttet en psykolog i 50 % stilling til teamet, som har fulgt opp med prosessveiledning og utarbeidelse av den faglige plattformen i samarbeid med teamet.

- En jurist ved anstalten har avsatt en stillingsandel på 20 % til saksbehandling av innsatte som omfattes av tiltaket.

Ressursteamets visjon er oppsummert i «En litt bedre dag». Hovedmålet er å motvirke isolasjon og isolasjonskader. Dette gjøres ved å ta innsatte ut av cellen, og gi de tilbud om aktivisering og mellommenneskelig kontakt.

Innsattegruppen

Ressursteamet jobber for tiden med 4 innsatte. Innsattegruppen har sammensatt problematikk. De har sittet isolert over lang tid, og har til dels store psykiske problemer og gjennomgående høy voldsrisiko. De er ofte lite samarbeidsvillige; det kan kreves mye motivering og tilrettelegging for å få til aktivisering. Det rapporteres om at arbeidet med denne gruppen innsatte har vært utfordrende. De ansatte har flere ganger blitt utsatt for vold og trusler.

Nærmere om arbeidet i Ressursteamet

Denne gruppen er særlig ressurskrevende. De trenger omfattende atferdsendring for å kunne bli flyttet til fellesskapsavdeling, samt strukturert oppfølging og tilrettelegging i prosessen.

Det settes mål og opprettes en tiltaksplan for hver enkelt innsatt. Innsattes atferd og problematikk blir kartlagt, og kategorisert etter hva som må endres, for at vedkommende skal kunne fungere på en fellesskapsavdeling med andre innsatte. Ut fra dette velges det to til tre mål som det jobbes strukturert med i en periode. Planene for den enkelte innsatte blir evaluert månedlig.

Ressursteamet tilbyr et bredt spekter av aktiviteter: lufting, trening, samtaler, matlaging, bibliotek, handling i anstaltens butikk, tur utenfor anstalt. I aktivitetene drives det aktivt endringsarbeid opp mot de valgte målene for den enkelte innsatte. Det kreves en høy grad av individuell tilpasning for å få innsatte aktivisert.

Før hver aktivitet avholdes det et planleggingsmøte, blant annet for å forberede tiltak for møte sikkerhetsmessige utfordringer. Etter at aktiviteten er gjennomført foretas det en evaluering.

Det foretas fortløpende vurderinger av bemanningsbehov knyttet til hver enkelt innsatt. Dette har gitt de ansatte trygghet og mulighet for daglig å stå i vanskelige og belastende situasjoner. Det gjennomføres ukentlig øvelser for de ansatte, som er knyttet direkte opp mot innsattegruppens adferd.

Det kreves tett oppfølging for å prøve ut denne gruppen innsatte på felleskapsavdeling. Ressursteamet bistår avdelingen med ekstra ressurser, slik at sikkerheten ivaretas i forbindelse med at innsatte prøves ut.

Samarbeid med psykiatrisk spesialisthelsetjeneste

Ila fengsel har over tid klart å oppnå et tettere samarbeid med psykiatrien. De innsatte som omfattes av tiltaket gjennomgår utredning ved RSA Dikemark sykehus. Mange i denne gruppen har tidligere vært innlagt i psykiatrisk sykehus, men utskrevet og innsatt i fengsel etter kort tid. Et viktig resultat av samarbeidet er at utredningsoppholdene for denne gruppen nå er av lengre varighet enn det som er vanlig. Det at de innsatte utredes over tid gjør at man kan få et godt bilde av deres funksjonsnivå.

Ressursteamet får jevnlig veiledning av RSA Dikemark sykehus, og har fått opplæring av forelesere fra RSA Brøset sykehus.

Oppbygging av kompetanse

Ressursteamet har i samarbeid med psykologteam og helseavdelingen ved Ila satt i gang arbeidet med en felles faglig plattform for oppfølgingen av de psykisk syke innsatte. Det trekkes inn kompetanse fra psykiatrien, og fra andre institusjoner. Blant annet har Ressursteamet fått opplæring i miljøterapeutiske metoder som ikke brukes ellers i kriminalomsorgen. Ressursteamet bidrar til å øke kompetansen i kriminalomsorgen på dette området gjennom deltakelse i opplæringen ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS.

PR. 31.DESEMBER 2017 ER UTGIFTENE TIL RESSURSTEAMET FORDELT SLIK:

Konto	Konto (T)	Beløp
4300	Varer og tjenester for videresalg/fakturering (ikke råvarer)	7 553
4950	Inventar, levetid 3 år el mer	6 322
5000	Lønn fast ansatte	6 824 394
5002	Lønn - Turnustillegg	339 269
5006	Lønn - Helgedagsgodtgjørelse	562 623
5050	Lønn - Overtid fast ansatte	194 771
5102	Lønn - Turnustillegg midlertidige/vikarer	1 427
5240	Rentefordel	112
5250	Gruppelivsforsikring (innberetningspliktig del)	18 959
5290	Motkonto annen fordel i arbeidsforhold	-19 071
5400	Arbeidsgiveravgift	1 139 363
5420	Pensjonspremie til SPK	868 236
5800	Refusjon av sykepenger	-339 240
5810	Refusjon av foreldrepenger	-227 312
5920	Gruppelivsforsikring	18 959
6360	Renhold lokaler	112 492
6390	Annen kostnad/felleskostnader lokaler	5 300
6570	Arbeidsklær og verneutstyr	14 653
6690	Reparasjon og vedlikehold annet	1 732
6780	Kostholdsutgifter straffegjennomføring	16 864
6789	Andre utgifter	19 109
6870	Kurs og seminarer for egne ansatte	84 013
7132	Reisekostnad, ikke oppgavepliktig	12 621
7150	Diettkostnad, oppgavepliktig	11 955
	Diettkostnad, ikke oppgavepliktig	1 477
7151	Tolk	10 239
6784	20% lønnsutgifter jurist	111 500
5000	20% lønnsutgifter program	93 500
5000	Arbeidsgiver utgift jurist og program	29 000
5400	Pensjonspremie til SPK jurist og program	24 500
5420	I tillegg kommer utgifter med oppdekking ved bistand til å løse oppgaver ved fravær og/eller ved særlig behov for ekstra ressurser	349 124
		10 249 000

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2017

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2017	Merutgift (-) og mindretgift
0430	Driftsutgifter	01	Driftsutgifter	A, B	4 661 459 000	4 635 615 941	25 843 059
0430	Spesielle driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter	A, B	91 351 000	87 187 295	4 163 705
0430	Større utstyrsanskaffelser	45	Større utstyrsanskaffelser	A, B	78 119 000	75 882 705	2 236 295
0430	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte m	60	Diverse	A, B	76 804 000	65 012 011	11 791 989
0430	Tilskudd	70	Tilskudd	A, B	23 201 000	23 201 000	0
0432	Driftsutgifter KRUS	01	Driftsutgifter	A,B	231 235 000	227 845 182	3 389 818
0118	UD - Midlertidige stillinger	01	Driftsutgifter	B	0	887 339	
0118	Nordområdetiltak mv.	70	Driftsutgifter	B	0	1 003 486	
0400	Driftsutgifter	01	Driftsutgifter	A	13 000	0	13 000
0400	Lønn FOU	23	Driftsutgifter	A	950 000	189 525	760 475
0440	Politidirektoratet	01	Driftsutgifter	B	0	41 621 002	
0474	Sekretariatet for konfliktrådene	01	Driftsutgifter	A	600 000	599 375	
1633	Nettoordning for mva i staten	01	Driftsutgifter		0	100 435 296	
<i>Sum utgiftsført</i>					5 163 732 000	5 259 480 157	

Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling*	Regnskap 2017	Merinntekt og mindreinntekt(-)
3430	Arbeidsdriftens inntekter	02	Ymse	B	89 660 000	87 963 830	-1 696 170
3430	Andre inntekter KDI	03	Ymse	B	23 937 000	27 192 152	3 255 152
3430	Tilskudd	04	Ymse	B	2 290 000	1 123 001	-1 166 999
3432	Andre inntekter KRUS	03	Ymse	B	2 513 000	2 975 501	462 501
5309	Gruppelivsforsikring	29	Ymse		0	7 679 837	
5700	Arbeidsgiveravg.(motpost)	72	Arbeidsgiveravgift		0	379 618 120	
<i>Sum inntektsført</i>					118 400 000	506 552 441	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet

4 752 927 716

Kapitalkontoer

60093901	Norges Bank KK /innbetalinger					264 284 012	
60093902	Norges Bank KK/utbetalinger					-5 016 547 100	
704492	Endring i mellomværende med statskassen					-664 628	
<i>Sum rapportert</i>						0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

		31.12.2017	31.12.2016	Endring
6260	Aksjer	120	120	0
6280	Leieboerinnskudd mv.	700 000	700 000	0
6351	Andre utlån	851 472	881 138	-29 666
704492	Mellomværende med statskassen	-90 103 527	-89 438 899	-664 628

* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

Virksomhet: Kriminalomsorgen

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter			
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
40 001	0	13 000	13 000
40 023	0	950 000	950 000
43 001	69 510 000	4 591 949 000	4 661 459 000
43 021	3 284 000	88 067 000	91 351 000
43 045	23 663 000	54 456 000	78 119 000
43 060	8 104 000	68 700 000	76 804 000
43 070	0	23 201 000	23 201 000
43 201	3 221 000	228 014 000	231 235 000
47 401	0	600 000	600 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastnings- fullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastnings- fullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
43 001		25 843 059		25 843 059	2 088 153			27 931 212	[5% av årets tildeling i note A]	27 931 212
43 021	"kan nyttes under post 01"	4 163 705		4 163 705	-1 696 170			2 467 535	[5% av årets tildeling i note A]	2 467 535
43 045	"kan overføres"	2 236 295		2 236 295				2 236 295	[5% av årets tildeling i note A]	2 236 295
43 060	"kan overføres"	11 791 989		11 791 989				11 791 989		11 791 989
43 201		3 389 818		3 389 818	462 501			3 852 319	[Sum årets og fjorårets tildeling]	3 852 319
				0	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell		
				0	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell	Ikke aktuell		

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter*Mottatte belastningsfullmakter*

KDI har mottatt tre belastningsfullmakter fra Politidirektoratet (POD) i 2017 på hhv. 40 mill. kroner (pilot fangetransport), 1,5 mill. kroner (omvendt voldsalarm) og 2,402 mill. kroner (ESA S prosjektet) Det gjenstår 2 280 998. kroner av fullmakten. KDI har mottatt en belastningsfullmakt fra Utenriksdepartementet (UD) på 2,0 mill. kroner på kap. 118, post 01 og post 70. Det gjenstår 1 890 826 kr av fullmakten.

Stikkordet «kan overføres»

Kap. 430, post 45 bes overført i sin helhet, jf. stikkord på posten "kan overføres".
Kap. 430, post 60 bes overført i sin helhet, jf. stikkord på posten "kan overføres".

Mulig overførbart beløp

Overført beløp på kap. 430, post 01 er korrigert for merinntekter kap. 3430, post 03 og mindreinntekt kap. 3430, post 04. Mindreforbruket søkes overført til 2018.
Mindreforbruk kap. 0430, post 21 søkes overført til 2018.
Overført beløp på kap. 0432, post 01 er korrigert for merinntekter post 3432, post 03. Mindreforbruket søkes overført til 2018.

Virksomhet: Kriminalomsorgen

KONTI: Oppstilling av artskontorrapporteringen 31.12.2017

	Note	2017	2016
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
370-374 340-349 300-330;360-364 else 3*			
Innbetalinger fra gebyrer	1	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	5 323 621	7 141 779
Salgs- og leieinntekter	1	99 667 333	98 150 379
Andre inntekter	1	14 541 550	15 670 480
<i>Sum inntekter fra drift</i>		119 532 504	120 962 639
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
500-557;570-599 400-454;610-787			
Utbetalinger til lønn	2	3 301 315 564	2 829 295 048
Andre utbetalinger til drift	3	1 651 109 420	1 573 491 180
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		4 952 424 984	4 402 786 229
Netto rapporterte driftsutgifter		4 832 892 480	4 281 823 590
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
800-809			
Innbetaling av finansinntekter	4	3 185	-10 316
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		3 185	-10 316
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
100-129;470-499 130-135 815-819			
Utbetaling til investeringer	5	118 428 813	71 342 863
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	259 257	122 670
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		118 688 070	71 465 534
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		118 684 886	71 475 850
Innkrevningsvirksomhet og andre overføringer til staten			
821-849			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	7 096	122 020
<i>Sum innkrevningsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		7 096	122 020
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
851-879			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	88 213 011	84 105 607
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		88 213 011	84 105 607
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
1985			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		7 672 741	7 799 921
1986			
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		379 618 120	323 374 219
1987			
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		100 435 296	87 105 240
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		-286 855 565	-244 068 900
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		4 752 927 715	4 193 214 127
Oversikt over mellomværende med statskassen **			
Eiendeler og gjeld			
154;160-161;164;139;150-152;157;170-179			
Fordringer		3 195 892	3 498 323
190			
Kasse		4 429 366	4 700 124
191-192			
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank		0	0
260-265;269			
Skyldig skattetrekk		-96 484 415	-95 927 198
270-274;277;279			
Skyldige offentlige avgifter		-1 090 601	-747 225
221-222;229;232;236;239;240;250-251;255;280			
Annen gjeld		-153 768	-962 922
Sum mellomværende med statskassen	8	-90 103 527	-89 438 899

* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.

** Spesifiser og legg til linjer ved behov.

Kontrollsum:

4 752 927 715

4 752 927 715

0

Virksomhet: Kriminalomsorgen

KONTI: Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Sum innbetalinger fra gebyrer	0	0
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
3410 Tilskudd fra andre statlige virksomheter	1 611 843	1 512 912
3411 Tilskudd fra andre departement	1 797 241	1 150 000
3420 Tilskudd fra EU	0	169 797
3430 Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	313 712	853 082
3440 Tilskudd fra organisasjoner og stiftelser	100 000	78 500
3450 Tilskudd fra næringsliv og private	0	80 000
3490 Andre tilskudd og overføringer	1 500 825	3 297 489
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	5 323 621	7 141 779
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
3000 Salgsinntekt varer, avgiftspliktig	82 281 180	79 111 293
3030 Salgsinntekt tjenester, avgiftspliktig	120 029	208 359
3100 Salgsinntekt varer, avgiftsfri	7 550 020	7 529 145
3130 Salgsinntekt tjenester, avgiftsfri	3 569 231	5 854 475
3232 Inntekter fra undervisningsoppdrag	0	2 500
3233 Refusjon for pasientreiser	1 778 375	1 577 401
3604 Hus-/fremleieinntekter, statens bygg	3 654 834	3 109 253
3605 Hus-/fremleieinntekter, egne/andre leide bygg	713 665	757 954
Sum salgs- og leieinnbetalinger	99 667 333	98 150 379
<i>Andre innbetalinger</i>		
3670 Annen driftsrelatert inntekt	13 807 235	13 994 682
3800 Salgssum anleggsmidler, avgiftspliktig	60 000	0
3801 Salgssum anleggsmidler, avg.pliktig, post 21	28 000	53 000
3808 Salg av utrangert materiell, avgiftsfritt	646 315	1 523 799
3809 Salg av utrangert materiell, avg.fritt post 21	0	99 000
Sum andre innbetalinger	14 541 550	15 670 480
Sum innbetalinger fra drift	119 532 504	120 962 639

Virksomhet: Kriminalomsorgen

KONTI: Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2017	31.12.2016
10-516;518-519 Lønn	2 681 519 342	2 542 976 488
540-541 Arbeidsgiveravgift	379 618 120	323 374 219
542;544 Pensjonsutgifter*	278 164 188	0
57*;58* Sykepenger og andre refusjoner (-)	-147 210 910	-149 603 941
else 5* Andre ytelser	109 224 824	112 548 282
Sum utbetalinger til lønn	3 301 315 564	2 829 295 048
Antall årsverk*:	4623	4704

* Årsverk hentes fra fagsystemene (SAP, GAT) 1. mars for fastlønte og 1.april for timelønte.

* Nærmere om pensjonskostnader

For virksomheter som er omfattet av rundskriv R-118

Fra og med 1 januar 2017 betaler virksomheten pensjonspremie til SPK. For 2017 er arbeidsgivers andel av pensjonspremien 12 prosent.

For virksomheter som har betalt pensjonspremie til SPK før 2017 og dermed ikke er omfattet av rundskriv R-118

Pensjoner kostnadsføres i resultatregnskapet basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret. Premiesats for 2017 er xx,x prosent. Premiesatsen for 2016 var yy,y prosent.

Virksomhet: Kriminalomsorgen**KONTI: Note 3 Andre utbetalinger til drift**

	31.12.2017	31.12.2016
630-631 Husleie	1 063 361 857	1 011 491 144
660-662 Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
663 Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	7 458 021	10 045 478
632-639 Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	88 664 462	77 900 841
664-669 Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	29 795 676	29 263 287
650-659 Mindre utstyrsanskaffelser	34 114 988	33 782 339
640-649 Leie av maskiner, inventar og lignende	33 829 684	26 945 953
670-679 Kjøp av fremmede tjenester	211 975 974	210 778 657
710-719 Reiser og diett	44 531 746	42 627 744
00-454; NOT 8* Øvrige driftsutgifter	137 377 013	130 655 737
Sum andre utbetalinger til drift	1 651 109 420	1 573 491 180

Virksomhet: Kriminalomsorgen

KONTI: Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
805 Renteinntekter	3 185	-10 316
806 Valutagevinst	0	0
809 Annen finansinntekt	0	0
Sum innbetaling av finansinntekter	3 185	-10 316

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
815 Renteutgifter	259 257	122 670
816 Valutatap	0	0
819 Annen finansutgift	0	0
Sum utbetaling av finansutgifter	259 257	122 670

Virksomhet: Kriminalomsorgen

KONTI: Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
10*;47* Immaterielle eiendeler og lignende	4 088 642	4 745 254
116;480;482-486 Tomter, bygninger og annen fast eiendom	0	0
481 Beredskapsanskaffelser	0	0
117;487 Infrastruktureiendeler	3 909 316	6 658 913
120-124;490-494 Maskiner og transportmidler	14 948 966	19 015 869
else 11*;12*;4* Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	95 481 888	40 922 828
Sum utbetaling til investeringer	118 428 813	71 342 863

	31.12.2017	31.12.2016
<i>Utbetaling til kjøp av aksjer</i>		
131 Kapitalinnskudd	0	0
134 Obligasjoner	0	0
else 13* Investeringer i aksjer og andeler	0	0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

Virksomhet: Kriminalomsorgen

KONTI: Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2017	31.12.2016
82*;83*;84* Tilfeldige og andre inntekter (Statskonto 530929)	7 096	122 020
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	7 096	122 020

Virksomhet: Kriminalomsorgen

KONTI: Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2017	31.12.2016
85*;86*;87* Tilskudd til kommuner	65 012 011	61 815 557
85*;86*;87* Tilskudd til ideelle organisasjoner	23 201 000	22 290 050
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	88 213 011	84 105 607

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

KONTI Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

		31.12.2017	31.12.2017	Forskjell
		Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	
	Finansielle anleggsmidler			
130-138 NOT 134	Investeringer i aksjer og andeler*	0	0	0
134	Obligasjoner	0	0	0
	<i>Sum</i>	0	0	0
	Omløpsmidler			
150	Kundefordringer	3 974 017	0	3 974 017
154;160-161;164;139;151-152;157;170-179	Andre fordringer	3 195 955	3 171 424	24 531
190-192	Bankinnskudd, kontanter og lignende	4 429 366	4 429 366	0
	<i>Sum</i>	11 599 338	7 600 790	3 998 549
	Langsiktig gjeld			
220-222;229	Annen langsiktig gjeld	0	0	0
	<i>Sum</i>	0	0	0
	Kortsiktig gjeld			
240	Leverandørgjeld	-170 216 557	0	-170 216 557
260-265;269	Skyldig skattetrekk	-96 484 413	-96 484 415	2
270-274;277;279	Skyldige offentlige avgifter	-1 073 035	-1 090 601	17 566
232;236;239;250-251;255;280;290-299	Annen kortsiktig gjeld	-68 642 250	-129 300	-68 512 950
	<i>Sum</i>	-336 416 256	-97 704 316	-238 711 939
	Sum	-324 816 917	-90 103 527	-234 713 391

* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B

Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler

	Ervervsdato	Antall aksjer	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balanseført egenkapital i selskapet	Balanseført verdi i regnskap*
<i>Aksjer</i>							
Selskap 1							
Selskap 2							
Selskap 3							
Balanseført verdi 31.12.2017							0

* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balanseført verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.

Ved utfylling av note 8, del B skal tall fra selskapets siste avlagte årsregnskap benyttes. Det vil forekomme at selskap som virksomheten har eierandeler i ikke har offentliggjort sitt årsresultat før virksomhetens frist for oversendelse av årsrapport med tilhørende årsregnskap (så snart det foreligger og innen 15. mars). Ved utfylling av noten kan dere benytte tall fra selskapets årsregnskap for året før. Om det ikke benyttes regnskapstall fra siste år bør dette opplyses om i noten.